

קונטרס

ראשית דעת

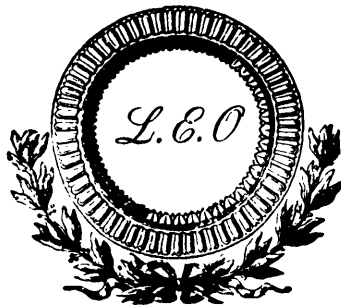
לחנך בו נערי בני ישראל

מהצעיר

יצחק אליהו מנחם אסקול

הוצתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ט

פה ליוורנו ז'עא

סיד אליעזר מנחם אוטולינגי הי"ד

גנת הקטן יהיה לאלף והצעיר לגוי עמוס לפ"ק

Con Approvazione.

מזכרת חיבה

מאת הצעיר המלקט בשבלים אחרי הקוצרים
לשני תלמידיו הנבונים
הנאהבים לו והנעימים
בחורי חמד נטעי נעמנים
שמואל אביעד שר שלום ביאנקיני
ושלמה מינרבי יצ"ו
אשר נפלאתה אהבתם לו מאהבת נשים

הקדמת

הרבנים המובהקים מאירים כברקים יושבי על
מדין בק"ק ליוורנו יע"א אתה ה' תשמרם וכצנה
רצון תעטרם . אכ"ר :

לפנים בישראל שנות דור ודור כל העם מקצה נפשם חשקה כרת אמת
לעברה ולשמרה . כל ישעם והפעם ללמוד וללמד את יוצאי
חלציהם החכמה והמרע חכמה מפוארה . ולעת כזאת הן כעון עולם הפוך
ראינו תחת חטה יצא הוח באשה תחת שעורה . הנער בא ביאה כמקצת אל
בית המררש ככן שש ככן שכע ואביו משיאו עצה נכערה . קום קרא ספרים
החיזונים ללשונותם בארצותם למען תשכיל ואיש כמוך חכם יחשב כְּקָרֵב העמים
והיה לך לעזבי ולכבוד ולצפירת הפארה . ומה יעשה הכן לשמע און דברי
אביו? עושה לו לימודים בספרי מינים הנושרים מחיקו כס יהנה ובאחתם ישנת
כורה . עד כי חינוך בורה סבית הספר עורנו באנו נעור ורק כי לא ירע
מאומה בפרק כל כתבו הקרש ולא יבין כמקרא . זאת היתה כי תורה שלימה
שלנו מונחת בקרן זוית שכוחה ועוזכה אין נוטה אהלה סקים את שפיריה .
לולי ה' הותר לנו אנשי חיל והמה חכמים מחכמים אשר עבר עליהם רוח קנאת
ה' צבאות ונפשם אותה לזכות את הרבים כחבורים . היקרים שמהם תצא תורה .
ואם אמת נכון הרבר כי החכם כחכמתו ובפרי תכולתו מוכה את עם ה' ללמדם
ספר מצות ה' ברה , אין הפה יכולה לספר בשבת המניע לאיש אשר ירכנו
לבו להיות לעזר ולהועיל את הילדים הרבים לנחותם ארח זו ילכו זו היא ררך
ישרה . האיש הלזה מטיב לעצמו ולאחרים כי תורתו עוסרת לתלמידים הבאים
אחריו ערוכה בכל ושמורה . כאשר עשה ביום הזה איש שהכל בו תורה
אלהיו בקרכו מע החכם השלם המורה לצרקה כשהר"ר **יצחק אליהו**
מנחם אסקולי יצ"ו ה' אתו ברכות לער ושמרו
כרועה עדרו יהי עליו סתרה . אשר ינע בעשר אצבעותיו
ואכף איש טהור כמה דברים הנצרכים אל נערי בני ישראל הסתחילים ללמוד
לרעת חכמה וכינה יראת ה' טהורח . שמו נאה לו **ראשית דעת**
כי הוא ראשית דרכי יושר אל כמה הלכות המורות
הנהוגות בזמננו וכומן שבהמ"ק כלשון צח ונקל שפה כרורה . ומחובר לטהור
סעין האורע מעשי אבות כומן בית שני בקיצור נמרץ ללמד את תלמידיו ררך
קצרה

הקדמה

פאתה כי ק"כ ירינו תבונ. עמו, על, בל, צמור, פעל ועשה להנציא, כלי למעשהו
בחכמה בחכונה כאלו, אמרו לסמוך סמיכה בעזרה. וחפלתנו יקבע לפני שוכן
שמים ישלם לו גמולו החיים והשלום בהשקט ובכטחה. להאיר על הארץ אורה זו
תורה. ואלים המצוה הזאת הורים ומורים לקוח את ס' התורה הזה ללמדנו
לבניכם ועיניכם אל תחוס על כספכם כי אין ערוך לחכמה ולא ישקל כסף
מחירה. ופנינו כלפי הקת' על העיר. כלילת יופי צנון היא משובש לכל הארץ
יושבת ושוטמת כי נבר אויב ויסירה מנבירה. הושיעה המלך ה' צבאות חושה
שלה משיח ופרה עמך ונחלתך ישראל שה פוורה. תחזינה עינינו ירושלם
הבגיה והמקדש והחראל שם נעלה על מנחתך פרים כימי עולם וכשנים קרמוניות
ואכהנים בעבודתם לפני ולפנים ישימו קסורה. כיר"א :

הב"ר צעירי צאן קדשים החו' סה ק"ק ליוורנו יע"א לכבוד

התורה ולומדיה בה"א כסלו שנת ומתוקים מרבש ונופת צופים :

הלמיר יהושע נכ"ה שלמה הלמיר שמואל חיים עזרייה

ס"ט

לואוני ס"ט

הלמיר אברהם ברוך פיפירנו

ס"ט סופר הק"ק

הקדמה

אודה ה' ככל לבב לאל הטוב כי גמר רחמיו עלי, ובחסקו הגדול נלרני, ומכל גל וגל שעבר עד הנה על ראשי הצללו, ובכניס ותלמידים זכני: ויהי היום בהיותי מטפל על מלאכת הקדש ללמד לתלמידים, ישבתי משתומם על הצער ועל העורר שבהרבה פעמים התלמידים והמלמדים בהכרח מלטערים, מפני שחקר מהם הרבה דברים, שהם כמו הכרחיים וראשיים לתלמוד תורתנו הקדושה, דרך משל אם יקרא הנער המשנה ראשונה של מסכת ברכות, ומלא שם מוזכרים הרבה שמות ודברים שהוא לא ידע זכרם: כי ומלא שם כהנים, תרומה, עומאה, קרכנות, ודיוך הרב טרם כל להטריח עצמו ולפרש לתלמיד כל הדברים האלה כדי שיכין על בוריה משנה אחת המדברת על ענין קריאת שמע של ערבית, ואם הרב אין פמוגו לולך לאט לאט כפי כח וכפי שכל התלמוד, יאבדו זמנם לריק: ולא זו אף זו כי אם נשאל לנער (לנערי מקומי מפני דרך הלימוד הנכונ עד עתה אללנו) המהחיל ללמוד ספר המשנה, מה היא המשנה, מי כתבה, ואיך נפל הדבר שנכתבה, ומה הוא התלמוד וספרי הפוסקים, יהיה בהכרח כאלם לא יפתח פיו ולא ישיב לשאלו דבר, והלאויו שיכיר כמה המה המצות אשר נלטוונו על ידי משה רבינו ע"ה: וכמו כן ישבתי כאין מבין הטעם מפני מה נערי עמי, לא ילמדו ולא ידעו דבר קטן או גדול מכל הדברים אשר היו ונעשו במשך הזמן של המקדש שני, ואיך נחרב על ידי טיטוס הרשע, שער הנה הנחנו היום כוכים ומתאבלים על אבדותו:

על כן באתי היום על המלאכה, כי באמת קונטרסיו זה אינו חכמה אלא מלאכה, ואם שנו חכמינו ז"ל לעולם ולמד אדם לתלמודו בדרך קלה, ואב החכמים אמר חנוך לנער על פי דרכו גם כי יוקין לא יסור ממנה, כעני המלקט בראש הזתים הרמים והנשאים, הבאחי בקובץ קטן דברים שיהיו כמו הקדמה אל הרבה עניינים שומלא הנער כתוב בספרי המשנה והתלמוד, וגם כי וגדל ויהיה לאיש מלאכה, סוחר, עוסק בפרקמטיא, חרש וחכם בחכמות חלוניות, יהיו כתובים על לוח לבו דברים שטוב הדבר שכל בעל דת ויהיה מזכיר באמונתו, ולא יהיה צער וריק מכל וכל: וגם כתבתי בקלור למרץ המאורעות אשר אירעו לאבותינו

לאבותינו במשך זמן הבית שני, וקראתי שם קונטרס הוה **ראשית דעת**, כי באו בתוכו דברים שלדעתי השפלה טובים המה ללמדם לנער בראשית ידיעתו, ובחרתי בדרך שאלה ותשובה, שהרב שאל בענין ומשיב התלמיד כהלכה, שהוא הדרך היותר נקל לנער קטן שיכנסו הדברים בלבו: וידעתי גם אני כי קמחא עחינא טחנתי, ולא יש משלי כי אם מעט היגיעה לקבץ בספרים הדברים ולכתבם בדרך שאלה ותשובה, אבל מתשבתני לא היתה כי אם להועיל קצת לנערים, ולא לעשות חבור ולהתפאר במה שאין בי, כי מכיר אני בעצמי מיעוט ערכי ופחיתותי, והלאוי שנללתי משגיאה גם במלאכה הקלה הזאת: ויהי רצון מלפני אבי שבשמים שתהיה כונתי זו רצויה לפניו ותכרך, ובאמתו ידריכני, ומכל שגיאה מעתה ועד עולם יזילני, ונפלאות מקורתו יראני, וירבה גבולי בכנים ותלמידים הגונים וראויים, וראוי שמים בסתר וכרכים חכיר:

בשלהי שנת דהאי שתא התרא

נאם תולעת ולא איש אחר ממשרתי קק"י **פירארא** י"ו
יצחק אליהו מנחם אסקולי ס"ט

ראשית דעת

פרק ראשון

רב . כני מאיזה עם אתה ?

חלמיר . עברו אנכי :

ר' . ומה אמונתך ?

ת' . אני מאמין בתורת משה שניתנה לו מפי הנבוכה :

ר' . וכמה מצות לנו הכורא יתברך בתורתו שנתן לנו על ידו משה

רעינו ע"ה ארון הנבואים ?

ת' . תרו"ג מצות הן שלנו הקב"ה בתורתו :

ר' . ולכמה חלקים נבדלים המצות אלו ?

ת' . לשנים, במצות עשה ובמצות לא תעשה :

ר' . וכמה הם המצות עשה ?

ת' . תשכונס רמ"ח :

ר' . וכמה הם המצות לא תעשה ?

ת' . עולה מניכס שס"ה :

ר' . ובכל מקום, ובכל זמן חייב היהודי לקיים התרו"ג מצות אלו ? ולא יש

שום חילוק בין הזכרים לנקבות ? או יש שום חילוק גם כן בין הזכרים

עלמם ?

ת' . יש מהן שחייבים בהן כל ישראל בכללם זכרים ונקבות בכל מקום ובכל

זמן, ויש שאין חייבים בהן הנקבות : יש מהן שאין חייבין בהן

אלא הישראלים ולא הכהנים ולוויים, ויש שאין חייב בהן היחיד לכד

אלא הזכור בלו : ומהן שאין חייבים בהם אלא במקום ידוע, והוא

ארץ ישראל, גזמן ידוע, בזמן שרוב ישראל שרויים שם : והמצות אלו

יש שחייב היהודי לעשותן בזמן ידוע ולא קודם לכן, ויש שחייב לעשותן

בהתמדה : ויש מהן שאין היהודי חייב לעשותן לעולם אלא אם כן תהיה

קבה שתבא לידו ענין שיצטרך לעשות בו אותה מטה הראויה לאותו

ענין :

מה הן המצות שאין חייבות בהן הנשים ?

ת' . כל מצות עשה שהזמן גרמא (חוץ מקצת מהם) הנשים פטורות,

ובמצות לא תעשה חייבות בכלן חוץ משלשה שהן כל תשחית,

כל

ראשית דעת

כל תקיף, וכל תטמא למתים :

- ה' . וכמה הן המצות שאמרת שהיהודי חייב לקיימן בתמידות ?
- ח' . הן ששה : והנה תלויות במחשבה ובלב, וכל זמן וכל רגע שיחשוב בהן קיים מצות עשה : ואין קצבה למתן שכר של מצות :

ומה הנה ?

א' . להאמין שיש אלוה אחד בעולט שהמלוא כל הנמצא, ומחפצו

ומרצונו היה כל מה שהוא עכשיו, ושהיה, ושהיה לעדי עד,

ושהוא הולאנו ממזרים, ונתן לנו את התורה : ולא נחשוב חס ושולם

שגאלות אבותינו ממזרים היתה במקרה, אלא בהשגחה פרטית, כי הוא

ברוך הוא משגח בכל העולמות : וזוהו מצות עשה דכתיב אנכי ה'

אלהיך אשר הולאתיך מארץ מצרים. מבית עבדים, ופירושו תאמינו

ותדעו שיש לעולם אלוה המשגח, שהרי הולאתיך מארץ מצרים :

ב' . שלא נאמין בשום אלהים זולתו, שנאמר לא יהיה לך אלהים אחרים

על פני : ואפילו מורה שהקב"ה שולט בכל העולם, רק שירמה

כ"עמו שמסר הנהגת העולם למלאך או לכוכב או לארס, הרי זה מורה

בע"ז וכופר בעיקר ובהקב"ה, אלא יאמין שהקב"ה בעצמו ובכבודו

משגח בכל העולמות, ואין למלאך וכוכב שום כח לעשות דבר בלתי

רצונו, ולכן נקרא אלהי האלהים :

ג' . ליחדו, שנאמר שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, ופירושו שמע

ישראל ודע כי ה' תהוה הכל ברצונו והוא אלהינו המשגח בכל

העולמות, הוא ה' אחד בלא שום שיחוף, וענין אמונה זו בשלשה מצות

אלו הוא שיקבע כנפשו שהאמת כן הוא, ושאי אפשר בחילוף זה בשום

פנים : וכל אשר בשם ישראל יבונה מחוייב למסור גופו למיתה על

אמונה זו בלי שום פקפק, ורוחו ונפשו ונשמתו יעלו לשמים למקום

מחלבים :

ד' . לאהוב המקום ברוך הוא שנאמר ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך

ובל נפשך ובכל מאריך : וענין אהבה זו שיסוד אדם כל מחשבתו

וכל מגמתו לאהבת ה' יתברך, ויעריך בלבו כי כל תענוגים שיש בעולם

מעושר וכנים וכבוד הכל כאין אפס ותהו נגד אהבתו יתברך : וסקובע

מחשבתו בענינים הנשמיים : ובהכלי העולם שלא לשם שמים רק

להתענג ולהשיג כבוד, כיטל עשה זה, וענשו גדול :

ה' . ליראה מפני ה' ולשום ויראתו על פניו תמיד כמה שכתוב את ה'

אלהיך תירא ואותו תעבוד : וענין היראה לידע כי אף שהקב"ה

הוא נעלם מכל וכל, מכל מקום רואה מעשינו ומבין מחשבותינו : כי

הוא

הוא כוחן לב ומבין ויודע כל תעלומות כמה שנאמר אם יסתר איש
 במסתרים ואני לא אדאנו נאש ה' ? ונאמר אני ה' חוקר לב כוחן כליות :
 ו' שלא לתור אחר מסשכות הלב וראיית העינים , שנאמר ולא תתורו
 אחרי לבבכם ואחרי עיניכם , ואמרו חכמים אחרי לבבכם זו מינות,
 ואחרי עיניכם זו זנות , ובכלל זנות הוא כל מסשכות זרות שהם הפך
 דעת התורה , ובכלל זנות הוא כל תאות העולם הזה , שאם יסית דעתו
 למלאות תאוותיו בדבר אחר ימשך מזה שלעולם יתאוה לה :

אלו המצות שיכול וחייב היהודי לקיים בכל דגע , וממילא מקיים
 עוד מצות עשה ולדבקה בו :

ד' . ולא יש עוד שום מצוה שהיא כלל גדול בתורה , וכמעט שכולל עמה כל
 התורה בלה ?

ת' . יש ויש הנוחי הזה חבו ממתקים וכלו מתמרים ותוכו רעף אהבה והיא
 מצות אהבת רעים , שכך כתוב ואהבת לרעך כמוך , ואמרו רבותינו
 זכרונם לברכה שהיא כלל גדול בתורה : וכתיב הריב בין עטר בספר אורח
 חיים שלו וזה לשונו : לבן ושמעת ישראל ושמרת לעשות אשר ייעב לך,
 שני כללים הם אשר העשרת הדברות וכל התורה נכללים בה : האחד
 ואהבת את ה' אלהיך , והשני אהבת לרעך כמוך :

פרק שני

ד' . אמרת שאמונתך היא בתורה שנתן הקב"ה למשה בסיני , ולכמה חלקים
 מתחלקת התורה הזאת ?

ת' . לשנים : לתורה שבכתב , ותורה שבעל פה :

ד' . ומה היא התורה שבכתב ?

ת' . הוא כל החומש כלו :

ד' . ובכמה ספרים נחלק החומש ?

ת' . לשמשה ספרים : ואלו הם , ספר בראשית , שמות , ויקרא , במדבר ,
 דברים :

ד' . ומה היא התורה שבעל פה ?

ת' . הוא פירוש התורה שבכתב :

ד' . ומי נתן לנו זה הפירוש ?

ת' . הקב"ה בכבודו ובעלמו :

ד' . ולמי אמרו ?

ראשית דעת

ת'. למשה רבינו עליו השלום :

ר'. ובאיוזה זמן מסר לו זה הפירוש ?

ת'. באותם ארבעים יום שנתעכב משה בשמים , שנאמר ואתה פה עמוד

עמדי ואדברה אליך את כל המצוה והחקים והמשפטים אשר תלמדם :

ר'. וכיזך התנהג משה כדי ללמד התורה לישראל ?

ת'. כל התורה שככתב כתבה משה רבינו עליו השלום קודם מותו שנים

עשר פעמים , בשנים עשר ספרים , ונחן ספר אחד לכל שכט ושכט

מישראל : ועוד כתב ספר אחד ונתנהו בארון לעד , שנאמר לקוח את

ספר התורה הזה ושמתם אותו מזר ארון ברית ה' אלהיכם והיה שם

בך לעד :

והפירוש של התורה לא רנה השם יתברך שיכתוב אותו אלא לימד

אותו לזקנים וליהושע ולשאר כל ישראל , שנאמר את כל

הדבר אשר אני מורה אתכם אותו תשמרו לעשות , ומפני זה נקרא זה

הפירוש תורה שבעל פה : אף על פי שלא נכתבה תורה שבעל פה למדה

משה רבינו עליו השלום כלה בבית דינו : ואלעזר ופינחס ויהושע שלשון

קבלו ממשה , ובפרט ליהושע שהיה תלמידו שכן כתוב ומשרהו יהושע

בן נון נער לא ימוש מתוך האהל , מסר לו התורה שבעל פה וזהו

עליו : ויהושע מקרה לשבעים זקנים לנהג ישראל אחריו , שנאמר

ויעבד ישראל את ה' כל ימי יהושע וכל ימי הזקנים : והזקנים מקרוה

לנביאים , ונביאים מקרוה לאנשי בנסת הגדולה היונו עזרא הכהן ובית

דינו ובתוכם היו חנו זכריה ומלאכי , האחרון מאנשי בנסת הגדולה

סיה שמעון הצדיק שהיה בהן גדול אחר עזרא : ומהם קבלוה חכמי

המשנה : ואם כן התורה שבעל פה היא מה שנקראת עכשיו **משנה** :

ר'. אמרת שהתורה שבעל פה היא המשנה , והנה היא בתוכה לפנינו !

ואיך אמרת שהפירוש של התורה נקרא תורה שבעל פה מפני שלא ניתנה

ליכתב ?

ת'. וראוי אמת הוא מה שאמרת לפנינו , ואמת גם כן מה שאמרת עכשיו :

ועתה הנני מוכן לספר איך היה הדבר שהסכימו לכתוב התורה

שבעל פה :

מלפנים כישראל בכל דור ודור ראש בית דין או נביא שהיה באותו

הדור היה כותב לעצמו זכרון האמועות ששמע בעל פה

מרביתיו , ומלמד בעל פה כרבים , וכן כל אחד ואחד כותב לעצמו

כפי כחו מביאור התורה ומהלכותיה כמו ששמע , וכן היה הדבר תמיד

עד רבי יהודה הנשיא הנקרא גם כן „רבי“ , סתם : הוא היום מוריצ

המלכה

המלוכה משפטיו בן אביטל אשת דוד המלך עליו השלום, וכולי בשנת שלשת אלפים תת"ק (לחשכונס 201) לכריאת העולם והיה לנשיא ולראש הישיבה עם שבעים סנהדרין בארץ ישראל בן שלשים שנה בשנת שלשת אלפים תתק"י (לחשכונס 150) ואנטונינוס מלך רומא היה אוהבו: מעלתו רבו מספר, היה שלם במדותיו ושלם ככל המעלות, ובעבור רוב קדושתו וענותותו נקרא "רבינו הקדוש", וכבר אמרו כפרק ששי דמסכת אבות הגוי, והכח, והעושר, והחכמה, והשיבה, והכבוד, והכניס נאה ללריקים ונאה לעולם, ושאלו שבע מדות נתקיימו ברכו וכבנו: והשם יתברך הטוה לב המלכות על רבי לטובה וכבדוהו ונשאוהו כאופן שהיו כימיו כלם ימים טובים לישראל, וחבריו החכמים והקדושים שהיו עמו אין חקר למספרם:

בישראל

רבינו הקדוש ז"ל אורך הנלות ושהתלמידים והלכות היו מתמעטים ואולת יד החכמה והקבלה, ותדל עד מאד חתורה שבעל פה, הנה אף על פי שדברים שבעל פה או אלה רשאי לאומרו בכתיב, מכל מקום סמך רבי על הפסוק עת לעשות לה' הפרו תורתך, ואסף וקבץ כל ההלכות ודינים ודברי החכמים שכתבו כל אחד לעצמו, ממה שלמדו בבית דין שבכל דור ודור מימי הזקנים והנביאים ואנשי כנסת הגדולה וחכמי המשנה עד זמנו, וכתבם כששה סדרים והם זרעים, מועד, נשים, נזיקין, קדשים, וטהרות: החיבור הזה הנקרא משניות קיימו וקבלו עליהם כל ישראל, וכל החכמים שהוזכרו במשנה נקראים בשם תנאים:

ר' אמת וישר כל מה שאמרת, אבל תאמר לי אם בהמשנה לבדה נוכל להבין פירוש התורה שבכתב על בוריה?

ת' או אפשר להבין פירוש התורה שבכתב בחיבור המשניות לבד, וזה מפני שרבינו הקדוש קיזר הרבה בלשונו, ולא כתב אלא עיקר הדברים, והדברים שהומים וקתומים מאד ולריך ביאור רחב הרבה להבנים: וכל ימיו של רבי למדו המשנה בדברים עם פירוש הריך לה בעל פה עד שבא ר' יוחנן שהיה ראש הישיבה בארץ ישראל סביב לשנת ג' אלפים תתק"ץ (לחשכונס 303) וחיבר הלמוד ירושלמי והוא כמו פירוש על המשנה, אבל אינו כל כך רחב כמו החיבור הגדול שעשה רב אשי: ומי הוא רב אשי?

ת' רב אשי נולד בכבל בשנת ד' אלפים ק"ג, (לחשכונס 353) כשהיה בן ארבעה עשר שנה היונו בשנת ד' אלפים קכ"ז (לחשכונס 367) נעשה ראש הישיבה, שורא ומלך עם ששים שנה: ומימות רבינו הקדוש עד רב אשי

ראשית דעת

אשי לא מצינו תורה וחסידות ענוה וגדולה במקום אחד : הוא התחיל לכתוב פירוש המשניות על הקדר וקבץ כל הדברים הקדומים מימות רבי עד זמנו, ונפטר בשנת ד' אלפים קפ"ו (לחשבונו 427), ולא הספיק לסיום החיבור הזה עד שתלמידיו סיימוהו ע"ג שנה אחרי מותו היונו שנת ד' אלפים ר"ס (לחשבונו 500), והוא הנקרא תלמוד ככלי, ונתפשט בכל ישראל, וקיימו וקבלו אותו עליהם והכנימו עליו כל ישראל, ועליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע : וכל החכמים שבאו אחר חכמי המשנה וקודם חתימת התלמוד נקראו אמוראים, ונקראו כן על דרך חוקי אמורה עליה, פירוש מתרגם : כי משעת חתימת המשניות (*) והבריות לא קם עוד בית דין שיבטל דבריהם אלא שיפרש אותם, ולכך נקראו אמוראים כלומר מתורגמים :

וכל מה שכתוב בתלמוד הוא הלכה למשה מסיני ?

בתלמוד יתבאר האסור והמותר, הטמא והטהור, החייב והפטור, הפסול והכשר, כמו שהצחקו ר' איש מפי איש ממש רבינו עליו השלום מסיני : גם יתבאר שם דברים שגזרו חכמים ונביאים שכל דור ודור, לעשות קוים לתורה, כמו ששמעו ממש כפירוש, שנאמר ושמרתם את משמרתו, עשו משמרת למשמרתו : וכן יתבאר בו המנהגות והתקנות שהתקינו אי שנהנו בכל דור ודור כמו שראו בית דין שבאותו הדור : וכן משפטים ודינים מופלאים שלא קבלום ממש, ודנו בהם בית דין שבאותו הדור במדות שהתורה נדרשת בהם, ופסקים הזקנים ונמרו שהדין כך הוא : הכל חכר רב אשי בתלמוד מימי משה ועד ימיו : **נמצא** רב אשי ואבריו סוף גדולי חכמי ישראל המצחקים תורה שבעל פה, ושגזרו גזרות, והתקינו תקנות, והנהיגו מנהגות, ופשטו גזרותם ותקנותם ומנהגותם בכל ישראל, בכל מקומות מושבותם :

אם כן, אם היום נלערך לראות ענין אחד מדיון התורה הקדושה, אנו רגים באותו ענין מתוך התלמוד ?

דע כי אחר חכמי התלמוד הנקראים אמוראים כמו שאמרנו, באו החכמים שנקראו רבנן כבוראי, ונקראו כן על שנותנים טעם וסכרא : ואחריהם באו הגאונים והפוסקים, והם למרו דרך הנמרה והולילו לאור תעלומותיו

(*) הבריות הם מחוץ להדרש של רבי ואינם פירוש המשנה רק דינים שחזרו התנאים בהם : (ספר שני לוחות הבריה חזרה שבעל פה כלל תנא כרא).

תעלומותיו : ושאלות רבות היו שואלים אנשי כל עיר ועיר לכל גאון אשר היה בימיהם לפרש דברים קשים שבגמרא, והם משיבים להם כפי חכמתם, ואותם השואלים מקבלים התשובות ועושין מהן ספרים להבין מהם : גם חברו הגאונים שכל דור ודור חכורים לבאר הגמרא, מהם מי שפירש הלכות יחידות, ומהם מי שפירש פרקים יחידים שנתקשו בימיו, ומהם מי שפירש מסכתות וסדרים : ועוד חברו הלכות פסוקות בדברים שהשעה זריכה להם : וכחוק אלו הגדולים נמנה הרב הגדול ר' יצחק אלפסי נולד בשנת ד' אלפים תשע"ג (לחשכונס 1013) ונפטר בן תשעים שנה בשנת ד' אלפים תתס"ג (לחשכונס 1103) והעמוד תלמידים הרבה ושמעו ילא בכל העולם, והוא חבר ספר אלפסי שהוא קצור התלמוד על דינים הנוהגים בזמן הזה עם פסק הלכה : ואחר זה קם הנשר הגדול הרמב"ם ז"ל נולד בשנת ד' אלפים תתנ"א (לחשכונס 1131) ובאשר ראה שהלרות יתירות והשעה דוחקת את הכל, ואותם הפירושים וההלכות והתשובות שחברו הגאונים נתקשו בימיו ואין מבין עניניהם כראוי אלא מעט מספר, עשה והלליו וחבר חיבור גדול הנקרא „יד החזקה“ שם מביא כל דין ודין כלשון ברור והלכה פסוקה על פי המשפט אשר יתבאר מכל החיבורים והפירושים הנמצאים מימות רבינו הקדוש עד זמנו : וכמו כן עשו פוסקים אחרים דור אחר דור שכתבו הפסק דין על הרבה דברים, ומתוכם ר' יעקב בן הרא"ש שכשנת ה' אלפים ומאה (לחשכונס 1340) עשה חיבור על כל דינים הנוהגים וחלקו לארבעה עורים, ובאותו החיבור מביא דברי הפוסקים שקדמוהו, עד שבא אחר כך הרב הגדול ר' יוסף קארו מעיר הקדש לפת נולד בשנת ה' אלפים רמ"ח (לחשכונס 1488) ונפטר בן פ"ז שנה בשנת ה' אלפים של"ה (לחשכונס 1576) ואסף וקבץ כל דברי הפוסקים הראשונים והאחרונים ועשה כמו ביאור על הארבעה עורים הנ"ל, ובסוף כל דין פסק ההלכה כמו שיש לנהוג ולהורות וקרא שם החיבור הגדול הזה „בית יוסף“ וכמו כן עשה קיטור מספרו הנ"ל וקראו בשם „שלחן ערוך“ ובאותו פרק קם גם כן הרב החסיד ר' משה איסרלס מעיר קראקא, שעלה לשמים בשנת ה' אלפים של"ב (לחשכונס 1572) ועשה הנהגות על הכות יוסף הנקראים בשם „דרכי משה“ וגם על השלחן ערוך, ופסקיהם נתקבלו כמעט בכל ישראל, ומימיהם אנו שותים היום, ואחר עקבותיהם אנו הולכים לעמא ולעהר, לאסור או להתיר :

ראשית דעת

פרק שלישי

ר' כמדומה לי שזכרת בפרקים הקודמים אנשים מ ישראל שנקראו בשם כהנים, לויים, וסנהדרין: תפרש לי מי הם הכהנים ולויים, ומה היה מלאכתם ומעלתם על כל שאר אנשים מ ישראל? .

ת' ירוע ומפורסם הדבר אלל העולם כלו ששנים עשר בנוס נולדו ליעקב אבינו עליו השלום, וכל עם ישראל נחלק לשנים עשר חלקים לפי מנין בניו, ואותם החלקים נקראו בשם שבטים, וכל יולדו יריבו של בן אחר של יעקב היה נקרא בשם אביו והיה נקרא משבט פלוני, ומיולדו יריבו של לוי כאו הכהנים והלויים: היינו אהרן שהיה בן בנו של לוי הכדילו הקב"ה משאר יולדו יריבו ונאן לו הכהונה לכרית עולם לו ולזרעו לדורותם ונקראו בשם כהנים, וכל שאר יולדו ירך לוי נקראו בשם לויים:

זרע לוי היה כלו מוכרל לעבודת המקדש בין רצו ובין לא רצו, שנאמר ועבד הלוי הוא את עבודת אהל מועד: עבודה שלהם היא, שהיו שומרים את המקדש, והיו מהם שוערים לפתוח שערי המקדש ולהניף דלתותיו, והיו מהם משוררים לשורר על הקרבן ככל ווס, שנאמר ושרת בשם ה' אלהיו ככל אחיו הלויים, אי זהו שירות שהוא בשם ה' הוי אומר זו שירה: ואין פותחים משנים עשר לויים עומדים על הדוכן ככל ווס לומר שירה על הקרבן ומסופים עד לעולם, ואין אומרים שירה אלא כפה בלא כלי, שעיקר שירה שהיא עבודה כפה: אחרים היו עומדים גם כן על קדוכן מנגנים בכלי שיר, והיו מנגנים כנכלים, וחלילים, וכנורות, וחטורות, והלללל, ואין בן לוי נכנס לעזרה עד שילמרוהו חמש שנים תחלה: שמואל הרוחה רוד המלך חלקו הלויים לארבעה ועשרים משמרות ועובר משמר לכל שבת, וכל אנשי משמר מחלק אותם ראש המשמר שלו לשבעה בחי אבות שכל בית אב יהיה עובד ווס אחר, והיה מסויים הווס שיעבור בו בית אב זה וכן לכל בית אב ימו, וראש בית אב היה מסויים העבודה שהאנשים מבית אב שלו היה להם לעבוד כיוס המוכן להם, בנן פלוני ופלוני יהיו שוערים, פלוני יהיה שוער כשער פלוני, ופלוני ופלוני יהיו משוררים, פלוני ישורר בכלי שיר פלוני, ופלוני בכלי שיר פלוני:

הכהנים הוכרלו מכלל הלויים לעבודת הקרבנות שנאמר ויברל אהרן להקדישו: משה רבינו עליו השלום חילק סכהנים לשמונה משמרות ארבעה מאלעזר וארבעה מאיתמר, וכן היה עד שמואל

שמואל הנביא : וכימי שמואל חילקם הוא ודוד המלך לארבעה ועשרים משמרות, ועל כל משמר ומשמר ראש אחד ממונה, ועולים לירושלים לעבודה משמר לכל שבת, ומיום השבת ליום השבת היו מחלפין, משמר יולא, ואחר שהוא אחריו נכנס עד שיגמרו וחזרין חלילה, וכל ראש משמר מחלק משמרו לשבעה כתי אבות עד שיהיה כל בית אב ואנשיו עובד כיום אחד מימות השבת והאחד כיום שלאחריו, ולכל בית אב ואב ראש אחד ממונה עליו אכל כרגלים כל המשמרות עובדים בשנה :

מתוך כל הכהנים ממנים בהן אחד שיהיה ראש לכולם, וזה היה נקרא „בהן גדול“ : הכהן גדול הראשון היה אהרן הכהן, ואחריו אלעזר בנו, ואחריהם כן הכהן הגדול שמת אם ממלא מקום אביו כחכמה או כיראה, ואם לאו הכהן שיהיה יותר ראוי לכך : וממנים בהן אחד שיהיה לבהן גדול כמו המשנה למלך והוא הנקרא סגן ונקרא גם כן ממונה, ויהיה עומד לימין הכהן גדול תמיד וזה כבוד לו, וכל הכהנים מתחת יד הסגן : הכהן גדול היה צריך שיהיה גדול מכל אחיו הכהנים בנוי, בכת, בחכמה, בעשר, ובמראה, ואם לא היה לו ממנו כל הכהנים נותנים לו משלהם כל אחד לפי עשרו עד שיעשיר יותר מעשיר שכלם : וכית היה לו מוכן במקדש והוא הנקרא לבכת בהן גדול, ותפארתו וכבודו שיהיה יושב במקדש כל היום, ולא יוצא אלא לביתו בלבד כלילה או שעה או שתיים כיום, ויהיה ביתו בירושלם, ואינו זו משם : בכל יום שרולה להקטור הקטרת מקטיר, וככל עת שירולה להקריב מקריב כל מה שירולה, אבל היה מחוייב לעבוד כל עבודת יום הכפורים : כשממנים הכהן גדול מושחים אותו בשמן המשחה, ומלבישים אותו בגדי כהונה גדולה, שנאמר והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ומלא את ידו ללבוש את הכנדים : ואם אין שם שמן המשחה בגון כבית שני מרכיב אותו בכנדי כהונה גדולה בלבד : אם מרכיב אותו בשמן המשחה מושחים אותו שבעה ימים יום אחר יום, וכן כשמרכיב אותו בכנדי כהונה גדולה לוכשן ופושטן וחוזר ולוכשן למחר, וכן עושה שבעה ימים יום אחר יום : אמרת שהיו לוכשים הכהן הגדול בכנדי כהונה גדולה : ומה הם אותם הכנדים ?

בגדי כהונה היו שלש מינים : בגדי בהן הריוט, בגדי זהב, ובגדי לבן : בגדי בהן הריוט היו ארבעה, כתונת, מכנסים, מנכעות, ואבנט : בגדי זהב הם בגדי בהן גדול והם שמונה, הארבעה של כל בהן

ראשית דעת

בהן, ומעול, ואפור, וחשן, וליץ: ובגדיו לכן הם הארבעה שמשתמש בהם הכהן גדול ביום הכפורים והם, כתונת, מכנסים, אבנט, ומלנפת: בגדיו כהונה מלכותם שיהיו חדשים ונאים כדרך בגדיו הגדולים שנאמר לכבוד ולתפארת:

ר' ומי היו אנשי מעמד שהיו עומדים בבית המקדש שנזכרו בהרבה מקומות?

ת' ידוע שבזמן שכותב המקדש קיים היה מוטל החוב על כל ישראל להקריב שני קרבנות בכל יום משני כבשים בני שנה תמימים אחד בבקר ואחד בין הערבים בעד כל ישראל, ועוד היו מקריבים קרבנות לבוד אחרים: וכשארם אחד מישראל מקריב קרבנו היה חייב להיות עומד על קרבנו, ואם כן היו לריבים כל ישראל להיות עומדים בעזרה בכל יום ויום בבקר ובין הערבים כדי לעמוד על הקרבן שהיו מקריבים באותו זמן בעדם: וזה היה דבר בלתי אפשר, לפיכך תקנו נביאים הראשונים שיבחרו מישראל אנשים כשרים ויראי חטא ויהיו שלוחי כל ישראל לעמוד על הקרבנות והם נקראים אנשי מעמד, וחלקו אותם לכ"ד מעמדות כמזמן משמרות כהונה ולויה, ועל כל מעמד ומעמד א' מהם תמונה על כלם והוא נקרא ראש מעמד: ככל שכת ושבת מתקבלים אנשי מעמד של אותה שבת, מי שהיה מהם מירושלים או קרוב לה ככנסים למקדש עם משמר כהונה ולויה של אותה שבת, והרחוקים כיון שהגיע מעמד שלהם, מתקבלים לבית הכנסת שבמקומם, ומתענים בשני בשבת שלהם, ובשלישי וברביעי ובתמישי, ומתפללים ארבע תפלות שחרית מנחה ועלילה, ועוד מוסיפין תפלה אחרת כן שחרית ומנחה, וקורים בס"ת שלשה אנשים שני פעמים בכל יום, והיו קורין במעשה בראשית:

קיבוץ לכל תפלה מארבע תפלות אלו ועמידתם שם לתפלה ולבקשם ולקרות בתורה, נקרא מעמד:

פרק רביעי

ר' אמרת (למעלה פרק ג') שזרע לוי (היינו הכהנים וסלויים) היה כלו מוכרל לעבודת המקום בבית המקדש, ומי היה משתדל בעדם בשדות ובדמים שלהם שהגיע להם בחלוקת ארץ ישראל שנתחלקה ל"ב השבטים? ת' לא ניתנה לזרע לוי נחלת שדה וברם כלל וכלל, וארץ ישראל נחלקה כדאי

ראשית דעת

ט

כודאי לזב חלקים, אבל החלוקה נפלה לגורל שאר בני יעקב אבינו שהיו אחד עשר, ובני יוסף נטלו שני חלקים כמו שהיו שני שבטים כפרדים ונקראו בשם שבע אפרים ושבע מנשה: אבל שבע לוי לא היתה לו חלק ונחלה בתוך שאר אחים כמו שאמר הכתוב בארזם לא תנחל וחלק לא יהיה לך בתוכם אני חלקך ונחלתך בתוך בני ישראל, ולא ניתן להם אלא ערים לשבת והם נקראים ערי המקלט (ונקראו כן מפני שהרופא נפש בשגגה היה גולה לאחת מהערים האלו עד מות הכהן הגדול והיה נוטל מרדופת גואל הדם) ואם כן לא היה שום צורך שישתדלו אחרים בעדם בעבודת שדות שלהם:

ר'. אמת וישר כל מה שאמרת, אבל תאמר לי מהיכן היו חיים, ומאיזה צד היו מוצאים המזונות והפרנסה שלהם?

ת'. מהחלק שהיה מניע לכהנים וללוים מהתבואה ומתפירות, ולכהנים לברם מהבהמות ומקדשי מובם ומתחרימים:

ר'. תפרש לי עכשיו מה היה החלק שהיה מניע להם מהתבואה?

ת'. כל אוכל אדם הנשמר שגדוליו מן הארץ מצות עשה להפריש ממנו ראשית לכהן שנאמר ראשית רגנך תירושך ויגהרדך תתן לו, הראשית הזה נקרא תרומה גדולה: תרומה זו אין לה שיעור מן התורה, אבל חכמים נתנו לה שיעור ואמרו עין יפה אחד מארבעים, והכיבונית אחד מחמשים, ועין רעה אחד מששים, ומכל מקום לא יפחות מאחד מששים, ולכהן המקבל התרומה ניתנה לו לאכול ולשתיה ולסיכה לאכול רכר שררכו לאכול ולסוף רכר שררכו לסוף, וכשאוכל התרומה מברך בתחלה ברבת אותו מאכל, אחר כך מברך אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וזונו לאכול תרומה:

אחר שהבעל הבית הפריש התרומה גדולה היה מפרוש עוד מהנשא

אחר מעשרה והוא הנקרא מעשר ראשון וכו' כאמר כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה': המעשר הזה ניתן ללוים זכרים ונקבות שנאמר ולבני לוי הנה נתתי את כל מעשר בני ישראל לנחלה, והיה מותר באבילה אפילו לישראל: הלוי הוא חייב קודם כל להפריש ממעשרו מעשר מן המעשר וליתנו לכהן וזה נקרא תרומת מעשר, ומצות עשה להפריש אותה כן לוי ממעשרו שנאמר ובי תקחו מאת בני ישראל את המעשר: התרומה גדולה ותרומת מעשר נאכלות לכהנים בין גדולים בין קטנים בין זכרים בין נקבות הם ועבדיהם הכנענים ובהמהן שנא' וכהן כי יקנה נפש קנין כספו וכו': אבל זה שאכל מהן אם הוא בשגגה משלם קרן וחומש, ואם הוא במזיד משלם את הקרן ואינו משלם את

ראשית דעת

החומש מפני שקייב מיתה בידי שמים :

ר'. כשהפריש הכעל הכית התרומה גדולה ומעשר ראשון לא היה מוטל עליו שום חיוב להפריש עוד שום מעשר ?

ת'. אחר שהפריש מעשר ראשון בכל שנה היה מפריש עוד בשנה ראשונה שניה רביעית וחמישית של שמיטה המעשר שני, שנאמר עשר תעשר את תבואת זרעך : ובשנה שלישית וששית חלף מעשר שני היה מפריש המעשר עני ומחלקו לעניים :

ר'. המעשר שני למי היה נותנו ?

ת'. המעשר שני נאכל לבעליו לפניו מחומת ירושלים שנאמר ואכלת לפני ה' אלהיך במקום אשר יבחר מעשר דגנך תירושך ויצהרך : המעשר הזה ניתן לבעליו לאכילה ולשתיה ולסוכה, אבל חסור להוציאו לשאר זרכיו כגון ליקח בו כלים וכגדים, ואין אוכלים אותו בטומאה, בין שהמעשר טמא והאוכל טהור ובין שהמעשר טהור והאוכל טמא (ואם כן אם נטמא המעשר פודין אותו ואוכלין את דמיו בטהרה בתורת מעשר) : וכן אין אוכלים אותו באנינות (והאינן הוא זה המתאכל על אחד מהקרובים שהוא חייב להתאכל עליהם, וביום המיתה הוא אונן מהתורה, והלילה אונן מדבריהם : ואם נשתהה המת ימים רבים ואחר כך נקבר כל אותם הימים שאחר יום המיתה עד יום הקבורה הוא אונן מדבריהם) : ואם אינו רוטה להביא הפירות לירושלים היה רשאי לפדות אותם בדמיהם, ואומר הרי המעות האלו, תחת הפירות האלו, או הפירות האלו מחוללות על המעות האלו, ומברך תחלה אשר קדשנו במצותיו וזונו על פדיון מעשר שני : ויעלו המעות לירושלים ויוציאם שם, אבל מעשר שני שהוא בירושלים אין פודין אותו אלא אם כן נטמא : ואם פודה המעשר לעצמו מוסיף חומש יותר משוויו, אבל אם פודהו על ידו אחר כגון שמוכר המעשר שני שלו כדי להוליך המעות שלוקח לירושלים, אינו מוסיף חומש :

הפירות

שלא נפרשו מהם התרומות והמעשרות נקראים „טבל“, רוטה לומר שאינם טובים לאכילה, ואם הורס מהם התרומה הגדולה ותרומת מעשר נקראים חולין, ואם ספריש מהם שאר מעשרותיהם נקראים חולין מתוקנים בכל מקום :

ר'. ומה הוא הנקרא דמאי ?

ת'. בימי יוחנן כהן גדול שהיה אחר שמעון הצדיק (הנזכר למעלה פרק ב') שלחו בית דין הגדול ובדקו בכל גבול ישראל ומצאו שהכל זהירים בתרומה גדולה ומפרישים אותה, אבל מעשר ראשון ומעשר שני ומעשר עני,

ראשית דעת

היו עמי הארץ מ ישראל מקילים על עצמם ולא היו מפרושים אתם : לפיכך גזרו שלא יהיה נאמן על המעשרות אלא הנשים נאמנים, אבל עמי הארץ פירותיהם ספק ואין נאמנים לומר מעושים הם, והפירות הנלקחים מעמי הארץ נקראים „דמאי“, רובה לומר „דא מאי?“, ואז התקינו שלא יהיה אדם מפרוש מן הדמאי אלא תרומת מעשר מפני שהוא עון מיתה, ומעשר שני שאין בו הפסד שהרי בעלו אוכלים אותו, אבל מעשר ראשון ומעשר עני אין מפרושים מן הדמאי מפני שהוא ספק והמוליא מחבדו עליו הראיה, ולפיכך אומרים ללוי או לעני הבא ראיה שאינו מעושר ועול המעשרות :

ומי הוא הנקרא בשם חבר ? ר' .
מי שמקבל עליו להיות נאמן על המעשרות ולא יהיו פירותיו דמאי, ר' .
ואז צריך שיהיה מעשר את שהוא אוכל ואת שהוא מוכר ואת שהוא לוקח, ואינו מתארח : "הלל עם הארץ, וצריך שיקבל עליו דברים אלו ברכים, היונו לפחות לפני שלשה נאמנים, וכשיבואו עדים נאמנים שקבל דברים אלו ברכים ושהוא רגיל בהם תמיד, הרי זה נאמן על פירותיו לומר מעושים הם, ואז נקרא בשם חבר, ומי שאינו נאמן נקרא בשם הארץ :

ולא היה לכהנים חלק אחר מהפירות ומהתבואה ? ר' .
היה להם גם כן הכורים והחלה, ולא עוד אלא שהכורים היה חייב ר' .
הבעל הבית להפרישם קודם לכל אף לתרומה גדולה :
וכל הפירות היו חייבים בכורים ? ר' .
אין מביאים בכורים אלא משבעת המינים האמורים בשבח הארץ, והם ר' .
החטים, והשעורים, והתאנים, והענבים, והרמונים, והותים, והתמרים :
כיור היא הפשת הבכורים ? ר' .

יורד אדם לתוך שדהו ורואה תאנה שכרה, אשכול ענבים שכבר רמון ר' .
שכבר קושרן בגמי ואומר הרי אלו בכורים, וכשנתבשלו היה מלקטן ונותן כחוק כלו ומוסיף ומעטר בכוריו בשאר פירות אף על פי שאינם ר' .
מאלו שבכרו ומביאין לירושלים : הקרובים מביאים תאנים וענבים לחיס, והרחוקים מביאים אותם גרוגרות ולמוקים, ונטל בידו תורים ר' .
ובני יונה, וכשמגיע להר הבית נטל הסל על כתפו הוא בעצמו ואפילו היה מלך גדול שבישראל ונכנס עד שמגיע לעזרה, ואז הלויים היו ר' .
מתחילים וקוראים ארוממך ה' כי דליחני, והמביא עודהו הסל על כתפו קורא הגדתי היום לה' אלהיך ונו', ומוריד הסל מעל כתפו ואוחזו ר' .
בשפתיו, והבהן מניח ידו תחתיו ומניף : וחוזר וקורא ארמי אובד אלה

ראשית דעת

וירד מצרימה וגו' עד שגומר כל הפרשה, ומניחו כבד המזבח ואחר כך מקריב קרבן שלמים: ולא היה ראוי לנאת באותו יום מירושלים לחזור למקומו אלא היה צריך ללון שם: והבכורים היו ניתנים לאנשי משמר והם מחלקים אותם ביניהם: ואכילת בכורים כאכילת תרומה לכל דבר, וזר שאכל בכורים חייב מיתה כדו שמים:

כיצד מעלין הבכורים לירושלים?

ר'. כל עוירות שבמעמד מתכנסות לעירו של ראש המעמד כדי שלא יעלה

ת'.

יחידים שנאמר ברב עם הדרת מלך, ובאים ולנים ברחובה של עיר, ולא יכנסו לבתים מפני אהל הטומאה, ובשחר ראש המעמד אומר קומו ונעלה ליון אל ה' אלהינו: השור שמקריבים אותו לשלמים הולך לפניו, וקרניו מזופים זהב ועטרה של זית בראשו, והחליל מכה לפניו עד שהם מגיעים קרוב לירושלים, והולכים בכל הדרך וקורים שמחתי באומרים לי בית ה' נלך: הגיעו קרוב לירושלים שולחים לפניו שלוחים להודיע לאנשי ירושלים: הפחות והקנים והגזברים יוצאים לקראתם מירושלים, ומשיכנסו כלם בשערי ירושלים מתחילים לקרות עומדות היו רגלנו בשעריך ירושלים: כל בעלי אומנות שבירושלים עומדים מפניהם ושוהלים בשלומם אחינו אנשי מקום פלוני באתם לשלום, והם הולכים בתוך ירושלים והחליל מכה לפניו עד שהם מגיעים לחר הבית, הגיעו לחר הבית נוטל כל אחד ואחד סלו על כתפו ואומרים הללוים הללו אל בקדשו וגו' עד כל הנשמה תהלל יה הללויה והולכים בהר הבית וקורים עד שמגיעים לעזרה, הגיעו לעזרה דברו הלויים כשיר ארוממך ה' כי רליחני:

ר'. אמרת שלבנים היה מגיע להם עוד חלק אחר הנקראת חלה, מה היא זאת החלה?

ת'. מלות עשה להפריש תרומה לכהן מהעיסה, ותרומה זו נקראת חלה, שנאמר ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה, ראשית זו הין לה שיעור מן התורה, ומדבריו סופרים שמפרישים אחד מארבעה ועשרים מהעיסה, והנחתום העושה למכור בשוק מפריש אחד ממ"ח:

ר'. ובכל מקום ובכל זמן חייבים בחלה מהלכות תורה?

ת'. הין חייבים בחלה מהחורה אלא בארץ ישראל כלכר שנאמר והיה כאכלכם

מלחם הארץ חלה תרימו תרומה, ובזמן שכל ישראל שם: לפיכך חלה בזמן הזה ואפילו בימי עזרא בארץ ישראל אינה אלא מדבריהם: ומפרישים חלה בחו"ל לארץ מדברי סופרים כדי שלא תשתבח תורת חלה מושראל וסורפיין אותה, וכל המפריש חלה עין בארץ בין בחו"ל לארץ

מברך

מברך תחלה אשר קדשנו במצותיו וזונו להפריש חלה :

ר'. עד כאן פירשת המעשר שהיה הבעל הכית חייב להפריש מתבואתו :
ומן הבהמות לא היה חייב להפריש שום מעשר ?

ת'. מצות עשה גם כן להפריש אחד מעשרה מהבקר ומהאזן שיוולדו לו בכל
שנה ושנה וזה נקרא מעשר בהמה :

ר'. כינה היה עושה הבעל הכית כדי להפריש המעשר הזה ?

ת'. כונס כל הטלאים או כל העגלים לדיר ועושה לו פתח קטן כדי שלא
יולאו שנים באחד, ומעמיד אחותיהם מכחוז והן גועות כדי שישמעו
הטלאים קולן ויולאו מן הדיר לקראתן, וכשילאו מן הדיר זה אחר זה
מתחיל ומונה אותם בשבט אחד שנים וכו' והיולא עשירי בין זכר בין
נקבה בין תמים בין בעל מום סוקרו בסיקרא ואומר הרי זה מעשר :

ר'. ולמי היה נותנו ?

ת'. מעשר בהמה היה מביאו בירושלים ושוחטים אותו בעזרה וזורקים את
דמו על המזבח ומקטירים אמוריו, ושאר הבשר נאכל לבעלים בירושלים
ואין לכהנים בו כלום אלא כלו לבעלים, ואם היה בעל מום נאכל בכל
מקום, ואסור לנאלו או למוכרו כשהוא תמים :

ר'. ומה היה החלק המגיע לכהן מהבהמות ?

ת'. מצות עשה על כל זוכה בהמה טהורה לתת לכהן הזרוע, הלחיים,
והקיבה, ואלו הם הנקראים בכל מקום מתנות כהונה, היינו הזרוע
של ימין מן הפרק של ארכובה עד כף של ידו, והלחיים מן הפרק של
לחי עד פיקה של גרנת שהיא טבעת גדולה עם הלשון :

ומצות עשה גם כן לתת לכהן ראשית הגז, ואין לראשית הגז שיעור
מן התורה, ומדבריו סופרים שלא יפחות מאחד מששים :

ובמו כן מצות עשה להפריש כל פטר רחם הזכרים בין באדם בין
בבהמה טהורה בין ממין חמור : בכור אדם ובכור חמור

נפרים ופריונס לכהנים, ובכור אדם פודהו בחמשה סלעים, ופטר
חמור פודהו בשה : אבל בכור בהמה טהורה נשחט בעזרה, וזורקים
את דמו על המזבח, ומקטירים אמוריו ושאר הבשר נאכל לכהנים,
אבל אם הוא בעל מום הרי כלו לכהן, אם רעה אוכלו בכל מקום, או
מוכרו, או מאבילו למי שירצה מפני שהוא חולין והוא נכסי כהן :

ר'. ומה היו הדברים שהיו לכהן מדיון החרמים ?

ת'. כל דבר שאדם מקדיש בלשון חרם סתם הרי הוא לכהן אם לא שפירש
חרם לבדק הכית או לשמים, שאז אותם הנכסים או אותם הדברים
נפלים לבדק הכית לזרבי בית המקדש :

ראשית דעת

נמצאת למד שאף על פי שהכניס היו עסוקים כל היום בעבודת המקום כבית המקדש, הזמין להם המקום פרנסתם וכל ארבע בריחה, שהרי זוכה להם הקב"ה השמן, היון, הפת, והפירות על ידי התרומות והמעשרות, וזוכה להם הבשר על ידי מתנות כהונה וקדשי מקדש, ועל ידי ראשית הגז זוכה להם המלכודים, וזוכה להם הקרמים ופדיון בכור להולאותם ולשאר ארבע :

פרק חמישי

ר' . ולא היה להם לעניים שום חלק מהתבואה ומפירות האילן כי אם המעשר עני ?

ת' . היה להם גם כן הפאה, הלקט, השכחה, הפרט, והעוללות :

ר' . תפרש לי אחד לאחד אלו המתנות ?

ת' . כל אוכל אדם הנשמר, ולקוטתו כלו כאחד, ומכניסם אותו לקיוס

וגידולו מן הארץ חייב בפיהם שנאמר ובקרבם את קציר ארבעם לא תכלה פאת שדך בקצרך : לכן כשכא הבעל הבית לקצור את שדהו אינו יכול לקצרו כלו אלא צריך להניח מעט קמה לעניים בסוף השדה, כדי שיהיו העניים יודעים את המקום, אחד הקוצר ואחד התולש, וזה שמניח נקרא פאה, וכשם שמניח בשדה כך באילנות מניח מעט לעניים :

ובן כשקוצר ומאלס לא ולקוט השבלים הנופלות אלא יניחם לעניים וזה נקרא לקט שנאמר ולקט קצירך לא תלקט :

ובן המעמר ושכח עומר אחד בשדה הרי זה לא יקחנו והרי הוא לעניים שנאמר ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחתו וזה נקרא שכחה :

ובשם שיש שכחה בעומרים כך יש שכחה בקמה, שאם שכח מקצת

הקמה ולא קצרה הרי הוא לעניים : וכמו כן באילנות כלם

אם שכח מקצת פירות ולא לקטן, צריך להניחם לעניים :

ובן הגרעינים שנפרשו מהענבים בשעת כלידה, והעוללות כל שאין

להן בתף ולא נטף צריך להניחם לעניים, וזה הנקרא פרט

ועוללות שנאמר וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט לעני ולגר

תעזוב אותם :

נמצאת למד שארבע מתנות היו לעניים בכרם, הפאה, השכחה,

הפרט, והעוללות : ושלוש מתנות בתבואה הלקט, השכחה,

והפאה : ושתיים באילנות השכחה, והפאה : וששה מתנות היו לעניים

בדעת

- בזרע הארץ, אלו החמשה, והמעשר עני האמור למעלה :
- ר' . אמרת (למעלה פרק ד') שבשנה ראשונה, שניה רביעית וחמושית של שמיטה היה הבעל הבית מפריש המעשר שני, ובשנה שלשית וששית היה מפריש המעשר עני : ובשנה השמיטה מה היה מפריש ?
- ת' . בשנה השמיטה לא היה מפריש תרומות ומעשרות כלל ועיקר :
- ר' . ומה הוא שנת השמיטה ?
- ת' . מלות עשה לשכות מעבודת הארץ ועבודת האילן בשנה השביעית (היונו שנת השמיטה) שנאמר ושבתה הארץ שבת לה' ונאמר בחריש ובקציר תשבות, וכל מה שתוליא הארץ בשנה שביעית בין מן הזרע שנפל בה מקודם שביעית, בין מן העשבים והירקות שעלו מאלהים ובין פירות האילן הכל הפקר, ופירות שביעית אין אוכלים מהם אלא כל זמן שאותו המין מצוי בשדה שנאמר ולכהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול, כל זמן שחיה אוכלת מין זה מן השדה אתה אוכל ממה שכבית כלה לחיה מן השדה חייב לבער אותו המין מן הבית :
- ומצות** עשה גם כן להשמיט חמלה כשביעית שנאמר שמוט כל בעל משה ירו, ואין השביעית משמטת הכספים אלא כסופה לפיכך הלואה את חבירו כשביעית עלמה גובה חובו כל השנה ובששקע חמה כלילי ראש השנה של מולאי שביעית אכר החוב, ואין שמיטת הכספים נוהגת מן התורה אלא בזמן שהיובל נוהג, ומדברי סופרים שחלה שמיטת כספים נוהגת אף על פי שאין היובל נוהג :
- ר' . ולא היה שום תיקון כדי להציל החמלה שלא יהיה מפסיד חובו כשביעית ?
- ת' . כשהשמיטת כספים הוא מן התורה אין שום תיקון אבל כשהוא מדבריהם יש התקון למסור שטרותיו לבית דין, ולומר אתם תגבו לי חובי, ואין אין השביעית משמטתו, ומפני כך בשארחה הלל הזקן שנמנעו מלהלוות זה לזה ועוברים על מה שכתוב בתורה השמר לך פן יהיה רבר וגו' התקין פרוזבול כדי שלא ישמע החוב, וזהו גופו של פרוזבול, "מוסרינו לכם פלוני ופלוני הדוינים שבמקום פלוני כל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארחה, והעדים או הדוינים קותמים למטה :
- ר' . ומה הוא היובל ?
- ת' . מלות עשה לספור שבע שנים שבע פעמים ולקדש שנת החמישים שנאמר וספרת לך שבע שבתות שנים שבע שנים שבע פעמים וגו', וקדשתם את שנת החמישים ושתי מלות אלו מקורות לבית דין הגדול בלבד :
- ר' . מאימתי התחילו לימנות ?
- ת' . מאחר ארבע עשרה שנת משנכנסו לארץ, נמצאת אומר בשנת שלש ואלפים

ראשית דעת

ואלפים וחמש מאות התחילו למנות ועשו שמטה בשנת עשר וחמש מאות
ואלפים ליצירה שהיא שנה אחת ועשרים משכנסו לארץ, ומנו שכע שמטות
וקדשו שנת החמשים שהיא שנת ארבע וששים משכנסו לארץ ועשו אותה
יובל: ושנת היובל אינה עולה ממנין שני השבוע, אלא שנת תשעה
וארבעים שמטה, שנת חמשים יובל, ושנת חמשים ואחד תקלת שש
שנים של שבוע אחר, וכן ככל יובל ויובל:

ר'. כיצד היו מקדשים שנת היובל?

ת'. בכניסתה מקדישין אותה בבית דין ואומרים מקודשת השנה, ותוקעים
בשופר בעשירי לחשרי היינו כיום הכפורים של שנת היובל, ומלוא
מסורה לבית דין תחלה שנאמר והעברת שופר תרועה, וכן כל יומי
ויחיד חייב לתקוע שנאמר תעבירו שופר, ואומרים במוסף מלכות
זכרונות ושופרות כמו בר"ה:

ר'. ומה היתה הקדושה של שנה הזאת?

ת'. שאסור בעבודת הארץ בשנת השמטה, ודין פירות שנת היובל כדין
פירות שנת שביעית לכל דבר והעבדים עבדים ואלאים בו לקירות,
ומשמיט הקרקעות:

ר'. כיצד היא הולאת העבדים לחירות?

ת'. מראש השנה עד יום הכפורים של שנת היובל לא היו העבדים נפטרים
לבתיהם ולא משתעבדים לארונהם, אלא אובלים ושתיים ושמיים
ועטרותיהם בראשיהם, כיון שהגיע יום הכפורים תקעו בית דין בשופר
ונפטרו עבדים לבתיהם:

ר'. וכיצד משמיט הקרקעות?

ת'. צריך לידע שארץ ישראל המתחלקת לשבטים אינה כמכרת לזמיתות, ואם
אחד מכר חלקו לזמיתות, שניהם היינו המוכר והלוקח עובדים בלא
תעשה ואין תעשה מועלים: לפיכך מי שמכר שדה אחוזתו אינה
כמכרת אלא עד שנת היובל, ובתוך הזמן הזה היה רשאי המוכר לפדות
שדה שלו מיד הלוקח, ובכל עת שרוצה לפדות מחשב עם הלוקח על
הדמים שאכל, וגורע מדמי המכר ומחזיר לו השאר, ואם לא השיגה
ידו ולא גאלה כשיגיע יום הכפורים של שנת היובל תחזור השדה למוכר
בלא דמים: ובמו כן הנותן שדהו מתנה הרי זו חוזרת לו ביובל שנאמר
תשובו אש אל אחוזתו:

ר'. ואף מי שמכר ביתו היתה חוזרת לו ביובל?

ת'. על ענין הבתים יש שני דינים חלוקים, בין בית בתוך עיר המוקפת
אומה, ובין בתי החללים, שהמוכר בית בחוץ עיר המוקפת אומה הרי

ראשית דעת

יג

זה נאלצה כל י"ב חדש מיום שמכר בכל עת שידעה ואפילו כיום המכר עלמנו, ובשרוטה לפדות מחזיר כל הדמים שלקח ואינו נודע ללוקח כלום, ואם הניע י"ב חדש ולא נאלץ הרי זו נחלטה ללוקח וכן אם נתן ביתו מתנה ולא נאלצה כל י"ב חדש הרי זו נחלטה ביד זה שניתנה לו במתנה ואם הניע יום י"ב חדש וכא המוכר לנאול את ביתו ולא נמלא הלוקח לפדות ממנו, הרי זה מניח מעותיו בכית דין ושוכר את הדלת ונכנס בה, ואימתי שיבא הלוקח יבא ויטול מעותיו: אבל אם הניע היוכל בתוך שנת המכר, אינו חוזר המכר ביוכל, אלא נשארת הבית ביד הלוקח, וממחין לראות אם רוצה המוכר לנאול כל שנת המכר או תמלא השנה ויחלוט המכר:

והמוכר בית כבתו החברים או בעיר שאינה מוקפת חומה כראוי הרי זו נחלטה בכח יפה שכדון השרה, ושכדון הכתים בתוך עיר המוקפת חומה, בוגר? אם רצה לנאול מיד נואל כדון הכתים, הניע י"ב חדש ולא נאלץ הרי זה נואל עד שנת היוכל כדון השרה, ובעת שנואל מחשב עם הלוקח ונודע לו מה שאכל: הניע ויכל ולא נאלץ חוזר הכת בלא דמים כדון השרה:

נמצינו למדים שאם היוכל לשביעית בשביתת הארץ לכל דבר, כל שאסור בשביעית בעבודת הארץ אסור בשנת היוכל, ודין פירות שנת היוכל כדון פירות שביעית לכל דבר: ותורה שביעית על היוכל, שהשביעית משמטת כספיש ולא היוכל, ויותר יוכל על שביעית, שהיוכל מוליא עבדים ומשמיט קרקע:

ר' ומה היתה מטת הקהל הכתובה בתורה הנעשית כמועד שנת השמיטה כחג הסכות?

ת' מטת עשה להקהיל כל ישראל אנשים ונשים וטף ככל מולאי שמיטה בעלותם לרגל, ולקרוא באזניהם מן התורה פרשיות שהן מזרות אותם כמטות, ומחזקות יריהם בדת האמת:

ר' כיצד נעשית הקריאה הזאת?

ת' כמולאי יום טוב הראשון של חג הסכות שהיא תחלת ימי חולו של מועד של שנה השמינית תוקעים בחלוצרות בירושלים כדי להקהיל את העם, ומביאים בימה גדולה של עץ ומעמידים אותה באמצע עזרת נאים, והמלך עולה ויושב עליה וכל ישראל העולים לחג מתקבלים סביביו, ומביאים לו ספר תורה ומכרך כדרך שמכרך כל קורא בתורה בכית הכנסת, וקורא מתחילת חומש אלה הדברים עד סוף פרשת שמע, ומדלג והיה אם שמוע, וקורא מעשר תעשר וזולג עד כי תכלה לעשר, וקורא

ראשית דעת

ממש על הסדר עד סוף ברכות וקללות עד מלכד הכרית אשר כרת אתם כחורב, וקורא פרשת המלך ופוסק, וגולל ומברך לאחריה כדרך שמברכים בבתי כנסיות ומוסיף שבע ברכות ואלו הן, רצה ה' אלהינו בעמך וישראל וכו', ומודים אנחנו לך וכו', ואתה בחרתנו וכו', כדרך שמברכים בתפלה הרי שלש ברכות, רביעית מתפלל על המקדש שיעמוד, חמישית מתפלל על ישראל שתעמוד מלכותם, ששית מתפלל על הכהנים שירצה האל בעבודתם, שביעית מתפלל ומתחנן בה כפי מה שהוא יכול וחותם בה הושע ה' את עמך ישראל שעמך זריכים להושע: הקריאה והברכות הללו הוה צריך לאומרת כלשון הקדש, ואפילו חכמים גדולים שיודעים כל התורה כלה חייבים לשמוע בכונה גדולה יתירה, ומי שאינו יכול לשמוע מכיון לבו לקריאה זו, שלא קבעה הכתוב אלא לחזק דת האמת, ויראה עצמו כאילו עתה נכניוה בה ומפי הנבורה שומעה, שהמלך שליח הוא להשמיע דברי האל:

ה' . היה מוטל עוד שום חיוב כשנה רביעית?

ת' . כשנה שביעית וכמו כן כשנה רביעית, היה מוטל החיוב על כל אחד מוישראל להתורות לפני ה', אחר שהוליא כל המתנות שבזרע הארץ, וזה הוא הנקרא וידוי מעשר: מלות וידוי זה הוא לאומרו במקדש במנחה כיוס טוב האחרון של פסח של רביעית ושל שביעית, ואינו יכול להתורות עד שלא ישאר אללו אחד מן המתנות, וערכ יום טוב האחרון היה הכיבוד ולמחר מהודין, נוסח וידוי הזה הם הפסוקים הכתובים בספר דברים פ' כ"ו פסוק יג' ו"ד וע"ו, בערתי הקדש מן הבית וגם נתתיו ללוי לגד ליחוס ולא למנה ככל מצותך אשר צויתני לא עברתי ממצותך ולא שכחתי: לא אכלתי באני ממנו ולא בערתי ממנו בטמא ולא זנתי ממנו למת שמעתי בקול ה' אלהי עביתי ככל אשר צויתני: השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל ואת הארמה אשר נתת לנו אשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש:

פרק ששי

ה' . תאמר לי מי הם הסנהדרין?

ת' . הסנהדרין היו בתי דינים שהיו בישראל:

ה' . כמה בתי דינים קבועים היו בישראל, וכמה הוא מנין האנשים הקובעים כל בית דין ובית דין?

ת' . בתקלה קובעין בית דין הגדול במקדש והוא הנקרא סנהדרי גדולה ומניינם

ומניינם שבעים ואחד, שנאמר אספה לו שבעים איש מזקני ישראל ומשה על בניהם שנאמר והתולכו שם עמך הרי שבעים ואחד, הגדול כחכמה שכולם מושיבים אותו ראש עליהם, והוא שקורים אותו החכמים „כשיא” והוא העומד תחת משה רבינו, ומושיבים הגדול שבשבעים משנה לראש ויושב מימינו והוא הנקרא „אב בית דין” ושאר השבעים יושבים לפניו כפי שניהם וכפי מעלתם: כל הגדול מחבירו היה קרוב לכשיא משמאלו יותר מחבירו, והם יושבים כמו חצי גורן בעונול כרו שיהיה הנשיא והאב בית דין רואים את כלם: המקום שכבית המקדש אשר היו יושבים שם הסנהדרי גדולה היה נקרא לשכת הגזית, וזמן ושיבתם היה מתמיד של שחר עד תמיד של בין הערבים, אבל לא היו חייבים לישב כלם במקומם שכבית המקדש אלא בעת שהיו לריבים להתקבץ, אבל כשאר העתים כל מי שהיה לו עסק יולא לעשות חפצו, אבל מכל מקום היה לריך שלא יפחתו מעשרים ושלושה כל זמן ושיבתם, ואם הוטרך אחד מהם ללאת, היה מסתכל בחביריו הנשארים, ואם נשארים שם העשרים ושלושה יולא, ואם לאו היה לריך להתתון עד שיבא אחר!:

ועוד

היו מעמידים שני כתוי דניום של עשרים ושלושה, אחד על פתח העזרה ואחד על פתח הר הכית, ומעמידים עוד בכל עיר מישראל סנהדרי קטנה וושכת כשער העיר:

ומה היתה הגדולה והממשלה של הסנהדרין בין סנהדרי קטנה וגדולה?

בית דין הגדול שכירושלים הם עיקר תורה שבעל פה, והם היו עמודי ההוראה ומהם חק ומשפט יולא לכל ישראל, וכל המאמין במשה ובתורתו חייב לסמוך מעשה הדת עליהם ולהשען עליהם: כשהיה בית דין הגדול קיים לא היתה מחלוקת בישראל אלא כל דין שנולד בו ספק לאחד מישראל, שואל לבית דין שבעירו, אם ידעו אומרים לו, ואם לאו הרי השואל עם אותו בית דין או עם שלוחיו עולים לירושלים ושואלים לבית דין שבהר הכית, אם ידעו אומרים לו, ואם לאו הכל באים לבית דין שעל פתח העזרה, אם ידעו אומרים לו, ואם לאו הכל באים ללשכת הגזית לבית דין הגדול ושואלים אם היה הדבר שנולד בו הספק לכל, ודוע אלל בית דין הגדול אומרים מיד, ואם לא היה הדבר ברור אללם דניום בו בשעתם, ונושאים ונותנים בדבר עד שיסכימו כלם, או יעמדו למנין וילכו אחד הרוב, ויאמרו לכל השואלים כך הלכה והולכים להם: וכמו כן אין מעמידים מלך ואין עושים סנהדרי קטנה אלא על פי בית דין של שבעים ואחד, ואין דניום לא את השכט שהודח כלו (היוט שעבר עבודה זרה)

ואין

ראשית דעת

ואין עושים עיר הנדחת (קיינו עיר אחת מישראל שעברה עבודה זרה) ואין דנים את נביא השקר, ולא הכהן הגדול כדיוני נפשות אלא כבית דין הגדול, וכן אין עושים זקן ממרא (היינו חכם אחד מישראל שהגיע להוראה סמוך בסנהדרין, שכאת לו מחלוקת בדיון מן הדיונים עם בית דין-גדול, ולא חזר לרבריהם אלא חלק עליהם והורה לעשות שלא כהוראתן נזרה עליו התורה מיתה) ואין משקים את הסוטה, ואין מוסיפים על העיר ועל העזרות, ואין מוציאים למלחמת הרשות, ולמידת החלל, (היינו אם נמלא חלל בשדה לא נודע מי הכהו, שהיו מורדים העיר הקרובה אל החלל כדי שיביאו את העגלה הערופה ככתוב בפרשה) אלא על פי בית דין הגדול, דיוני נפשות כלם היו דנים אותם הסנהדרין קטנה - אבל דיוני ממונות כשלא - (א)

ומצות עשה של תורה למנות שופטים ושוטרים בכל מדינה ומדינה, ובכל פלך ופלך שנאמר שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך, השופטים הם הדיונים הקבועים בבית דין, ובעלי דיונים באים לפניהם והשוטרים הם בעלי מקל ורצועה שעומדים לפני הדיונים ומסבכים על השוקים ובחנניות לתקן השערים והמדות, ולתקן כל מעוות, וכל שיראו בו ערות דבר מביאים אותו לבית דין ודנים אותו:

ר' . מי הם האנשים שהיו ראויים להמנות בסנהדרין ?

ת' . האנשים שהיו מעמידים בסנהדרין בין בגדולה בין בקטנה, לריך שיהיו אנשים חכמים ונכונים, מופלגים בחכמת התורה, בעלי דעה מרובה, יודעים קלת משאר החכמות, ואין מעמידים בסנהדרין אלא בהנים, ולוים, וישראלים המיוחסים הראויים להשיא לכהונה, ואין מעמידים בסנהדרין לא זקן מופלג בשנים, ולא קרים מפני שיש בהם אכזריות, ולא מי שאין לו בנים כדי שיהיה רחמן: ואחר בית דין הגדול ואחר סנהדרין קטנה לריך שיהיה אחד מהם סמוך מפי הסמוך, ומשה רבינו עליו השלום סמך ליהושע שנאמר ויסמוך ידיו עליו ויטהו, וכן השבעים זקנים משה רבינו קמבש, ואותם הזקנים סמכו לאחרים, ואחרים לאחרים, נמלאו הסמוכים איש מפי איש עד בית דיונו של יהושע, ועד בית

(א) בדיני ממונות עלמן יש חילוק ביניהם: הדיני קנסות כגון נזילות וחבלות, תשלומי כפל, ותשלומי ארבעה וחמשה, והזונם, והמפתה וכיוצא בהם אין דנים אותם אלא שלשה מומחים והם הסמוכים בארץ ישראל, אבל שאר דיני ממונות כגון הודאות והלואות אינם לריבים מומחה, ואפילו שלשה הדיוטות, ואפילו אחד מומחה דן אחם:

בית דינו של משה רבינו עליו השלום :

- ד' . ומה היא הסמיכה ?
- ת' . היו קורין לאיש המוסמך רבו ואומרים לו הרי אתה סמוך ויש לך רשות לרון אפילו דיני קנסות :
- ד' . זלמו ניתנה הרשות לסמוך ?
- ת' . כראשונה כל מי שנסמך סומך לתלמידיו אם ירצה, אבל בזמן הלל הזקן (ג' אלפים תשכ"ח) שהיה נשיא חילקו לו כבוד והתקינו שלא יהיה אדם נסמך אלא ברשות הנשיא, ושלא יהיה הנשיא סומך, אלא אם כן יהיה אב בית דין עמו, ושלא יהא אב בית דין סומך, אלא אם כן יהיה הנשיא עמו, אבל כל שאר הסמוכים וכולים לסמוך ברשות הנשיא והוא שיהיו שנים עמו בשעה שהוא סומך אף על פי שאלו השנים אינם סמוכים, מפני שאין סמיכה פחות משלשה :
- ד' . ובכל מקום וכולים לסמוך ?
- ת' . בשעת הסמיכה נריך שיהיו הסומכים וסנסמכים בארץ ישראל, אבל לא היה נריך שיהיו כמקום אחד הסומך והנסמך אלא שולחים לו או כותבים לו שהוא סמוך :

פרק שביעי

- ד' . אמרת שהיו בישראל מעלות מעלות של אנשים, לויס כהנים וסנהדרין, כל הגדולות והשררות שהיו בישראל היו ככלל אלו ?
- ת' . היה גם כן המלך וכל בני מלכותו, וזה היתה אחת מן המצות שנצטוו ישראל בשעת בניסתן לארץ שגאמר שום תשים עליך מלך :
- ד' . מי היה ראוי לימנות למלך ?
- ת' . כל אחד ואחד מישראל היה כשר וראוי לסוית מלך חוץ מהבא מקהל גרים אפילו לאחר כמה דורות, אלא אם כן יהיה אביו או אמו מישראל, וכן אין מעמידין מלך לא ספר ולא כלן ולא בורסי הואיל ואומנותן נקלה העם מזולתין כהם, ואף מעמידים אשה במלכות :
- ד' . כיצד היתה העמדת המלך ?
- ת' . כשמעמידים מלך מזרע דוד מושחים אותו בשמן המשחה על המעיין, והרי הוא זוכה לו ולבניו עד עולם, והוא שיהיה הבן ממלא מקום אבותיו בחכמה וביראה, הבן הגדול קודם לקטן ממנו, וכל הקודם בגולה קודם לירושל המלוכה, ואם הניח בן קטן משמרים לו המלוכה, אבל אין מושחין מלך כן מלך אלא אם כן היתה שם מחלוקת או מלחמה, אז

ראשית דעת

ר'. אז מושחים המלך כדי לסקל המלוכה :
אמרת כשמעמודים מלך מזרע רוד ! ומה חילוק יש בין זרעו של רוד לשאר אנשים מישראל ?

ת'. המלך שהיה מזרע רוד היה מוכרל משאר מלכי ישראל שאין מושחים אותם בשמן המשחה, ואין ממנים אותם בירושלים לעולם, אלא מלך ירושלים לריק שיהיה מזרע רוד, ואין ישיבה בעזרה אלא למלכי רוד בלבד :

ר'. מה היתה הגדולה והשפחה של המלך, ומה היתה משפט המלוכה ?

ת'. המלך היה לו רשות לגזור גזרות ולתקן תקנות על הכלל או על הפרט לתועלת הקבוץ המדיני כפי מה שירצה, וככל שיש לא יהיו נגד הדת והתורה : והיה לו רשות גם כן להלקות או להרוג העובר מצותיו, או איש רע מעללים שלא היה לבית דין כח להלקותו ולהרגו כשכיל חסרון ראיה ברורה, ולתקן העולם כפי צורך השעה, וכל הרוגי מלכות ממונם למלך : וכמו כן רשות היה למלך ליתן מס על העם ללרכיו או לצורך המלחמות, ולשלוח בכל גבול ישראל ליקח הגבורים ואנשי חיל לעשות מהם חיל למרכבתו ופרשיו, ולהיות גם כן שמיים עומדים לפניו, ולקצוב מכסים ולגזור נגד העובר על המכס כפי מה שיעלה בראשו, ויש לו מעשר מן הזרעים, מן האילנות ומן הבהמה, אבל המלך לא היה יכול להיות בתוך הסנהדרין :

ר'. וכיצד היה מתנהג כשהיה רוצה לזאת למלחמה ?

ת'. שני מיני מלחמות חלוקים בשמם וטעמם היו, מלחמת מלחמה ומלחמת רשות, מלחמת מלחמה היא מלחמת שכנע עממים, ומלחמת עמלק, ועזרת ישראל מיד צר : ומלחמת רשות היא מלחמה נגד שאר העמים כדי להרחיב גבול ישראל ולהרחיב כגדולתו ושמצו : המלך היה חייב ללחום בחלחה המלחמות של מלחמה, וכאלו לא היה לריק לטעול רשות משום אדם, אלא יוצא מעצמו בכל עת וכופה העם לזאת, אבל מלחמת רשות אינו מוציא העם בה אלא על פי בית דין של שכנים ואחר : כל המלכות שכובש הרי אלוות המלכים למלך, ושאר הבזה שבחזים נותנים לפניו והוא טעל מחנה בראש, והחלי הנשאר חולקים אותו כל אנשי הצבא ביחד עם העם היושבים על הכלים במחנה לשומרם, וכל הארץ שכבש הרי היא שלו, ונותן לעבדיו ולאנשי הצבא כפי מה שיראה, ומניח לעצמו כפי מה שירצה :

פרק ישימי

ר' . עד הנה פירשת כל חק המלוכה, תאמר לי עכשיו מי היה המלך הראשון אשר מלך על ישראל, ובאיזה זמן שמו בני ישראל עליהם מלך, סוף דבר תספר לי באיזה עת המליכו בני ישראל עליהם מלך, ואיך נפלו מממשלתם והלכו כגולה, ובאיזה עת חזרו לארצם, וכל המאורעות אשר מצאו אליהם ברבר המלוכה בימי בית שני עד תרכ"ן הכית בפעם שנית ?

ת' . והיו מקץ ארבע ושלשים שנה וארבע מאות שנה לזאת בני ישראל מארץ מצרים (בשנת ב' אלפים תתפ"ב) שער היום ההוא היו בני ישראל מתנהגים על דרך קהלה (Republica) על פי הנביאים והשופטים, שאלו שאלו בני ישראל מאת שמואל הנביא השופט הששה עשר אשר שפט את ישראל אחר עשרה שנה, וישמע שמואל לקולם, וכחר להם על פי ה' את שאלו וימשהו כנגלג למלך, אפס מפני אשר לא שמע בקול ה' אשר צוהו להשמיר את החוטאים את עמלק מאיש ועד אשה משור ועד שה, ויחמול שאלו על אנג ועל מיטב הצאן ולא אבה החרימם, וימאסהו ה' ממלוך על עמו, אז משח שמואל את דוד בן ישי כאשר צוהו ה' וימלוך בירושלים על כל ישראל (ב' אלפים תתל"ב) שלשים ושלש שנה, וישכב דוד עם אבותיו, ותכון המלוכה ביד שלמה בנו הוא אשר בנה והשלים את בית ה' בשנת י"א למלכותו (ב' אלפים תתקל"ה) וכאשר ישכב רחבעם בנו על כסא אביו (ב' אלפים תתקס"ד) בקשו ממנו ערת ישראל שיקל מעליהם עבודת אביו הקשה ומעלו הכבד אשר נתן עליהם, ויען רחבעם את העם קשה, שהוא בן ירבה וכן יוסיף על עולם כאשר יעלו אליו הילדים אשר נדלו אתו, וירע בעיני העם את אשר עשה ויאמרו חין לנו חלק ברוד ולא נחלה בכך ישי, וימליכו בני ישראל עליהם את ירבעם בן נבע ולא נשאר אחרי בית דוד כי אש שכט יהודה ובנימין, ומהיום ההוא והלאה נחלקה ערת ישראל לשתי ממלכות אשר נקבו בשמות מלכי יהודה, ומלכי ישראל :

ובאשר עשו בני ישראל את הרע בעיני ה' ולא העו אונם אל עבדיו הנביאים אשר העידו כס כשם ה' ויס השכם ושלח, העיר ה' את לב שלמנאסר מלך אשור, ועלה עם חיל כבד לשומרון ראש ממלכת ישראל בעת ההיא, וילכדה מקנה שלש שנים (בשנת ג' אלפים ר"ה) בשנת שש לחזקיה מלך יהודה היא שנת השביעית להושע בן אלה מלך ישראל, אחר תשע"ז שנה אשר ניתנה לבני ישראל את הארץ

ראשית דעת

הארץ למורשה על ידי יהושע בן נון, הוא גלות עשרת השבטים אשר הגלם מלך אשר, וינחם כלחלח וחבר נהר גוזן ועברי מדוי: (א)

ואז הביא שלמנאשר מבבל ומכותה אנשים לרוב והושיבם בערי שומרון תחת בני ישראל אשר הגלה משם אשר נקראו עוד היום כותים או שמרונים, אך הגוים האלה לא מצאו מרנוע לכפסם כי לא יראו את ה' ושלח ה' בם את האריות ונפל מהם עם רב, ויאמרו אל המלך לאמר הגוים אשר הגלות בערי שומרון לא ידעו את משפט אלהי הארץ ושלח בהם את האריות, ויצו המלך להוליך שמה מהכהנים אשר גלו להורות להם את משפט ה', אך העיד הכתוב בהם את ה' סיו יראים ואת אלהיהם היו עובדים: (ב)

ויעשו בני יהודה גם המה את הרע בעיני ה' ויקאפו ה' על עמו והעיד לב כבודנר מלך בבל לבא על ירושלים בעת מלך יהויכין

(א) הויית עשרת השבטים, ומה להם לא נודע לנו למרחק הדרך, ואף גם שהרב בעל מאור פינים במהדורתו דף קפ"ו כתב ח"ל, וכמו כן תמצא עדות על מליאות השבטים בספר קוסמוגר' פיזה נקרא טיאט' דו העולם לחנם הנלרי אכרהס אורטי' ליהו ונדפס בעיר אבויר' שה שנת אלף תקע"ב לחשכונס, כי הגה בלוח המ"ז שהוא לטרטרי' אה מראה מקום מתואר אור' דה (היינו גרוש או ירידה) הדניים, ובסמוך מקום אחר מתואר אור' דה הנפתליים, ובתוכו ש ח"ל נקראו גפתליים על שם נפתלי אחד מעשרת שבטי ישראל, והם סמוכים לדנייך המכרים ומתוארים הודים או יהודים, ובשנת תע"ו לחשכונס נלחו מדינת פירו' שה ע"כ, והמקומות הנזכרים תראם מנוייריס אלל מחוז השי"טי עכ"ל, והעראה קטנה תמצא בספר ארחות עולם ומניאו בספר יוחסין, אך כל זה איננו סוה לרווח את נפשנו הנמאה: (נחמ דוד)

(ב) הגוים האלה אשר נקראו כותים או שמרונים, נחללת שבתם שם לא יראו את ה' ושלח ה' בם את האריות ויהיו הורגים בהם, או ספרו למלך אשר המעשה הזה, ואמרו לו שמפני שלא ידעו את משפט אלהי הארץ שלח בהם את האריות, ויצו המלך להוליך שמה מהכהנים אשר גלו, להורות להם את משפט אלהי הארץ, ועם וכל זה העיד הכתוב בהם את ה' היו יראים ואת אלהיהם היו עובדים: ויהי כי ארכו הימים למדו התורה וקבלוה על פשוטה, והמלות אשר החזיקו בהן היו מקפידים עליהן וישימו לבם אליהן מאד והחזקו שהיו מאמינים בדחינו ומיחדים ולא עבדו ע"ז, אבל בתשך הזמן חקרו אחריהם, וראו שהיו מכבדים ההר גריזים אשר עם שכס ראש ממלכת שומרון בעת ההיא, וחקרו על הדבר הזה ומצאו להם בחר ההוא שהקימו כמו מקדש ושמו ליראתם דמות יונה, וידעו שהם עובדים ע"ז אז החזיקום בדת ע"ז גמורים לכל דבריהם, וכתב בעל ס' מאור פינים דף ל' ע"א כי קרוב בעיניו להאמין מפני שאות דגל מלך אשר היה היונה, כדי שיהיה לאות ולעד על הכנעם באהבה אל מלכם חנכו אותה והקימוה ליראתם ע"כ:

יהויכין בן יהויקים (הנקרא גם יכניה) והגלהו לבבל ועשרת אלפים איש עמו מכני כנימין ויהודה והחרש והמסגר (ג' אלפים שכ"ז) ויקח נבוכדנצר את זרקיהו ומליכהו תחת יהויכין אחיו :

ויוסיפו בני יהודה לעשות הרע כענין ה' ויהי אחריו קל"ג שנה לגלות עשרת השבטים (כשנת ג' אלפים של"ח והיא שנת י"א לזרקיה מלך יהודה ושנת י"ט לנבוכדנצר) ויבא נבוכדנצר עוד אל ירושלים ויחן עליה ויבן עליה דיק, ותבקע העיר מחיל הכשדים בתשעה לחדש החמישי, ויתפשו את המלך זרקיהו, וישפטו את בניו לעוניו וגם שרי יהודה שפטו ברבלתה ואת עיני זרקיהו עוור ויאסרוהו כנפשותים וישרפו את בית ה' ואת בית המלך ואת ערי יהודה הגלה לבבל :

ואחר מלאות לבבל שבעים שנה (כאלו השבעים שנה אירע כל הכתוב בספר התשועה הגדולה אשר עשה ה' אל חנניה מישאל ועזריה אשר הגלים מגו אהון כורא יקרתא, ואשר הגיל את דניאל מגוב האריות, שארבעתם בחרו המות מחיים לקדושת שמו ויתברך) כמו שהבטיחם ה' יתברך על ידי עבדיו הנבואים (שנת ג' אלפים ת"ח) הוליא דריוש מלך פרס (שאו מלכות בבל ככנעה תחת יד מלך פרס) ממסגר אסיר, ויעלו מהגולה לירושלים יהודים לרוב עם זרובבל בן שלתיאל ויהושע בן יהוירדק והתחילו בכנין הבית, וכשנה השביעית עזרא הקופר (כשנת ג' אלפים ת"ג) עלה מכבל לירושלים וגלות עמו (א) ואז הכדיל הנשים הנכרות וכנה הוא ונחמיה את חומת ירושלים וזרובבל חזר לבבל וימת שם, וישבו ישראל בארץ וכנו בתים ויזרעו שדות ובימים ההמה אין מלך בישראל וילכו אחרי עלת הכהנים והשופטים והיו נושאי מנחה למלכי פרס :

ידי היום (ג' אלפים תמ"ח) כהיות שמעון הזדיק כהן גדול כהיכל ה' ויזא אלכסנדר מוקדון מארטו ויבא אל מלכות פרס להלחם בדריוש ובאו מלאכיו ירושלימה לשאלו עזר מהיהודים נגד דריוש, וישב בהן אותם לאמר כי ברית ברותה בינם ובין הפרסיים, ואיך יעשו מלחמה

(א) והחכם דון יצחק אברבנאל בהקדמתו לספר מלכים כתב שיהודים דנים גלו למכרים בחרנו ראשון לא רצו לעלות לירושלים בכנין שני, ושכן פשו רבים מן היהודים שהיו בעמון ומואב וארצות היונים, וגם כל היהודים אשר גלו לספרד לא רצו לנסות בתיים אשר מלאו כל טוב לעלות אל אדמת הקדש :

רא שיית דעת

מלחמה נגד בני בריהם ! כשמוע אלכסנדר את הדברים האלה, ויקנף המלך ויבא וישב נגד ירושלים להחריבה, וילעקו בני ישראל אל ה' וידע אלהים, כי מצא אלכסנדר הרחק כמטמיו קשת מחומת ירושלים את שמעון הצדיק כי יוא יוא אליו מעוטה במעול וזקני כהונה עמו, וכראות המלך את הכהן ירד מעל המרכבה והשתחוה לפניו, ויתמהו שריו ועבדיו ויאמר המלך אלוהים, המלאך ההולך לפני כחיון הלילה במלחמותי בדמותו ותוארו כאיש הזה, ויכרות המלך ברית עם שמעון הצדיק ויביאהו הכהן ירושלימה וירא את בית ה' ויאמר ברוך ה' אלהי ישראל אלהי הכית הזה, ואז ביקש המלך משמעון הצדיק שיעשו לו לזכרון מזהב ודמות דיוקנו ואשר ושימו אותו בין האולם ובין המזבח, וישיבהו הכהן אשר אסור לנו מאת אלהינו לקבל שום פסל או תמונה, אבל כרי שלא להשיב את פניו ריקם זכר גדול יעשו לו אשר כל בני הכהנים הנולדים בשנה ההיא יקראו אלכסנדר על שמו ויוטב הדבר מאד בעיניו ויתן המלך זהב לרוכ לבדק הכית, ולפי דעת הרבה מחברים עוד נדר הכהן למלך שמן היום ההוא והלאה יתחילו מנין השנים במנין שטרותיהם (א) וישב שם ימים אחדים והלך לדרכו בשלום, ומהיום ההוא והלאה כבר וחסב את ישראל וימת בשנת ג' אלפים תנ"ד :

ויהי אחרי מות אלכסנדר ויחלק מלכותו לארבעה ראשי חילותיו, וימלוך על מצרים טולומי'און בן להב"ו (Tolomeo figliuolo di Lago) הנקרא בלשון חכמינו תלמי (אשר על שמו נקראו אחריו כל מלכי מצרים בשם טולומי'און) ויקנאו המלכים האלה איש באחיו ויבאו לקראת נשק איש ברעהו והצירו לערים ולממלכות, וכהצותו טולומי'און (Tolomeo) את השפלה אשר לארם (Siria) וישלח ירו אל ירושלים כי אחר שנרבה רוחו להקריב לפני האל הגדול השוכן בבית אשר בירושלים, ויבא העירה עם חילו הכבד, ובזרועו המושלה לו הגלה משם ומערי יסודה יותר ממאה

אלף

(א) רריך לידע כי מחילתה היו בני ישראל מונים שנותיהם ליציאת מצרים ואחר זה לחספר שנות המלכים, כאשר תמצא דבר זה בדברי הנביאים הראשונים והאחרונים, עד שנת אלכסנדר מוקדון התחילו למנות שנותיהם ולכתוב כל שטרותיהם מומנו, וגם אחרי סור עול היונים מפל צוארינו נשאר המנהג הזה אללינו יותר ויותר מאלף שנים, ומנהג מנין שנות היצירה הנהוג היום אללינו אם תשאל לימים הראשונים יתבאר לך שלא התחיל רק מומן חתימת הנמרא או זמן רב אחר חתימתה, והתחלת זמן השטרות היה לפי דעת הרבה מחברים בשנת שלשת אלפים תמ"ח שהיא שנת אלף ליציאת מצרים ושנת ארבעים לתחלת בנין בית שני וש"ס שנים קודם חרבנו :

אלף יהודים ושלחם אל מצרים, ולקח לו מהם כל האנשים אשר במצרים כימי בקוריהם וברוא אולם, ויחזרם כלי חיל לשמור משמרת, והמון שאריתם האנשים ונשים וטף נתנם מתנה אל אנשי הנבא אשר לו, כי לעולם בהם יעבדו:

ויהי בשנת שלשים למלכו וימת טולומיאיו (Tolomeo) הראשון ב' אלפים תפ"ד) וימלוך בנו תחתיו בשם טולומיאיו פילודלפו (Tolomeo Filodelfo) והוא היה איש ירא אלהים וקר מרע, ועל ידו עשה ה' התשועה הגדולה ליהודים אשר במצרים, והראה לכל כי כחומר ביד היוצר כל העולם כידו והוא מושל בכל ומחשבותיו נשגבים ונסתרים מעיני בשר, וככל עושה שליחותו, והכל כחסד ורחמים על עבדיו:

המלך טולומיאיו (Tolomeo) השני היה מופלג בחכמה והקיסר בית ועד לחכמים באלכסנדריאס (Alessandria) של מצרים וארוחתם מאת שלחן המלך, וקבץ ספרים לרוב, ונתן על משמרתם איש אחד שמו דימיטריוֹ איש פאליריוֹ (Demetrio Falereo) והוא בשקידה רבה והולאה עצומה פנה לאסוף ולכנס כל ספר רשום אשר ימצא: ויהי היום שאול שאל המלך מאת דימיטריוֹ (Demetrio) מספר הספרים אשר אסף, ויהי אחרי אשר השיב אל המלך ויוסף עוד דימיטריוֹ (Demetrio) לאמר כי הנד הוגד לו כי תורות היהודים טובות וכבוטם מאד מאד ואמת נכון הדבר לבקש העתקן ולהביאן אל גנוזי המלך, ויוטב הדבר מאד בעיני טולומיאיו (Tolomeo) ויאמר לכתוב אל הכהן הגדול אשר ליהודים ולבקש ממנו אשר ימלא את שאלתו: בימים ההם וארוסטיוֹאה (Aristea) יושב בשער המלך, הוא איש רחמן ונדיב לב אהב כאמן לטולומיאיו (Tolomeo) וירע בעיניו איך היו היהודים נכנעים ועבדים במצרים תחת אדונים קשה, בלי עון ופשע, ויהי כראותו כי בא העת הנכון לכוא אל מבוקשו, בקש מאת שני שרי המלך היושבים ראשונה במלכותו שהם יהיו עמו בעצתו, ויעמוד לפני המלך וכה דבר, נא אדוני המלך נפשנו כנפש אדוני המלך תאווה לרעות בחורות היהודים וללמוד מהן להיטיב ולהשכיל, אבל איך נשא ראש ונרים מלח לשחול מאת היהודים דבר גדול כזה, בעת אשר עס רב מהם מדוכאים אצלנו לעבדים ולשפחות? טוב הדבר טרם כל להוציא ממסגר אסיר, וכה יעשה אדוני המלך וכה יוסיף אם ישיב אל לבו לאמר איך האלהים אשר נתן ליהודים את התורה המבוקשת הוא אלהי אמת, והוא דבר נאות לגדול כפש המלך שיקרוב לפני האל הגדול קרבן חירות האנשים האלה אשר הוא באמת זכאי רוח נדיבה ולב טהור, כשמוע המלך את הדברים האלה

ראשית דעת

האלה נשא את פניו אליהם בחדוה ובעוב לב, והשיב אותם דבר לאמר, שהוא כה יתן וכה יוסיף כי בעד כל אחד ואחד מהשבוים ההמה וקבלו הרודים כס עשרים דרכמונים, ולא לבד באשר הלכו שבי חמת יד המלך אצו, אף גם הנמצאים מאז במלכותו ואת אשר באו עוד אחרי כן כלם בכספו ונאלו, ולא אחר טולומיאז (Tolomeo) לעשות כאשר זמס, ויוציא כתב הדת בכל מלכותו על ככה, ויעל ההוצאה על מלאכת הפריון אל ארבע מאות וששים כבר: כיום הוא (ג' אלפוס תקט"ו) וישלח המלך ספרים אל אלעזר הכהן הגדול כהן כהיכל ה' בעת ההיא לאמר, כי הוא לעשות את הישר והטוב ולהקריב טוהר נפשו לרצון לפני האל הטוב, קירב באהבת חסד את בני ישראל אשר נמצאו במלכותו, והוסיאם לחפשי חנם כשקול אל הרודים כס כסף מכסת ערכם, וכלוה לזה תיקן כל מעוות אשר ברשע ובכסל נעשה בהם מהמוז עמו, זאת ועוד אחרת כי כל היהודים אשר בכחינת שנותם וחוזק גופם ידע בהם שהם בני חיל, קבלם במפקד לבאותו, והראויים לשבת בהיכלו הפקיד בידם דבר המלוכה: האמנה מאשר חשק להתרעות לא לבד אל היהודים האלה כי גם לכל הנמצאים עתה או ימצאו בעתיד, ועם כל יושבי חלד, גמר אומר להעתיק תורת היהודים מן הלשון היהודית ליוונית, למען אשר יהיו התורות האלה נכונות לכל מבקש בבית המדרש אשר הקים, והוא מבקש ממנו שישלח לו אנשי סגולה, ששה לכל שבט, נבוני דעת, המימי המדות, ושגברה לשונם בפתרון לרבר צחות וכתוב יושר, ומלפיה כי בהעשות כזאת על ידו לקנות כל ימי עולם שם תפארת: וישלח הספרים ביד שני מלאכים שרים ונכבדים בהיכלו שפה אל פה ידברו עם הכהן על ככה, וכידם מנחה וגדפה למקדש ה' עשרים גביעי זהב, שלשים גביעי כסף ושלחן כלו מקשה זהב טהור, ומאה כבר לזכאים ולברק הבית: ויהי כאשר באו האנשים האלה ירושלימה, ויקבוץ אלעזר הכהן הגדול את קרואי העדה ובמעמד הקרואים בחר האנשים חכמים וידועים כמנין אשר שאל המלך, וישלחם אליו עם ספר התורה, וכידם מנחה אשר הבינו כהדרת ופיו אל טולומיאז (Tolomeo) המה הניעו להלכסנדרז'אה והשמועה באה אל המלך ויצו המלך לאנשי ביתו שיביאו האנשים האלה לפניו, ויעמדו לפני המלך וכידם את המנחה, ואת העורות אשר באותיות מוזהבות היתה כס תורת האלקים ככתבם ובלשונם, וישבו אתו ימים אחדים אשר המלך שאל מהם כל אשר לבו חפץ: ויהי היום לקח החכם דימיטריאז (Demetrio) את הזקנים האלה ויוליכם אל אי אחת רחוקה מאלכסנדרז'אה (Alessandria) מהלך מיל, ובקש

ובקש מהם לנער את חזונם ולהעתיק שם את התורה באמונה ושם שכל, והזקנים הללו אזרו חיל והשלימו את הפתרון המבוקש : ויהי כאשר כלו הזקנים את ההעתקה על מכונה, קרא אותה דימיטריוס (Demetrio) באזני כל קהל היהודים אשר נקהלו במקום ההוא, ולעיני הזקנים המעתיקים, וכל המון היהודים הללו ברכו את המלך ואת הזקנים על כל הטובה אשר עשו, ויאמרו (א) יקר ונכבד הפתרון הזה למאד : אז קבל

(א) דע אחי המשכיל כי בהעתקה המיוחסת כדורות האלה לשבעים זקנים תמצא כמה הפרדות בין בהשגניות הנזכרות בדברי רבותינו ז"ל שעשו הזקנים בכונת מכיון, וגם לדברים המזדקקים אשר נכתבו הקדש אשר המה אללנו : ולעומת זה מדע גם כן ומשכיל, כי לבד העתקת השבעים, נעשו כדורות הראשונים מיהודים יונים העתקות רבות אחריה, והנה עוד אחרי כל המעתיקים הנזכרים קם גלרי אחד בימי דאמאסוס אפיפיור ל"ט והעתיק גם הוא המקרא כלה לנוצרים :

ומעתה אחרי אשר הנחנו ליסוד מוסד כאשר יעלה על הדעת שהעתקת הזקנים הנזכרים הייתה ממקור ישראל, היינו מספר התורה הנמצא אצנו בכתבנו ולשוננו, וספמרוס היה ככה נאות וישר בעיני כל חכמי היהודים אשר ראוהו ביום המעשה, הלא יקשה מה היה לו או לנו שעתה נראה אותו כל כך משונה מן המקרא אשר אללנו ! ולמה הוצרכו הקדמונים ליתר העתקות שזכרנו ! ראוי שמדע כי על המכונה הזאת עמדו גם כן הרבה חכמים מחכמי הנוצרים, וראש המדברים שלהם (שמו אנוס"טינו) לתשובת השאלה הזאת כתב, דהנה אין להאמין שהיהודים עם מספור ומפורד יוכלו להסכים על חלוק הספרים אשר אללם העולים כלם לסגנון אחד, ויוגה גם כן שיכלו לעשות, הלא רחוק הוא לחשוב כי מקנאהם בורים וייפו לעצמם ספרים קדושים כהמה : וכמו כן אין לומר כי השבעים ההם שנכמרו לחכמים ואשר נכתבו בכל הכבוד הנודע, שבו את טעמם לכתוב דברים אשר אין להם שחר : האמנה נכון הוא לשפוט כי בזמן הסמוך להעתקה אמיתית, היוונים והמצרים אשר נמצאו אז, כרשע או כסל וייפו את מספרי השנים, וקצת מקומות אחרים כנוסח הראשון שהוליהו חולה וממנו פשטה הצרפת בכל יתר הספרים שנכתבו כמוהו, זהו תורף דבריו בעירו ספר ס' פי"ג : ולעדות נאמנה על היות אז המצרים והיוונים אשר באלכסנדריאה מעטם טבעם בפלי המצאות ושקרים, ואיך בכל יתר לבנם שנאו את היהודים תכלית שגאה מימי לאחם מארץ מצרים, ובכל הכבוד אשר עשו אלכסנדר מוקריון ומלמי המלך לקדמוניו גחלים היו חותים על ראשם, כתב בעל ספר מאור עינים לא וראה מה שכתב יודיה האלכסנדרי (המכונה פי"לון) בדבריו האחרונים, והיוסיפון בשני ספריו נגד אפיפלו"כי האלכסנדרי, כי לא הייתה משטמה עגוי אל גוי בעולם, כאותה של האלכסנדריים לבני עמנו, וממיד כקשו לעשות להם גידופים בכל מאמני כחם, אשר על כן נוח לשפוט כי מפני השגאה והקנאה, לא נחו ולא שקטו עד אשר וייפו והפסידו את ההעתקה ההיא אשר יצא לה עם כנויים כי כליל יפיה :

קבל המלך מאת דימטריאיו (Demetrio) את פתרון סתורה וישתחוו
 לעומתו, ויזו המלך ועבדיו קול בכל מלכותו לאמר להיות הספרים
 האלה

הלא כה עשו גם לספרי אחד מן החכמים הגדולים לנוזרים אוריגיני שמו אורח
 אלכסנדר"ה עלמה בימי אורכ"נו אפיפיור י"ח, כי אף בחייו שלמו יד בזה,
 ויחסו לו דעות רחוקות ממנו, אשר על זה הוא עצמו כטה נגדם מדקרות כנראה
 באפולו"גיא"ה השביעית אל יואן פי"קו טר המירכ"דולה, ולענין זה זכר גם כן כמה
 חכמים וזלתי אשר אירע להם כדבר הזה ונפרע מאנשי אלכסנדריא"ה : והסכת נא
 ושמע מה דבר עליהם מלך גדול הוא גיסא"ר אכנוס"טו, אם באתי להגן בעד
 האליכסנדריים ולומר שאינם בעלי כוב ועזי פנים הנה כליתי דברי לקוחו, כי הלא
 בכל זמן ומזד תולדותם וטבעם, הם נודעים לעם נכונים למעול מעל, ולא תמלא
 בחלופי זה הדעת ע"כ דבריו במחברותיו ספר ד' :

והנה עוד לבד מכל האמור יש לדעת כי הכית הגדול ההוא שהקים תלמי למדרש
 אלכסנדר"ה, ואשר בו נשמרה העמקת השכבים עלמה, נשרף כלו במלחמות
 מלכות רומי על אלכסנדר"ה, וככן לשתי סבות האלה, אם מפני דשפת הגוים, או
 כי אכלה אוחה האש הגדולה, לא יהיה בעינינו לורה, אם כמה אנשים מהיוונים
 ההם שכלו את ידם להעתיק מחדש את מקראי הקדש :

עוד הוסיף בעל ספר מאור עינים הנזכר לתת טעם אחר מדעתו על החילוף הנולד
 והוא, שכבר הוא מפורסם, איך התורה בימי עורא היתה בין ההמון בלשון
 ארמי, כאשר שפתם היה אז הארמי הנהוג אללם, ומסתמא המפרש אינו מחליף מלה
 במלה אבל מרחיב הדברים, ואף כי עורא כאשר נער חצו להגיה הטעיות שמלא
 בלשון התורה, החליף הכתב העברי (היינו של בני עבר הנהר) לכתב האשורי
 הנהוג עתה בינינו, וישראל אשר קבלו ממנו לנהוג את הכתיבה האשורית, נחרו
 להם לפון הקדש, באופן שכתבם ולשונם אמסונג אלל ראשיהם וחכמיהם, חזר למה
 שהיה בסיני, נשאר כתב העברי ולשון ארמי להדיוטות, שהם המוני הארץ, וכמו
 כן הכותיים שהם השמרונים, קיימו וקבלו הכתב העברי והלשון הארמי לבדו,
 ובהיות פתרונו זה בידם כעיר פרוזה כלתי המסרה, שהיא סייג גדול לתורה, החל
 אחר עורא להשתכש, ואם כן מעת עורא עד זמן ההעמקה, אשר נמשך יותר על מאה
 שנה, הנוסח הארמי ההוא לקה בתוספת חילופים וטעיות, והוא אשר נצר להחפרסם
 יותר מן המאוסר בלשונו ואותיותיו, שלא היה נודע רק אל השרידים : וזוה סרה
 קשית ההשמניות הנזכרות, בין העמקת הזקנים והמקרא אשר בידינו, מעקרה, כי
 ראוי הוא להאמין שהזקנים ההם בהסכמת הכהן הגדול אשר שלח אותם, גמרו אומר
 להביא ולהעתיק אל חלמי, הנוסח הארמי המפורסם או בעולם, אשר בלי ספק היו
 בו השמניות לרוב, הן להרחבת הביאור, הן לקלת שבושים, ואזוה הוא אשר פתרונו
 מכון וישר באופן שכל ראיו מן ההמון הרב שנמלא אז באלכסנדר"ה, אישרוהו
 ויהללוהו, כי הנה בואת נמלאו מחזיקים את דרך עורא ובית דינו, שהיו דברי הקדש
 מיוחדים

האלה מושגחיים ונוראים לכל איש ואשה, ויצו עוד טולומיאז (Tolomeo) להכין בכבוד והדר את הצידה לזקנים ההמה לדרבם אשר ילכו בה, וישלחם מאתו במתנות יקרות, וגם שלח לאלעזר הכהן תשורות נכבדות: ומן היום ההוא והלאה עשו היהודים חיל במצרים והתגדלו מהם שם קהלות רבות ונכבדות, ונחשבו לאזרח וכבויו הארץ, עד כי כאשר מלך טולומיאז הששי הנקרא פילומיטרו (Tolomeo Filometore) (ג' אלפים תקפ"ח) בנה חוניו (Onia) בן שמעון הכהן ברשיון המלך בית המקדש בעיר בית שמש (Eliopoli) אשר למצרים ברמות בית המקדש אשר בירושלים, ונתן שמה הכהנים בעבודתם והלוים על דוכנם: גם כל המלכים אשר באס"א (Asia) מנאפים את היהודים בעת מלך טולומיאז פילודלפו (Tolomeo Filodelfo) על מצרים:

ידי מימם שנת (ג' אלפים תר"ו) ויהו ריב בין הכהנים אשר בירושלים על פקידת הכהן הגדול, וישלחו בעד אנטיוכוס הנקרא אפיפני (Antiocho Epifane) לאמר שעל פיו ילאו ועל פיו יבאו במנוי הכהן, אז עלה אנטיוכוס הצר והאויב בחיל כבד וביד חזקה ירושלימם, ולכר את העיר בחזקה וישם לבו את גנוי הקדש ואת כלי המקדש, ופרץ פרוצות לרוב כהיכל ה' אחרי אשר העמיד שם את סמל הקנאה, ונזר גזירות נגד היהודים, וכיטל בהם שכת מועד ומילה, והצר לישראל יותר מכל צר ואויב, ועמדו ישראל תחת חמת המציק חמשה שנים: ויהי בעת אשר באו שרי אנטיוכוס הרשע בעיר מושב מתתיהו בן יוחנן כהן גדול מכית חשמונאי (Matia Sacerdote della famiglia degli Assamonei) לאנוס היהודים הדרים שמה שיצמרו פקודת המלך, אז אור כנבר קלציו הוא וחמשה בניו אתו, ואלו שמותם יוחנן (Giovanni) הככור, ומשנהו שמעון (Simeone), והשלישי יהודה הנקרא מכבאז (Giuda Macabeo), הרביעי אלעזר (Eleazar) והחמישי יהונתן (Gionata), ויכריתו את שרי המלך הרע להלך מעליהם, ויאסוף מתתיהו אליו כל איש אשר לכבם כלבבו ואת חמשה

בניו

מיוחדים לעם הקדש, גם ידומה שחשכו לעשות בזה את הטוב בטיני תלמי, כי ישמע מכל עמי הארץ ובפרט מהמון היהודים, היות דברים אחדים, והספורים שוים. לא שסתרונם יגיד דבר אחד, אשר בין יתר העמים ישמע חילופו (עייין כל זה בספר מאיר עינים חלק אחרי כינה פ' ח' והנמשך כי משם באור כל הדברים האלה בקיצור, וכמו כן עיי"ש באורך כל משהה ההעמקה אשר כתבנו בחלק הנקרא הדת וזקנים):

ראשית דעת

בניו, וישנם מתניו וילך ככל הארץ לארצה ולרחה, ויכוף את המוקדונים (Macedoni) לפי חרב וימולו את הילדים הנמלאים בעם יהודה: ויקרכו ימי מתתיה (Matia) למות בשנה ראשונה אשר נגע אלהים בלכבו להיות שר זבא אל היהודים, ויזו את חמשה בניו לאמר חזקו ואמרו והיו לבני חיל ונקמו נקמת ה' ונקמת עמו, ונטו אחרי עלת שמעון (Simone) אחיכם כי חכם וכבון הוא, ויהודה (Giuda) כי לכו בלב האריות ויהיה שר זבא במקומי, ויכל מתתיהו (Matia) לזוות אל בניו, ויגוע ויאסף אל עמיו, ויקם בנו יהודה (Giuda Macabeo) לנגיד תחניו, ומהיום ההוא והלאה עמדה לימים רבים הגדולה והנשיאות למשפחת חשמונאי (Assamonei) ועשו להם שם כשם הגדולים. אשר בארץ, אשר מבלעדם לא הרים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ ישראל, עד שבסוף נכתרו בכתר המלוכה, כאשר עינינו יחזו במקומו המוכן לו:

ויקם המגיד יהודה (Giuda) ויאסוף אליו עם רב מישראל, ויאזרם למלחמה והשמיר את יתר המוקדונים (Macedoni) אשר עוד נשארו בארץ יהודה (Giudea) ונטש ואכר את כל המזבחות אשר נכנו לבעל ולאשרה והעביר הגלולים מן הארץ, ויהי כשמוע אנטיוכוס (Antiocho) את הדברים האלה ויאסור את רכבו ואת עמו לקח עמו, עם רב אשר לא יספר ועלה דרך ירושלים להחריבה עד היסוד, ויזעקו בני ישראל אל ה' וישמע ה' את קולם, ויהי חמת אלהים על אנשי המלחמה אשר לאנטיוכוס (Antiocho) וינגפו לפני בני ישראל ולפני יהודה (Giuda) שר זבאם: וכיום חמשה ועשרים לחדש חשוני הוא חדש בסלו, ויבא הנגיד יהודה (Giuda) ועמו ירושלימה, ויטהרו את הבית ויחנכו את המקדש, ולקח מזבח בהיכל ה' כי אש פך אחד שמן טהור חתום בחותמו של כהן גדול, והיה כו שמן להדליק את המנורה יום אחד, ועשה להם ה' יתברך נס והדליקו בו שמונה ימים, עד שיטהרו מטומאתם, ויכתתו את הזקנים ויוציאו מהם שמן טהור: וזכר לנס הזה וליושועה הגדולה אשר עשה ה' בעת ההיא, כי הוציא את עמו מחסד ואפילת השעבוד לאור נוגה החירות, קבעו להודות ולהלל את ה' כשמונת הימים האלה אשר נקרא בשם חנוכה, להם ולבניהם עד עולם: ויהודה מבכאי (Giuda Macabeo) עלה על אדום (Idumea) ועל שאר הארצות אשר סביבות הארץ למלחמה, ובכל אשר ילא הגליות אפס כי בשנה ששית לנשיאותו כאשר עלה על ישראל בקידו (Bachide) שר זבא של ארם (Siria) נהרג בעת קרב:

מיתת יהודה (Giuda) וספילת היהודים נהיו ונעשו כאחת, שכל בני

כני בליעל וכל איש משקית אשר בעם ישראל בשמיעת מיתתו נשאו ראש ויערומו סוד ביחד עם אנשי הכבא אשר לכקדיו (Bachide) והתעובו השחיתו וירל ישראל מאד זמן ארבעה חדשים : אז קמו איהבי יהודה ובקשו מיהונתן (Gionata) אחיו שיאזור כנכר תלניו וינקום את דם אחיו ואת עם ה', ויתעורר יהונתן (Gionata) וילא לקראת בקיד"י (Bachide) כחיל כבד וחרג את עמו לפי חרב, וישב ישראל לבטח כל ימי יהונתן (Gionata) איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו וימת זקן ושבע רטון וטובה בשנת שש לגשיאיתו ויכתן שמעון (Simone) אחיו תחתיו (בשנת ג' אלפים תרל"ד), בשנה ראשונה ולא נגר המוקדוני"ם (Macedoni) והסיר מעליו ומעל עמו עול עם מוקדו"ן (Macedoni) מכל וכל שער ימיו היוכני ישראל נושאי מנחה למלכו מוקדו"ן (Macedoni) אחר זה נתחתן עם טולומי"א (Tolomeo) ונתן שמעון (Simone) את בתו לאשה לטולומיא (Tolomeo), ויהי מימים הרג טולומיא (Tolomeo) את חמיו במתתה היין ואשתו ובניו שם כבוד הכלא וישאר אך יוחנן (Giovanni) הנקרא סורקנוס (Ircano) ובדבריו רו"ל בתלמוד ינאי מצבא שכרח ומלט את כפשו לירושלים (בשנת ג' אלפים תרמ"ב) ושימוסו עליהם בני יהודה לראש, ויבא טולומיא (Tolomeo) עליו ויגוף ה' אותו וזאת עשו ויפל את קילו חללים לפני בני ישראל וינס טולומיא (Tolomeo) והלך לו מן הארץ, עוד גברה יד הורקנוס נגר השמרונים (Samaritani) כי מן היום אשר זלאו בני ישראל מגלות ככל עד ימיו, רבתה המשטמה ביניהם וכין השמרונים (Samaritani) כי אלה השליכו אחרי גוס את כל רברי הקבלה, ויחזיקו אך בתורת משה, וגולדו מזה מריכו' ומלחמות ביניהם לרוב, ויעל סורקנוס גם הוא עליהם וילכוד את שומרון (Samaritani) ויחריבה ויד את יושביה לפי חרב, זגם את מקדש הבנוי בראש ההר גריוזים שם לשמה, וימת הורקנוס (Ircano) בשנת ג' אלפים תרס"ה וימלוך אריסטוב"לוס (Aristobolo) בנו תחתיו הוא הראשון ממשפחת חשמונאי (Asmonai) אשר נקרא בשם מלך, בי הוא נתן בתר המלכות בראש, ויוסוב הנחנת היהודים אשר היו מתנהגים על פי קהלה (Republica) מן היום אשר באו לירושלים ככניץ בית שני עד היום ההוא, למלכות, וימת בשנה שנים למלכותו וימלוך אלכסנדר (Alessandro) אחיו תחתיו, הוא היה גבור חיל ואיש מלחמה, וילא לפני מותו שתמלוך תחתיו אשתו אלכסנדרא (Alessandra) הגם שהיו לו ממנה שני בנים שם האחד הורקנוס (Ircano) ושם השני אריסטובולו"ס

ראשית דעת

אריסטובולוס (Aristobolo), וינוע וימת ויאסף אל עמו (כשנת
 ג' אלפים תרפ"ה) ואלכסנדרה (Alessandra) ישבה על כסא אלכסנדר
 (Alessandro) בעלה, ותכון מלכותה מאד, ותפקוד הורקנוס (Ircano)
 כנה לכהן גדול כהיכל ה', ואין שטן ואין פגע רע מכל גווי הארץ
 אשר סביבותיה, וגם את היהודים ישבו לבטח ולשלום תחת ממשלתה:
 ויהי היום נקלית המלכה מהחולי אשר תמות בה, ויכרת אריסטובולוס
 (Aristobolo) כנה באישון לילה מירושלים, ויאסף אליו כל אלהביו
 ורעיו וכל איש מזוק, וילך וילכוד כל עיר מבצר אשר תחת ממשלת
 המלכה אמו כי אמר להעביר לו המלוכה, ותהום כל העיר על השמועה
 וכחוד התמהון הוה מתה אלכסנדרה (Alessandra) ואריסטובולוס
 (Aristobolo) עלה על ירושלים לבא להלחם נגד הורקנוס אחיו,
 ויתן את העיר במצור, אז זקני יהודה קמו ויכרתו ברית בין שני
 האחים, אריסטובולוס (Aristobolo) ימלך על כל עם יהודה,
 והורקנוס (Ircano) יהיה כהן גדול כהיכל ה' וילכו לאהליהם בשלום:
בימים ההם אהב נאמן היה לו להורקנוס (Ircano) שמו אנטיופטר
 (Antipatro) איש גבור חיל וכבן דעת שהיה מנהיג ארץ
 אדום גם תחת מלכות אלכסנדר (Alessandro) ואשתו, וירע בעיניו
 גדולת אריסטובולוס (Aristobolo) וילך והדיק את הורקנוס (Ircano)
 לברוח אלל מלך הערבים (Arabi) שמו אריט"א (Areta) לבקש ממנו
 לבוא עם חיל כבד לירושלים להוריש משם את אריסטובולוס (Aristobolo)
 וליתן את שבע המלוכה בידו, ויעבור הורקנוס (Ircano) אל אר"טא
 (Areta) ויבא מלך הערבים (Arabi) אל ירושלים ויזר עליו: כעת
 ההוא היה בארמניה (Armenia) פומפיליו (Pompeo) שר לבא
 הרומיים למלחמה, וישלח את שר חילו לדמשק (Damasco), ויבאו
 המלאכים משני האחים לדמשק (Damasco) לבקש עזרה מן הרומיים
 (Romani) ושר לבא הרומיים (Romani) נטה אזנו ללצקת אריסטובולוס
 (Aristobolo) מפני השוחד שקבל ממנו, ויזו אל מלך הערבים
 (Arabi) שילך לו אל ארצו: אחר זה בא פומפיליו (Pompeo)
 לדמשק (Damasco) ויבואו אליו שני האחים וכל אחד ואחד היה
 מבקש ממנו עזרה וכתר המלכות, כשמוע פומפיליו (Pompeo) את
 דברי שניהם אמר שישבו איש לביתו ויבוא אליהם וישפט, ויזר בעיני
 אריסטובולוס (Aristobolo) השוכת פומפיליו (Pompeo), ובקש
 למרוד בו ויטבי הארץ, אז נתמלא פומפיליו (Pompeo) חמה ורוגז
 ועלה עליו עם מחנה רב ועטס דרך ירושלים ונשפך שם דם רב

בין היהודים והרומיים, ונכרה יד פומפיו (Pompeo) ונכנס לירושלים ולבית המקדש, אך לא שלח ידו במקדש ולא רצה לנגוע מכל אשר בהיכל ה', וביום המחרת טוה להקריב את הקרבנות כחך וכמשפט, ויתן את הכהונה ואת הממשלה להורקנוס (Ircano) ואריסטובולוס (Aristobolo) ואנטיגנוס (Antigono) בנו שלח ככלי ברזל לרומא: המריבות והמלחמות אשר נולדו בין שני האחים הורקנוס ואריסטובולוס (Ircano e Aristobolo) סכבו רעה גדולה ליהודים שכיום ההוא טוה פומפיו (Pompeo) ששיכו היהודים את כל הערים אשר לקחו מיד הארמיוס (Siri) כיום קרב ומלחמה, ומן היום ההוא והלאה היתה ירושלים ויהודה אל הרומיים למס עובר (שנת ג' אלפים ת"ט):

אחר הדברים האלה נולדו המלחמות בין פומפיו (Pompeo) ובין יוליו קזאר (Giulio Cesare) וינו הורקנוס (Ircano) את אנטיפטר (Antipatro) לנטות את שכמו לעזור ולהועיל את ווליו (Giulio) והיה אנטיפטר (Antipatro) נלחם בעד יוליו (Giulio) ועמו, ובכל אשר ילא הלליח, וכשוכו יוליו (Giulio) בשלום הרבה להטייב עם הורקנוס (Ircano) וכברו כבוד גדול ואת כל הארצות אשר לקח פומפיו (Pompeo) למלכי יהודה השיב אליו גם הרבה להטייב עם אנטיפטר (Antipatro) ויכרות ברית אחוה עמו והפקיד אותו בעד הרומיים על מלכות יהודה, ברית נאמנה היה לו לאנטיפטר (Antipatro) עם אנטוניו (Antonio), ואחריו מותו הפקיד בעד הרומיים בנו הורדו"ס (Erode) ואחיו:

והנה הגרנו והשמענו שכאשר בא פומפיו (Pompeo) לירושלים שלח את אריסטובולוס (Aristobolo) ובנו אנטיגנוס (Antigono) כויקוס לרומא, ויהי היום (שנת ג' אלפים תשכ"א) ויכרת אנטיגנוס (Antigono) וינס וילך אל מלך הפרתיוס (Parti) ובקש ממנו שילך עמו עם חיל כבר ויתרש מן הארץ הורקנוס (Ircano) דודו, ותנתן לו כסף המלוכה, ויהי כאשר שמע בקולו פאקורו (Pacoro) בן המלך ויעל עם מחנהו ירושלימה והרים יד במלך הורקנוס (Ircano) והמליך את אנטיגנוס (Antigono), והוא כרת און דודו לפוסלו מן הכהונה, והגלהו אל ארץ הפרתיוס (Parti) אז הורדוס בן אנטיפטר (Antipatro) הציל עצמו מידם ויכרת לרומא ויסער לאנטוניו (Antonio) את כל הדברים אשר אירעו בארץ יהודה (Giudea) ויהי בשמוע אנטוניו (Antonio) את הדברים האלה נתן

ראשית דעת

לכו אל כל הצער והיוגון אשר נמצא להורודוס (Erode) ופתח לו שערי
חמלה וחוץ וחסד ויזכור לו הורודוס (Erode) כל הטובה אשר הטוב אכיו
אל הרומיים (Romani), זאת ועוד הבטיח מתנות גדולות לאנטוניו
(Antonio) אם ימליכהו על היהודים, עד שאנטוניו (Antonio) נתן
בראשו כתר המלוכה, ויסע וילך הורודוס (Erode) מרומא (Roma)
אל ארץ יהודה (Giudea) ונלחם מלחמות גדולות עם אנטיוגנוס
(Antigono) ויהי בשנה השלישית גברה ידו ולכד את ירושלים עם
חיל קוסיו (Sosio) שר זבא של הרומיים, ויבוא העיר והרג כחרכ
את כל היהודים שהיו נוטים אחר אנטיוגנוס (Antigono), וגם את
אנטיוגנוס (Antigono) המית (שנת ג' אלפים תשכ"ד), ולקח
הורודוס לו לאשה את מריאמי (Mariame) בת אלכסנדר (Alessandro)
בן אריסטובולוס (Aristobolo):

בימים ההם וכזמן הזה נכרתה מלכות בית חשמונאי (Assamonei)
לאחר שנכרה ידס ק"ג שנה, משפחה גדולה ורמה
מהבגים גדולים אשר הילכה את עם ה' מוד אנטיוכוס (Antioce)
הרשע, ומיד כל זר ואויב, והמרובות והקטנות אשר נתגרו בין
האחים לבקוף סכבו שתבטל המלוכה והנשיאות והממשלה מידם,
והמלכות תבין כיד הורודוס (Erode) ומשפחתו, הוא היה ממשפחה
שפלת ועבד הורקנוס (Ircano):

ויהי בעת אשר הגלה פאקור'ו (Pacoro) בן מלך הפרתים (Parti)
את הורקנוס (Ircano), כאשר בא לירושלים להמליך את
את אנטיוגנוס (Antigono) הטפה' את לב מלך הפרתים (Parti)
לחסד על הורקנוס (Ircano) וישא את ראשו מכית הכלא וישלח אותו
לכבל לישב שם עם היהודים אשר היו בכבל לרוב, והם כבדוהו ונשאוהו,
ויהי כשמוע הורקנוס (Ircano) את מיתת אנטיוגנוס (Antigono)
ואשר ניתן כתר המלוכה אל הורודוס (Erode), ותכל נפשו לראות
את עיר הקדש ואת המקדש, וגם הורודוס (Erode) שלח אליו ספרים
והיה מדבר אתו טובות ומבקש ממנו שיבא אל ארצו, אך בלבו חרש
עליו רעה וישמע הורקנוס בקולו, וינא הורודוס (Erode) לקראתו
וישלח את ידו והחזיק לו ונשק לו, ויביאהו אל ביתו, וישם את כסאו
מעל כל השרים אשר אתו, ולא ארבו לו שמה הימים אשר העליל עליו
סיהיה מבקש את נפשו, והרגו:

המלך הורודוס (Erode) הזה היה איש דמים ומרמה, נוח לקבל לשון
הרע, והרבה לשפוך דם נקי, וגם את אשתו מריאמי (Mariame)
הרגה

הרגה שהעלילו עליו שבקשה להשקותו עם המות, וגם את שני בניו אשר היו לו ממנה הרג בחרב אשר שם האחד אלכסנדר (Alessandro) ושם השני אריסטובולוס (Aristobolo) אשר העלילו עליוהם אשר היו מבקשים את נפשו וגם נטע מנהג אבותיו ונתרחק מחק הארץ, האמנם היה איש גבור חיל וגלחם עם כל אויביו מסכיב והוא הרחיב את גבול ישראל, ויבן הרבה ערים מן היסוד ובכללם עיר שומרון (Samarina) אשר הקריבה הורקנוס (Ircano) המלך כהלותו נגד השמרונים (Samaritani) ויהדר את הערים בהיכלות וארמונות ובניינים מפוארים, גם את המקדש אשר בירושלים בנה אותו בהדרת יופי אשר נתגדל מבנין שלמה, כאשר גם רבותיו זכרונו לברכה הפליגו בזה באמנם, מי שלא ראה בנין הורדוס (Erode) לא ראה בנין יפה מימיו: ובשנת שלש עשרה למלכו כאשר היה רעב גדול וכבר ככל הארץ, ויוציא המלך כסף וזהב מאוצרותיו, ויבא חטים לרוב ויכלכל את כל ארץ יהודה, והרבה לעשות חסד עם הזקנים ולעניים ולחולים, וימת בשנת שלשים ושבע למלכו (שנת ג' אלפים תשס"א) ובכבוד גדול עשו לו כמותו: ויחלק אז אבנוסטו (Augusto) קיסר רומ"א את מלכות הורדוס (Erode) אשר חילי מלכותו נתן לארקל"א (Archelao) בנו, והיו סרים אל משמעתו את כל ארץ יהודה (Giudea), ואת נגב יהודה אשר נקראה אז בשם ארץ אדום (Idumea) ואת שומרון (Samarina) ובנחיה ויחלק גם החילי השני לשני ראשים, אשר נקראו טיטרארקי"ו (Tetrarchie) בין שני בניו פיליפו (Filippo) והורדו"ס אנטיופ"א (Erode Antipa) ויש פיליפו למלך ולראש לכל הכסף הנקרא בתנ"א (Batanea), ולאחרוב הנקרא טרכונ"א (Tracontide), ולארצות אחרות, וימלוך הורדו"ס (Erode) על עבר הירדן (Perea) והגליל (Galilea):

וידעו כהיות ארקלאו (Archelao) איש חכם ורע מעללים, ותעל שועת היהודים ושמרונים (Samaritani) לפני אבנוסטו (Augusto), ויטוב מעליו חמלכה כי שלח אותו בבית הכלא לארץ גרפת (nelle Gallie), ואת עריו היו לאחדים לערו ארם (Siria) תחת ממלכת הרומיים (Romani) וישלח אבנוסטו (Augusto) את קופוניו (Coponio) למשול על היהודים אשר במלכות ארקלאו (Archelao): האמנם הורדו"ס (Erode) השני ופיליפו (Filippo) אחיו, נכנסו כממשלתם ותכון המלוכה בדם, כי הורדו"ס (Erode) בנה החומה לעיר המלוכה אשר לו, ואת פיליפו שם משכנו בעיר דן הנקרא בעת ההיא פמייס (Panaede), ויהדרה בארמונות ויכלים גדולים, ויטב את שמה

ראשית דעת

שמה לכבוד קיסר רומ"א ויקרא בשם קסרית (Caesarea) : בשנת שלשים ושבע למלכו וימת פיליפו (Filippo) מלך ססד ורחמן אשר הרבה להטיב אל עמו, ולא הניח כניס או כנות, אז נתן טיביריו (Tiberio) הקיסר את מלכותו תחת ממשלת הרומיים (Romani), קרוב לזמן הזה בנה הורדוס (Erode) השני עיר גדולה על שפת ים כנרת (Lago di Gonesare) ויקרא את שמה לכבוד הקיסר טבירי"ה (Tiberiade), אשר שם טבע מקור מים חמים (אשר נקראו בדכרי חכמינו ז"ל חמי טביריא :

בימים ההם בהיות אנריפס (Agrippa) בן ארלסטובולוס (Aris-tobolo) הנהרג על ידי אביו הורדו"ס (Erode) סרלשון ברומא, אשר מזמן ועידן היה שם ללמוד את מנהג העמים ואת נימוסם, וילשינו עליו אל הקיסר טיביריו (Tiberio) שהוא מתאוה מיתחו, וימלוך במקומו קאלגולא (Caligola) שהיה לאנריפס (Agrippa) כאח וריע, ויקטוף הקיסר מאד ויקחה ושימהו בבית הסוהר, ויהי מקץ ימים וימת טיביריו (Tiberio) וימלוך תחתיו קאלגולא (Caligola) ויטו אל עבדיו לאמר משכו את אנריפס (Agrippa) מן הכור והביאו אותו אלי, ויהי כראות אותו המלך וירץ לקראתו ויחבק לו וינשק לו, וישם כתר מלכות בראשו ונתן אותו על מלכות פיליפו (Filippo) הנזכר, אשר כמותו נפלה ארצו תחת ממשלת הרומיים (Romani) כאמר, וישע אנריפס (Agrippa) מרומ"א וילך וישב בעיר המלוכה אשר לו :

ידי כראות אחות אנריפס (Agrippa) אשת הורדוס (Erode) השני את הגדולה והממשלה אשר ניתנה מהקיסר לאחיה, ויעבור עליה רוח קנאה ותקנא הורדוארו (Erodiade) (כך שמה) כאנריפס (Agrippa), ותאמר לבעלה שילך גם הוא לרומ"א ויפול לפני רגלי הקיסר ויבקש ממנו התנשאות וגדולה, וישמע הורדוס (Erode) לקולה וילך ארצה כני הרומיים (Romani), וידע הדבר בעיני אנריפס (Agrippa) וישלח גם הוא מלאכיו לפני הקיסר ויאמרו אליו אחיך אנריפס (Agrippa) שלחנו אליך לאמר שהורדוס (Erode) מבקש למרוד בך, ויאמן הקיסר את דבריו והגלה את הורדוס (Erode) אל ארץ גרפת (nelle Gallie), ואת ערי המלוכה אשר לו נתנם מתנה אל אנריפס (Agrippa) ויגדל האיש אנריפס (Agrippa) וילך הלך וגדל עד כי כמלך קלאודיו (Claudio) אשר נתקשר אחרי קאלגולא (Caligola) נתן תחת ממשלתו את כל ארץ יהודה (Giudea) ואת שומרון

שומרון וכנרתיה (Samaritide) : וימת אגריפס (Agrippa) (נ' אלפים ת"ד) ויבכו אותו כל ישראל, אשר היה מלך חסד רודם טוב לעמו ורצוי לרוב אחיו, הוא בקש להחזיק חומות ירושלים, ולא נתקיימה מחשבתו כי קלאודיו (Claudio) זיה עליו לאמר שישב את ידו מהבנין כי אמר פן ימרדו היהודים כרומיים :

ידי אחרי מות אגריפס (Agrippa) נגדעה קרן ישראל, כי חשב הקיסר כלבו שלא תכון ממלכה גדולה ביד בנו נער ורך הנקרא אגריפס (Agrippa) השני, וישלח מלאכיו לירושלים אשר ימשלו על ארץ הקדושה ועל עם ה', וכאשר ראה הורדוס (Erode) אחיו של אגריפס (Agrippa) כי גם דבר המקדש נפל ביד הרומיים נתחנן לפני הקיסר שתנתן לו הרשות והממשלה על המקדש וגזויו ועל פקידת הכהנים הגדולים, ויעתר לו הקיסר, ומתהוים הזה והלאה נשארה הממשלה הזאת בכיתו עד חרבן הכית, וכשנת עשר לקלאודיו (Claudio) המלוך את אגריפס (Agrippa) השני על הארצות אשר היו לפניו תחת ממשלת פיליפו (Filippo) הנזכר וכימו התחילו בני יהודה למרוד נגד הרומיים, ויעשו בני ישראל את הרע בעיני ה', עד אשר סבכו את חרבן הכית הגדול :

בהיות קומאנו (Cumano) שר לבא של הרומיים משל על היהודים, התחילו בני יהודה למרוד נגד אנשי המלחמה אשר לו, והיה כאשר בא אחריו פלורו (Floro) איש כולי ותמסן, התעייב והשחית לעשות מכל אשר היו לפניו, עד אשר היהודים נאספו למלחמה עליו ועל אנשיו : בימים ההם ואגריפס (Agrippa) השני יושב בירושלים וידבר אגריפס (Agrippa) על לב העם לבלתי ימרדו ברומיים, ויגר להם את רוב כחם וממשלתם, ויאמר להם שאם פלורו (Floro) איש משחית ורע מעללים, טוב הדבר שיבקשו מאת הקיסר שישלח שם מנהיג אחר, כי מרה תהיה כאחרונה אם ימרדו בו, אך המורדים הוסיפו על חטאתם פשע ויקומו נגדו ויגרשוהו מירושלים, וילך הלוך לעיר מלכותו : ויקם אלעזר בן ענני הכהן הגדול איש גבור חיל שר לבא היהודים, וגזר אומר אשר לא יקרבו עוד בית ישראל זבח אז מנחה בעד שלום מלכות הרומיים, וישמעו הפריזים לעצתו, ויראו זקני יהודה את הדבר הרע הזה ויתאבלו וישלחו אל אגריפס (Agrippa) מלאכים, ויבקשו ממנו אשר ישלח חיל כבוד לירושלים, ויכרית הפריזים מן הארץ, ויעתר להם אגריפס (Agrippa) וישלח להם שלשת אלפים פריזים :

ראשית דעת

נודע שהעיר ירושלים, היתה נחלקת מימי קדם לשתיים אשר נקראו בשם עיר העליונה (Alta Citta) ועיר התחתונה (Bassa Citta) העיר העליונה היתה מכוננת "על־הר ליון" והוא הנודעת בספרו הקדש בשם "עיר דוד" והעיר התחתונה היתה מכוננת בגבעה מנגד להר הזה וכמורד הר ליון : וכאשר רבו ויעלמו בימי בית שני יושבי ירושלים במאד מאד, ולא יכלה העיר לשאת את כל ההמון הזה יחד, נבנתה מלפון לה על "גבעת בזיטא" (Bazeta) עיר ונקראה "עיר החדשה" (Citta nuova), וכאשר נאחזה העיר הישנה להיות אותה לעיר אחת נחלקה אז ירושלים לשלש ערים, "העיר העליונה" "העיר התחתונה" והעיר החדשה" ואגריפס (Agrippa) הראשון התחיל לסבב את העיר החדשה בחומת אבנים אשר היתה כפלאה מעשה ידי אמן, ומשך ידו ממנה בעבור לוווי הקיסר קלאודיו (Claudio) כאמור : "והכית הקדוש" היה בנוי על הר אחד חוץ לחומת ירושלים אשר נקרא "הר המוריה" והמלך שלמה סבב וקשר יחד את שני ההרים "הר ליון" ו"הר המוריה" בכנותו גשר אבנים ללכת עליו מהיבולו אשר לו בהר ליון אל בית האלקים אשר בהר המוריה :

יודי כאשר בא חיל אגריפס (Agrippa) ירושלימה, יחזקו זקני יהודה ומקלה העם אשר היו קרוב אל משמעתם וילכדו את העיר העליונה, והפריזים ואת אשר להם חנו קלחת במקדש, זקלתם בעיר התחתונה, זיהו בהתחזק המלחמה ביניהם, ויהי כיום השביעי ויונקו אנשי הזבא אשר לאגריפס (Agrippa), וכאשר בא ליר הפריזים את שאר העיר, שרפו באש את בית עכני הכהן הגדול ואת בית המלך : וירכו ויעלמו הפריזים במאד מאד, עד באשר בא עליהם בסתיו (Cestio) שר זבא הרומיים, הם נברו וקמו נגדו, וכאשר ברח לו אל ארץ ארם (Siria) ארץ ממשלתו, ויוועדו הפריזים לעזבה בתוך ירושלים, יפקדו שרי זבאות וישלטו אותם אל ארצות יסודה אשר יאזרו חיל למלחמה וישמרו משמרת נגד הרומיים :

האמנם כשמוע נירוץ (Nerone) הקיסר אשר קם על כסא המלוכה אסרי קאליוולא (Caligola), אשר מרדו בו היהודים וההרג הרב אשר נעשה ברומיים וישלח אל ארץ יהודה את סקספוליאנוס (Vespasiano) וכנו טיטוס (Tito) עם חיל כבד לנקום נקמתו ונקמת עמו :

ויחר אספס'אנוס (Vespasiano) להלחם כנגד יהודה (Idomea) ובארץ הגליל (Galilea) והרים ירו נגד ירושלים, אפס כי באה לו השמועה כי מת נ'רון (Nerone) ואשר נפלה מלחמה בין הרומיים בפקידת הקיסר, השיב ירו מן המלחמה, אחר הדברים האלה נתקשר הוא בעצמו מיד אנשי המלחמה אשר לו ואז גסע מארץ יהודה וישם לדרך פעמיו אורח עיר רומא להתקשר שמה והוליד עמו את אגריפס (Agrippa) המלך, (בשנת ג' אלפים תתכ"ה) ויוסיפו בני יהודה למרוד בו, ויקטוף אספס'אנוס (Vespasiano) ויולכנו טיטוס (Tito) להקריב את ירושלים עד היסוד, ויבא טיטוס (Tito) נגד ירושלים ויבן עליה דיק :

בעת ההוא נתלך עם ירושלים לשלוש כתות, אשר כל אחת מהן היתה מתנהגת על פי טווי ורזון ראש אחר, אשר נקראו בשם פרויזים, אנשי רשע ומרמה אשר הוסיפו לעשות את הרע כעיני ה', ולא שמעו ולא הטו אזנם אל דברי החכמים ואנשי חסד וסגולה, עד אשר מפני רוע מעלליהם ילך הקוף מלפני ה' והרים קרן לרי ישראל, וירל יהודה מאד, עד אשר גלתה מעני ונחרב המחוז המעוון: שם האחר היה אוהו אלעזר הנזכר אשר קבץ כל איש מר נפש, וישם מחנהו בחד עליונה של המקדש, שם השני יוחנן אשר נעשה כימים הראשונים ראש לתכרת גנבים והיו שודדים את ארץ הגליל (Galilea) ובאשר נפלה הארץ ההיא ביד אספס'אנוס (Vespasiano) כמלחמה הראשונה, כרת אל נפשו עם חבריו הרעים ירושלימה ויחן בחד התחתון של המקדש, ושם השלישי שמעון, אשר היה שורד את ארץ יהודה (Giudea) עם אנשים לרוב בני בליעל במוהו: ובראות עם ירושלים את הרע אשר היו עושים אלעזר ויוחנן, קראו בתוך העיר את שמעון שיהיה אתם בעזרה, ובאשר בא ירושלימה לבר עם אנשי את העיר העליונה, והאנשים האלה בני בליעל היו כל אחד ואחד מהם גנבים את לב העם לאמר אשר הם מבקשים להקיר מעליהם עול הרומיים, אפס כל מחשבתם היה לאסוף ולכנוס לשלול שלל ולכוון בו, וכל אחד מהם היה מבקש לשים על ראשו כתר המלוכה, ולרמוס בכפות רגליו את שאר העם, וחרב המשטמה ביניהם ובין יושבי העיר, אשר היתה סוגרת ומסוגרת, ותא חרב איש ברעהו ואיש באחיו, לא לבר בתוך העיר כי גם בהיכל ה' נעשה הרג רב גם כשעה שהיה הכהן מקריב עולות וזבחים, ויתערב דם הנדיק בדם הרשע, ודם הנקלה בדם הנכבד, ודם הטמור בדם הטמא, והיה דם בתוך היכל ה' כאנס

ראשית דעת

מיס, כי אם יעלה על דעת האנשים החוטאים האלה כנפשותם שיהיה אחד מן העיר מחשב מחשבות לקום כנגדם ולהפך מחשבתם הרעה, או לברוח אל הרומיים להגיל כפשו מידם, היו הורגים אותו בלתי חמלה וחסד, ואף גם שהיו שונאים זה את זה, היו כלם כאחד בלב אחד להרוג כל איש ואשה, אשר כל פשעם היה להיות כניס וטובים מהם:

בימים ההמה ויחזק גם הרעב בארץ אשר לא היה רעב כמוהו מיום הוסדה ירושלים ועד עתה, ותלה ירושלים מפני הרעב ההוא עד כי טובים היו חללי חרב מחללי רעב, כי היו הבתים מלאים זקנים ונשים וטף מתים מחוסר לחם ואין קובר, ותבאש הארץ מפני עפוש האוויר, ונתהוה בתוך העיר דבר כבר מאד, ואף גם כי היה בעיר דבר חרב ורעב לא הכניעו הפריונים את לבבם, והרעו את מעללם יותר מבראשונה: ויהי כראות טיטוס (Tito) כי שאף היה ללכוד את העיר כמנור, ויטו לאנשי חילו ושרפו את שערי המקדש, וחרב מהומת העיר ולא נעטר להם כח לעמוד בפרץ, ותאכל האש כל היום וכל הלילה, וכיום המחרת טיה טיטוס (Tito) לבבות את הבערה, ויכנסו אנשי חילו אל תוך המקדש, אז נתעוררו היהודים מתרדמתם אשר נפלו, ואזרו חיל נגד טיטוס (Tito) ומחנהו, והרגו מהם לאלפים, אמנם גברה יד הרומיים, וינטו בני ישראל אל תוך המקדש: והיה כיום התשיעי לחדש החמישי (שנת ג' אלפים תתכ"ח) הוא היום והחדש בעצמו שנלכדה ירושלים בראשונה על ידי נבוכדנצר בא טיטוס (Tito) הרשע בתוך מקדש ה' וישרפהו באש, ויפלו בני יהודה חללים בתוך ההיכל, גם כתפשו האויבים בתוך העיר ויכו אנשים ונשים וטף בלתי חמלה וחסד, והיה מספר המתים עצום ורב אשר לא יספר ומשארית הנשארה, בקלתם נמכרו לעבדים ולשפחות ומקלתם הלכו בזקים לרומ"א, בעת ההיא טיה טיטוס (Tito) להרחיב את עיר קדשנו ואת בית חיינו עד היסוד, בשנת ת"ך לבנינו ירח ה' בענינו, ויטיב אחריתנו מראשיתנו, וילא חוטר מגור ישי ונלך משרשו ופרה כב"א:

פרק תשיעי

ואבוא היום לראשם בספר, הכתות אשר היו ביהודים בזמן הבית ואחר חרבנו,

אמת ונכון ומקובל הדבר אל כל איש ואשה אשר בשם עם ה' כקראו ואל כל קהל עדתנו מאמינים בני מאמינים, כי משה רבינו עליו השלום קיבל תורה מסיונו ומסרה ליהושע, עם פרושיה ורקדוקיה אשר נקראה בשם תורה שבעל פה, וכאשר זכרנו לתעלה (פרק ב') אשר עליה אין להקסיף, וממנה אין לגרוע, וכל הפורש ממנה, כפורש מן החיים:

האמנם כאשר נתרכו התלמידים המתפרזים בדבריו רבם, ואשר בקשו לחפור להם בורות נשכחים ומקור כרפס, שלחודם אל הקדש, וכרו מלכס תקיס לא טובים, ודברים לא כן, כי הנה מימי מרע"ה הרון הנביאים עד ימי זרוב ובייתוס, היו כל קהל עדת ישראל מתנהגים על פי הקבלה האמיתית, היא הנודעת להם מפה אל פה מיר ראשיהם ותכמיהם, ואין פולה פה נגדם, אשר כמו הם גם אנו היום מאמינים בתורה שבעל פה, ומאמינים בשכר ועונש, ושהשם יתברך משגיח על ענייני בני אדם, אבל הרשות נתונה בידו לעשות טוב ורע כרצונו, כי לבסוף יבא העת והיום, אשר תעלה כשמתו לפני הכורא יתברך אשר מאליו ניתנה ליתן דין ומשכונן על כל דבר קטן או גדול, אשר עשה תחת השמש, ואז יקבל שכר על המעשים אשר יתנהג בהם בתורה ובהלכה, ויקבל העונש הראוי אם חטא נגד רצונו יתברך ומלותיו:

ויהי היום בימי אנטיוגנוס איש סוכו, הוא המקבל הכ"ה אשר קבל משמעון הלדיק (שנת ג' אלפים ת"ס) נולדו שתי בנות אפיקורוסים אשר כרהשם היו שני תלמידיו זרוב ובייתוס, אשר כשלו והכשילו את רעי התכונה בהם, בלמוד אשר דרש ברבים אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס, ופקרו בדבריו רבם, ומשכו אחריהם כל איש רע לבב, וחסר דעת, ועשו התורה כשתי תורות ח"ו, כי מיאנו בתורה שבעל פה, ומיאנו בהשארות הנפש, ואמרו שהעולם הבא אינו, ואין שכר ועונש, ואין הכורא משגיח, והמערכה מכרעת, והם בעלי מרות רעות, ורשעים גמורים, אשר יורדים לגהנום ואינם עולים: בת הרשעה הזאת היתה סבה שבזמן הכית נשפך דם נקי לרוב בתוך ארץ הקדושה, כי בהרכות הימים, נחלק העם ישראל אנדות אנדות, וכמה מריבות נולדו, וכמה קטעות נפלו על ענייני הדת ביניהם ובין הפרושים (אשר אז בשם הזה נקראו חכמינו ז"ל לפי שאוכלים חוליהם בטערה ופרושים ממגע עם הארץ, ר"ע משנה ו' פ"ד רידים) ויגורו מלממת הפרושים (Farisei) נגד הלדוקים

ראי'ית דעת

הזדוקים (Saducei) להקהל ולעמוד על נפשם ביום קרב ומלחמה כמו שיעלה על לב המלך המושל לנהוג מנהג זרוק או חק ומשפט הפרושים, ואחרי אשר הזדוקים מלאו כל הארץ חללים, גברה לבסוף יד הפרושים עליהם, אבל לחלוותיה שלהם היתה קיומת, עד אשר גלה יקרנו, ונוטל כבוד מבית חיינו מקדש שני, אז ספו תמו גם המה מכלהות הפיזור והטלטול, וימעטו וישתו, ורוח עברה ויבערם, ולא נודע מקומם אים:

בימים ההם היתה גם כן כת אחרת אשר נקראה בשם נזיר'ים או אש'ז'ים (Esseni) (אשר בעל ספר מאור עינים מסופק בה אם היא כת הכייתוסים) האנשים האלה נסוגו מחיי עולם התמורה ונועדו ללמוד וללמד ולעבוד את האלהים בכחות האחים הנמלאים בין הנזירים, הסדרים אשר עינינו תחזינה היום בכחות האחים הנמלאים בין הנזירים, אין אומר כינותם שלי ושלך, כי הכל באשר לכל תפיסת הבית, ולא נכר שוב לפני דל כלבושיו ופת בגו, כי כלם מתנהגים בסגנון אחד על פי זקן המגדל אותם, ומדעותם כנפש, הם יאמינו לאמונת קיומת שהגופות נפסדות, באשר חמרם אינו להתמוד, אמנם הנפשות, תשארנה, לא תשיגם המות, ואומרים כי אחר המות הנפשות הטובות הולכות לשכון מעבר לאוק'אנוס אל מקום אשר בו נשמר אליהם עונם נפלא, אך הרעות הנם מורחות למקום סערה ומעוף נוקה, מלא יגון ואנחה, עד עולם סלה, וחושבים כי כל קורות בני האדם, הם כגזרת עיריין הנבוכים עליהם, אין אדם זוקף אלבעו מלמטה, שלא יכריזו עליו מלמעלה, והם משכימים ומעריכים כאחד לעמוד ולהתפלל וללמוד, וכבדלים לשתי דעות על ענין הזוג, כי קצתם נשמרים מאשה, ואסרוה עליהם בהחלט באמנם שהיא מזוהמת ומרמים וקצתם יתירוה להם להחיות זרע וכבן בראותם כי הרחה, ירחיקה: ואם נחקור על ענין הדת והאמונה שלהם, בודאי הגמור גם הם נמנים וננמרים עם האפיקורוסים, כי הם ממאנים המסור להכותינו תורה שבעל פה אבל הם מדוכקים בתורה שכתב ומעיקרי מנהגם שאחר כבוד האל יתברך, מחשבים משה רבינו ע"ה עד שאם ידבר אחר מהם דבור הקל נגד משה, ענוש וענש למיתה בלתי בופר, ומחזיקים באמונתם למות על ה', ונודעה יד גבורתם במלחמות אשר היו לישראל עם הרומיים, שלא אכלו מאכל עמא ולא דברו קרה נגד משה, וכל הכיריהם שרפו באש, וקבלו העונשים בסכר פנים, בחשבת שהגם שהגופים יפסדו, הנפשות לא תשיג אותם העדר וכליון:

עוד

כת אחרת היתה בזמן הכית, נולדה כאשר הלך קופוניו (Coponio) למשול בארץ הקדושה, אחרי אשר הוסר משם ארקלאו (Archelao) כנזכר (בפרק ח'), ראש לבת הזאת היה יהודה גלילי, יסוד מנהגם הוא, כי אומרים אשר אין ראוי שימשול על הארץ, בלתי ה' לבדו, ולא יקרא ארון, כי אם האל יתברך, ועל המרכז הזה בנו כל סברותיהם, אבל על ענין הדת, היו לאחדים עם עדת חכמינו הם הפרושים :

השתי כתות הללו גם המה נמעטו וישחטו בעת המרכון, ואזלו ונתמעטו עדי תמו נכרתו :

פרק עשירי

עכשיו אנו תאב שתפרש לי מה הוא ראש הישיבה של נהרדעא, ושל סורא, ופומבדיתא שהוזכרו בהרבה מקומות :
 כאשר הגלתה הגולה אשר הגלה נבוכדנאצר מלך בבל בימי יכניה מלך יהודה, אשר נקרא גם כן יהויכין, בשנת ג' אלפים שכ"ז (למעלה פרק ח') באותו זמן גלו עם המלך מבני ישראל לרוב ועמהם כמה נביאי הדרך דניאל ותבורתו, ועורא הסופר ותבורתו, והארש והמסנר ואמרו רבותינו ז"ל שהיו חכמים גדולים בתורה, ובאו לנהרדעא עיר של בבל היושבת על נהר פרס, ושם בנה יכניה המלך וסיעתו, בית הכנסת גדול, ויסדרוהו מאכניס ועפר שהביאו עמהם מבית המקדש, לקיים עליהם מה שנאמר, כי רצו עבדיך את אכניה ואת עפרה יחננו, וקראו לאותו בית הכנסת "כי בנושתא דשף וייתב בנהרדעא" כלומר שנסע מבית המקדש וישב באן, ושם היה מקום החכמים והגדולים, וכשעלו אחר כך בני הגולה עם זרובבל לירושלים, ואחרי כן עלו מקלתם עם עורא, וקבעו ישיבת החכמה בירושלים (למעלה שם) לא כל בני הגולה עלו עמהם, אלא נשאר המון רב מישראל בכבל ואף על פי שנקבעה ישיבת החכמה בירושלים, כי בנו בית המקדש והיו שם הסנהדרין עם הנשיא ישיבת החכמה אשר בנהרדעא לא פסקה, ושם גם כן היו מרביצים תורה, אבל לא היה שם סנהדרין וראש הישיבה, דכלם באחד עונים ואומרים מן המקום אשר יבחר ה', אבל היו מתנהגים על פי ראש גולה, הנקרא ריש גלותא (והסנהדרין עמדה בירושלים

ראשית דעת

בירושלים עד ארבעים שנה קודם חרבן בית שני ואז גלתה ליבנה (עיר בארץ פלשתיים ד"ה כ' כ"ו), וזה היה בשנת ג' אלפים תשפ"ה (לשנת 28) תחת מלכות אגריפס, ומיבנה נלו ממקום למקום עשרה פעמים, וסופו לטבריא, ומשם לא עמד בית דין הגדול עד עתה, ובזמן הזה בטלו גם כן דיני נפשות מישראל, אף על פי שהיה בית המקדש קיים מפני שגלו הסנהדרין ולא היו שם במקומן במקדש) ועד דאיפטר רבי להמנהיג שבבבל לא היה נקרא בשם ראש הישיבה וכבר אמרנו למעלה (פרק ב') שרבינו הקדוש היה נשוא עם שבעים סנהדרין בארץ ישראל, ובסוף ימיו, בשנת ג' אלפים תתקע"ט (למניינם 219) ירד שמואל תלמידו לבבל, הנקרא שמואל ירחינאה (והיו קורים לו גם כן אריוך על שם מלך שהלכה כמותו, וגם נקרא שכור מלכא על שם מלך פרס) ומלא ר' שילא, שהיה ראש בנהרדעא והיה נקרא בשם ריש קדרא, ואחריו רב (הנקרא אבא אריבא) תלמיד אחר של רבי, וירד גם הוא לשם, וכשנפטר ר' שילא הנ"ל היו רב ושמואל שניהם בנהרדעא, ואף על פי שרב היה זקן משמואל הרבה שנים, לא רצה שימנו אותו לראש, משום שנהרדעא היה מקומו של שמואל, ומפני כך הכיח שמואל להיות לראש בנהרדעא, והוא הלך לסורא (הוא סורא הוא מתא מחסיא, הוא ארס טובה סמוך לארץ ישראל, הוא כפר ערעא) עיר שהיה בה ישראל לרוב, אבל לא היו בני תורה כללועיקר ואפילו דיני איסור והיתר לא היו יודעים, ועמד שם לראש כל ימיו עשרים וארבעה שנים, והרכיז תורה בתלמידים: כמלא שבאותו זמן היו בבבל שני בתי דינים גדולים, אחד בנהרדעא שהיה כבר, והשני בסורא דקבעו רב, ואם כן היו רב ושמואל כל אחד מהם ראש ישיבה במקומו, ולפרקים היו רואים זה את זה, אבל לא היה עדיון נשוא בבבל, וראש הישיבה היה נקרא ריש קדרא, וכשמת רב בשנת ד' אלפים ושלושה לכריאת עולם (למניינם 243) נהג שמואל לברו שבעה שנים, ובימים ההם לא היה בו אס ישיבה אחת לבר, כי באו בני ישיבת רב לשמואל, וכשנפטר שמואל בשנת ד' אלפים ועשרה (למניינם 250, נעשה לראש רב יהודה בר יוחנאל בפומבדיתא, דמן זמן בית שני היה שם עיקר גולה, ורב הונא מלך בסורא, והוא היה ראש הישיבה הראשון שבבבל והו חמלת ישיבת סורא ופומבדיתא (אבל הרבה מעלות וקדומות היו לישיבת סורא על ישיבת פומבדיתא) ורב נחמן היה לראש בנהרדעא, ובשנת ד' אלפים ושמונה עשר (למניינם 258) בא רב פפא דמן נלר והקריב נהרדעא: כמלא שהתמידה ישיבת נהרדעא

משך זמן תרל"א שנה, משנת ג' אלפים שכ"ז שבו נלה המלך יהויכין ובנה את בית הכנסת הנ"ל, עד ימי רב פפא הנ"ל שהחריבה:

תאמר לי אם אחר שקבעו ישיבה ככבל, לא מנו עוד נשיא בארץ ישראל?

אף על פי שדררו ישיבה ככבל, על דרך ישיבת ארץ ישראל, לא נמנעו מפני זה למנות הנשיא מוסמך בארץ ישראל, כי אחרי רבי נתמנה לנשיא רבן גמליאל בנו, ואחריו רבי יהודה נשיאה בנו, ואחריו הלל הנשיא בנו בשנת ד' אלפים קי"ח (למניינם 358) ומפחידת שישתלק בית דין מארץ ישראל, סידר לנו חשבון העבור על פי הדרך אשר אנחנו נוהגים בו בכל תפוצות ישראל עוד היום הזה, ועד ביאת גיאלנו, והוא הלל דור עשירי מהלל הזקן, וכו' נפקו הסמוכים בארץ ישראל, מפני שגורת המלכות כל הסמוך יהרג, והוא זמן רב שכבר בטלו הבית דין של שבעים ואחר:

עוד תאמר לי עד איזה זמן נמשכו ישיבות סורא ופומבדיתא ומחזיון סבה נכתבו?

בשנת ד' אלפים תרע"ז (למניינם 917) מת רב ועקב גאון בר רב נטרונאי, שהיה ראש הישיבה בסורא, ולא היה שם אדם ראוי לסמוכה, ודוד בן זכאי ראש גלות, לקח אורג אחד שמו יוס טוב, ומנה אותו שם לראש, ונמשך גדולתו משך זמן כמו עשרה שנים עד שנת ד' אלפים תרפ"ז (למניינם 917) ואז כשראה דוד בן זכאי הנ"ל שתבטל ישיבת סורא, שלח למנרים והביא משם רב סעדיה, והיה לראש בישיבת סורא שתי שנים, אחר כך נפלה מריבה גדולה וחזקה ביניהם, ודוד בן זכאי שהיה קרוב למלכות הקים לראש תחת רב סעדיה את רבי יוסף רך בשנים ותלמוד קטן לגבו רב סעדיה, ובקש דוד הנ"ל להרוג את רב סעדיה, והוא ברח ונחבא שבע שנים, ובמחבא חיבר ספריו, אחר זה עשו שלום ביניהם, ונפטר רב סעדיה אחר דוד בן זכאי בשנת ד' אלפים תש"ב (למניינם 942), ונשאר רב יוסף הנ"ל לבדו בסורא, ואדלרלה מולתיה, והניח ככל וסורא, והלך למדינת כ"רה ונפטר שם, ומשם והלאה לא היה עוד ישיבה בסורא, אבל היתה עדיון הישיבה בפומבדיתא וככבל, עד רב האי גאון בן רב שירא גאון, מכני בניו של זרובבל בן שאלתיאל, מבית דוד מורע המלוכה, שנעשה לראש הישיבה בשנת ד' אלפים תשנ"ז (למניינם 997), ומלפניו בגאונים לא קם כמוהו, ואפ"ר בשנת ד' אלפים תשנ"ז (למניינם 1037) בן

ראיית דעת

ס"ט שנה, והוא היה סוף הגאונים, (א) באותו זמן הוקם לראש גלות יחזקיה בן רוד בן זכאי, ולאחר שתי שנים תפסו המלך והרג כל בני משפחתו ולא השאיר לו משתין בקיר, וברחו שני בניו לספרד, ונטלה ישיבת ככל לגמרי: נמצא שהתמידו ישיבות קורא ופומבדיתא עד קרוב לתת"ק שנה:

רבי אהרן בר רבי משה משבט אשר, ורבי משה בן רוד משבט נפתלי שנחלקו על מילות הרבה שכתורה וטעמיהם, היו בדור הזה:

ר'. תפרש לי מה היה הריש גלותא שזכרת הרבה פעמים, מי היה ממנה אותו, ומה היתה ממשלתו וגדולתו?

ת'. ריש גלותא שכבכל במקום מלך היה עומד, והיה לו רשות לרדות את ישראל, ולדון עליהם בין רזו ובין לא רזו, והרבה הכנסות היה לו מכל המדינה אשר תחת ממשלתו, ואין ממנוס הדיונים אלא ברשותו וברשות ראש הישיבה: כשהסכימה דעת הקהל למנות הריש גלותא מתקבלים שני ראשי ישיבות קורא ופומבדיתא עם בני ישיבתם, ועם כל ראשי הקהל והזקנים, בבית אדם גדול שכבכל מגדולי הדורות והולכים ביום חמיושי לבית הכנסת ומברכים אותו, ונותנים יד עליו ותוקעים בשופר להשמיע את כל העם מקטון ועד גדול, וכששומעים הדבר כל אחד ואחר משגר לו מנחה כפי השנת ידו, וכל ראשי הקהל ועשיריהם, שולחים לו כגדים נאים ותכשיטים יפים וכלי כסף וזהב, וביום השבת, עושים שמחה גדולה בבית הכנסת, וכשווא כל סתלמידים מלווים אותו עד ביתו, ואינו מניח אחד מהם שיצא עד שבעה ימים, ומאותו עת ואילך אינו יוצא מפתח ביתו בתמידות, אלא העם הולכים אליו ומתפללים עמו תמיד בחול בשבת וביום טוב: כשווא מביתו יושב במרכבת נאה ולובש כגדים משובחים כמו שרי המלך, והרבה אנשים הולכים אחריו ועבדו רץ לפניו ורומה בהליכותו כאחד משרי המלך, וכשצריך דבר מהמלכות, נכנס אלל המלך, ומפיוסו דרכרים ערכים עד שיעשה בקשתו ושאלתו, וכותב לו כל חפצו שיבקש ממנו, אבל מומי

(א) גאון היה השם שהיו נותנים לראשי ישיבות שכבכל, והתמידו הגאונים משך זמן חמ"ה שנה, מימי רב יאן מאוסקא שהיה ראש ישיבה בפומבדיתא בשנת' אלפים סמ"ט עד רנהאי הג"ל:

מימי ושמעאלים ואילך לא נהגו ראשי גלויות שררה כראוי וכחונן, רק היו קונים אותן מן המלכים, כמו מוכסים וכיוצא:

פרק אחר עישר

הרבה פעמים זכרת בכריך מקום מקודש שהיה לישראל הנקרא בית המקדש, היכן מלינו שניה השם יתברך לבנותו?

כאשר דבר ה' עם משק פנים אל פנים עשרת הדברות לעיני כל ישראל, וזה אותם על ידו משה קצת מלות שהם כמו אבות למטות התורה, וישראל קבלו עליהם ועל זרעם, לעשות כל מה שיצו על ידו של משה, והם היו לו לעם קדוש, והוא להם לאלהים, ובהיותם קדושים ראוי שהיה כיניהם מקום מקודש להשרות שכינתו שם, ולכן זום על דבר המשכן, שהיה לו יתברך בית כתובס מקודש לשמו, ושם היה מקום מנוחת השכינה, ושם ידבר עם משה ויטוה את בני ישראל, ושם יהיו מרזים ישראל תפלותיהם וקרבנותיהם לרטון לפני ה', ועל ידי השפע האלהי שבבית הקדוש הזה ימשך עליהם כל קדושה וכל טובס, ושם יהיו חוננים אליו שלש פעמים בשנה, וכבר נתפרש בתורה המשכן אשר עשה משה רבינו עליו השלום, על פי מלאכת התכנית אשר הראה לו הקדוש ברוך הוא בהר סיני, והיה לפי שעה, שכל ארבעים שנה אשר היו בני ישראל במדבר היו נושאים עמהם המשכן ככל מסעיהם, וככל מקום אשר יחנו שם מעמידים אותו, וכיון שנכנסו לארץ העמידו המשכן כנגלגל ושם ישב כל ארבע עשרה שנה אשר כבשו את הארץ וחלקוה, ומשם באו לשילה וכנו שם בית של אבנים, ופרשו יריעות המשכן עליו, ולא היתה שם תקרה; ושם"ט שנה עמד משכן שילה, וכשמת עלי חרב, ובאו לנוב וכנו שם מקדש, וכשמת שמואל, חרב, ובאו לנבעון וכנו שם מקדש, ומי נוב ונבעון כ"ו שנה, ומנגבעון באו לבית העולמים הוא בית המקדש, הוא המקום הנבחר שעליו זוטו השם יתברך שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלהיך במקום אשר יבחר, ואז כאשרו כל המקומות כלס לבנות בהם בית להשם כדי להעלות שם קרבן:

מי הוא אשר בנה הבית הקדוש הזה?

הבית הגדול והקדוש הזה נבנה במטות מלך עדין וחכם מאד, אשר כחכמה ועושר נתגדל על כל מלכי הארמה, הוא המלך שלמה אשר על חכמתו ומעלתו פרמה יעידו הכתובים, והגם שהיה חלבו המון

ראשית דעת

החכמה והמדע 'האלהי', לא הורשה לבנותו לפי דעתו ודמיונו, אבל השם יתברך חפץ להשכיל מלאכת התבנית לרוד המלך עליו השלום, לבעבור ולמדהו לשלמה בנו אשר יקום תחתיו על כסא המלוכה, למען אשר יעשהו בכלל דמות תבניתו, מבלתי נעות ממנו ימין ושמאל :

ר'. נכספה נפשו לדעת צורת הבית הקדוש הזה, והכלים אשר היו נצרכים אליו ?

ת'. חוץ לחומת ירושלים לנד לפון, היה מיוסד הר אחד (למעלה פרק ח') ומושפע ועולה מן המזרח למערב, הוא הר המוריה אשר כנה עליו אברהם אבינו עליו השלום את המזבח, ועקד עליו את יצחק בנו להעלותו שמה לעולה, ועל ההר הזה היה בניו הבית הגדול והנורא, שכך אמר לו הקב"ה לאברהם לך לך אל ארץ המוריה, ונאמר בדברי הימים ויחל שלמה לבנות את בית ה' בירושלים כהר המוריה אשר נראה לרוד אבינו אשר הכין במקום ארץ היבוכי : הר המוריה הר הקדש היה גבוה שלש גזאות אמה, והיו עוטרם אותו סביב עמקים עמוקים כמאד מאד, ומשלש רוחותיו יקיפוהו חומות כשגבות, אשר יעלו למעלה עד הגיעם אל ראשו, ואבני החומות האלה גדולות הפלה ופלה, וכלם כשלג לבנים, הגד המערבי של ההר הזה היה גולה ומבלי חומה, ושמה ארבעה שבילים מיוסדים במעלות רבות, אשר יגיעו למטה עד העמק, חומה קטנה נבונה שש אמות ושש אמות רחבה, היתה מיוסדת סביב לבית למען אשר יגן בעד העולים שמה, לבלתי יפול אדם לארץ, והחומות סוגרים ריוח רבוע ת"ק אמה ארכו ות"ק אמה רחבו, ובהיקף הזה היה סגור בית קדשנו אשר היה לשריפת אש על ידו עיוסם הרשע, ובריוח הזה נכלל כל אשר בשם בית המקדש וקרא, הרבה כבשים היו יולאום מכל נר של ההר הזה, אשר מהם הולכים למקומות מתחלפים, ובחוק הגשרים הללו היה אחד מהם מושם לנד הדרומה להר הבית, וכו היה עליה מפוארה אשר בו יעלה שלמה מהיכלו לבית ה' (לעיל פרק ח') :

המקדש כלו היה בניו במעלה ההר, ובהיותו כשפוע כרוך ההרים הוצרכו לעלות במעלות בעלויות ההר, וכל חלק מבניו היה מיוסד על חלק מחלק למעלה למעלה במעלה ההר, עד הגיעם אל ראשו : אם כן בשארם נכנס להר הבית כשער המזרחי, היה מהלך במושור עד סוף החיל, והחיל הוא מקום פניו וסוכב

אסוב מכחון לחומת (א) העזרות סביב סביב, ועולה מן החיל בשתיים עשר מעלות, לעזרת נשים שהיתה מרובעת, קל"ה אמות ארבע וקל"ה רחבה והיתה מוקפת גזווערא כדי שיהיו הנשים רואות מלמעלה, והאנשים מלמטה ולא יהיו מעורבים, ולשכה אחת היתה בנויה על פתח עזרת נשים, מיושרת לסנהדרין קעגה של כ"ג, כמו שכותב דין של כ"ג סיה יושב גם כן על פתח הר הבית (לעיל פרק י'): ומהלך כל עזרת נשים בשום, ועולה ממנה לעזרת ישראל בחמשה מעלות מוקפות כחצי גורן, אורך עזרת ישראל היתה קל"ה אמה ורחבה י"א אמה וסביב היתה מוקפת גזוועראות להסתופף תחתיהן ללל, אנשי המעמד (לעיל פרק ג') היו עומדים על עמדם בעזרה זו, מן העת אשר הכהנים יתחילו להקריב קרבן התמיד כמועדו, עד אשר נשרף, וגם כל הישראלים אשר יטהרו כתורה וכמאום באים שמה ביום השבת או ביום הקדש, להשתחוות לפני ה' אלהיהם, בסוף (ב) המלוכה אשר למלך, היה במקום הזה, וכו' היו יושבים המלכים לבית דוד, כאשר יבאו אל המקדש להשתחוות לפני ה' אלהיהם, לשכות היו מוכנות שמה תחת קרקע עזרת ישראל, ופתחיהן מיושרות לעזרת נשים, ובלשכות האלה סיו נותנים הלויים סכנורות הנבלים והמלללים וכל שאר כלי שיר ותשמישיהם, והספרים שמעתיקים מהם למודי זמרת בל השירות, ולמודי נגינת הכלים המיוחדים שהיו מנגנים בהם, ושמה הלויים היו מתעסקים תמיד במלאכת השיר: ומהלך כל עזרת ישראל בשום, עד שמגיע למעלה אחת נכוהה מן הארץ אמה, והיא משמשת להכדיל בין עזרת ישראל לעזרת הכהנים, וממעל למעלה הזאת, היו עוד שלשה מעלות מיושרות כל אחד מגובה חצי אמה, ועליהם יעמדו הלויים המשוררים בשיר, והמקערים אותם ככלי שיר לעת קרבן התמיד, ואלו המעלות נקראות דוכנם של הלויים: ממעל לדוכן הלויים היתה עזרת הכהנים מאמות אחד עשרה

(א) עזרה, עזר מחלת עזר, ונקראו כן חצרות בית ה', מפני שהשם עזר תמיד לישראל ומושיעם כנאום להחלל לפניו שמה:

(ב) יואש כאשר הוקם למלך על ידי יהוידע כהן גדול (מלכים ב' י"א) ישב על הכסף סוף, וגם המלך חזקיהו (שם י"ט) כאשר קרא לפני ה' את ספרי הנדונים אשר אשר שלח אליו סנחריב מלך אשור, וכן יאשיהו המלך ישב שמה בעת אשר כרת את הכרית בין ה' ובין המלך לענוה את ה' אלהיהם וללכת בחקיו כל הימים: (שם כ"ג):

ראשית דעת

עשרה רוחב וקל"ה אורך, (א) נכונה בין דוכנס של לויים והמוזבח, ומוקפת גזוזטרא סביב סביב, שכבה שערים היו מיוחדים לאחר הזה, אחר מהם נקרא שער המים בעבור מי המעין (ב) הנקרא עיעס שהיה נובע מתחת מפתן השער, הרבה לשכות היו סביב לעזרה הזאת, וכלן נלרכות לשמוש הכהנים ולשמוש הבית, יאריך להביא זכרם הזה, אבל בתוך הלשכות הללו היה בנין מפואר מלשכה גדולה הנקראה לשכת הגזית, ושמה היו נאספים סנהדרי גדולה (ג) של שבעים ואחד (לעול פקדו'), ושני פתחים היו לה, אחד לצד החיצוני להר הבית אשר יבואו שמה בחובו, והשני לצד הפנימי ממנו אשר יבואו בו לעזרה, ועוד היתה שמה לשכה אחרת הנקראה לשכת נתן (ד) מלך הסורים עוד לשכה אחרת הנקראת בית (ה) המהפכת, ועוד לשכה הנקראה לשכת (ו) גמריה בן לפן : אחר העזרה של כהנים היה המזבח, ואחר המזבח היה מקום פנוי הנקרא בין האולם

-
- (א) הוא אותו המקום אשר בחנוכת הבית קידש המלך שלמה לשרוף על הקרקע עזמו הקרכנות, יען מוזבח הנחשת אשר היה נחון לפני ה' קטן מהכיל בעת ההיא את כל הקרכנות אשר הקריבו להפלגת רבויים, יען לזכחי השלמים היו נקר עשרים ושנים אלף ולזן מאה ועשרים אלף : בתוך המקום הזה רגמו באבנים כמזות יואש המלך, את זכריהו הנביא בן יהוידע כהן גדול (דברי הימים ב' כ"ד) :
- (ב) המעין הזה נובע מחור פרדס אחד אשר למלך שלמה הנקרא עיטס, שהיה לו רחוק מירושלים מהלך חצי שעה בקרוב, והיה עובד משער הזה לעזרה, ומגיע לחיילה אחת הנקראה שית שהיתה שמה, ומשם דרך הצינורות מתחת לארץ יכל לנחל קדרון' ובמים אשר באים מן האמה הזאת כאשר מתפשטים בעזרה כשיסתמו פי התח' הנזכרת ורחצו הכהנים העזרה בהרכות שמה דמי הקרכנות :
- (ג) עסק סנהדרי גדולה העיקרי היה תמיד לברוק ולחקור ביחסי הכהנים וכמומים שלהם כדי לדון אותם : כל הכהנים מן הכת שהיה מוטל עליהם לעבוד במקדש באותו יום יבואו ללשכת הגזית בעלות השחר מלובשים בכנדי כהונתם להפיל שמה הגורלות לדעת על מי יפול העבודה, וגם אחר שיניחו את איברי התמיד על הכבש הגדול של מוזבח לחם שמה עליהם מלח, שכים שנית ללשכה הזאת לקרות שמה קרית שמע :
- (ד) כלשכה הזאת אשר מכוא בית ה' ירוצו עובדי הבעל במרכבות או כסוסים מידי יום ביומו בכקר להשתחות שמה לשמש בלאתו באור הכקר על הארץ : (מלכים ב' כ"ג)
- (ה) בנימי המלך לזקיהו שמו את ירמיהו הנביא במשמרת על דבר הנביא השקר הנקרא פסחור בן אמר הכהן : (ירמיה ב' ב')
- (ו) לה קרא ברוך כמזות ירמיהו הנביא נגד העם נכואת חרבן העיר ירושלים על ידי המלך הגדול מלך בבל : (ירמיה ל"ו)

האולם (א) והמוזכא ארכו מאה ושלשי' וחמש אמות ורחבו שתי' ועשרים אמות, ומהלך כל עזרת הכהני' וכל המקום פניו כשוק, ועולה משם לאולם כשתיים עשרה מעלות, ועל המעלות האלה יעמדו הכהנים כל הימים לכרך את העם, אחר אשר ישימו על המזבח את איברו קרבן התמיד אשר יקריבו: קיור גדול היה על פני אולם הבית גבוה מאה אמה, ורחב מאה אמה ועוביו חמש, שער האולם היה כקיור הזה, ארבעים אמות בגובה ועשרים ברוחב; אומנם היה בלתי דלתות ולא היה לפניו כי אם פרוכת אחר עשוי מן הכוזב היותר משוכח והנכחד, עם לזיזים ופרחים מרוקמים זהב תכלת וארגמן ותולעת שני: שני עמודי הנחשת אשר שמש היה יכון וכו' (ב), היו מיוסדים על שני זדי השער האולם, האחד הנקרא יכון היה קבוע לזר ימין השער, והשני הנקרא כועז לשמאלו, גובה כל אחד ואחד שמונה עשרה אמה, וקו שנים עשר אמות יסוב אותם, ועל ראש העמודים האלה נתונות שתי כותרות מולק נחשת חמש אמות קומת הכותרות, עשויות מעשה פרחים וששנים, וממעל מכוסים עם שככות של שבעה גדילים או שרשרות, וככל אחת מהשככות האלה תלויים סביב סביב שני טורי הרמונים מאתיים רמונים ככל טור תלויים על הכותרת האחת וכן לכותרת השני: מן השער הזה כנכסים למקום פניו הנקרא אולם הבית מעשר אמות ברוחב, ואמות עשרים לאורך וגבוהה תשעים אמות וקירותיו סביב סביב מקלעת פקעים ופטורי לזיזים והכל מזיפה זהב טהור: בתוך המקום הזה היו אולרות (ג) בית ה' מיוסדים, הנקראים גזי האולם, על דבר אשר שמה

(א) לזר הפוכי ממנו זה המלך אמו לאוריהו הכהן ליתן שמה את המזבח אשר שלח אליו את תבניתו מדמשק בלכתו לקראת תגלת פלאסר מלך אשור (מלכים ב' ט"ז) ויואל הנביא קרא לכהנים ליחסף שמה לזבוק על דבר הארנה אשר שלח ה' בם בעת ההיא: ושמה יחזקאל הנביא ראה חמשה ועשרים איש אשר היו אחוריהם אל היכל ה' ופניהם קדמה והמה משתחווים לשמש: (יחזקאל ח')

(ב) העמודים האלה שכרו אותם הכשדים בעת החרבן הראשון והוליכו לבבלה נחשחם: (מלכים ב' כ"ה):

(ג) האולרות האלו טוללו בראשונה על ידי שיסק מלך מצרים ביתי רחבעם בן שלמה: (מלכים א' י"ד) אומנם אחרי כן נתוספו על ידי אסא המלך, והוא עצמו שללם לשלוח לבן הדר מלך ארם למען יערוך מלחמה נגד בעשא מלך ישראל ויעלה משליו (שם ט"ו), ואחר איזה שנים אשר האולרות האלה נתוספו על ידי יהושפט יהורם, אחיהו

ראשית דעת

שמה היו נותנים במשמר את הכסף ואת הזהב ואת כל כלו וקר לבית ה', אמנם קירות כל הבתים האלה מצופים מבחף מצוקק מביתם : גפן (א) זהב הנפלאה האתה באולם ממשקל אלף ככרי זהב טהור, שריגיה ועליה ופרחיה זהב נוזף, וענכיה יחד כלם עשויים מנוסף ספור ויהלום וכל אבן יקרה הרבה מאד :

בכתר

מערכי של האולם היה שער ההיכל אשר לשם ולתפארת וקראו לו השער הגדול, גבוה עשרים אמה ורסב עשר, ולו ארבע דלתות להסגר בהן, עשויות מעצי אפרסמון, ומעשה תימורות ופטורי לטיים וכלם מצופים זהב טהור, על הדלתות האלה הקים המלך הורדוס חרב גדולה של זהב משקלם בכר זהב ועליה כתוב במכתב פיתוחי חותם והור הקרב יומת (ב) נכרשת זהב נוזף היתה קבועה על השער הזה, אשר בתפלת היום כזרות השמש על הארץ ויגיעו עליו ניצוציו היה לה אור וכונה רב וכלפיד אש מתנווללת, והיתה משמשת להאריע למשרתי הקדש אשר כבר עלה השמש מאופק ירושלים על הארץ למען אשר יוכלו הכהנים להכין בעת שהיא את קרבן התמיד במועדו, מה שקודם לכן לא היה מותר לעשותו : לשון של זמר לכוב אדום מאד (הנקרא לשון של זהירות) היו תולים של פתח ההיכל ביום הכפורים, בעבור תהיה לעם לעד ולאות על כפרת עונותם בעת שהיא, על אודות שכאשר השעיר המשתלח אל המדבר ביום ההוא, קיה

אחיהו, ויואש מלכי יהודה, שלל המלך יואש עצמו לשלוח לחזאל מלך ארם לשיעלה מפל ירושלים (מלכים ב' י"ב). אחרי כן כבא יואש מלך ישראל ביד רמה ירושלימה שלל העושר שהיה שם בעת ההיא (שם י"ד). וגם שלל אחו המלך לשלוח לתגלת פלאטר מלך אשור לבעבור יבא ויעוררה נגד מלך ישראל ונגד מלך ארם (שם ט"ז). אחרי כן גם המלך חזקיהו שלל האזרות האלה, וקצף את זהב דלתות היכל ה' ושלח הכל אל סנחריב מלך אשור, למען השקיסו מעליו (שם י"ח). ובאחרונה שוללו על ידי הכשדים ונבוכדנצר שר לבאס אנסי לבא לנבוכדנצר מלך בבל כאשר נבואם ביד רמה ירושלימה שרפו את המקדש באש (שם כ"ה). ובזמן בית שני שוללו האזרות האלה על ידי אנסי יבכום הרשע הנקרא איפיעני (לעיל פרק ח'). ובאחרונה על ידי טיטוס וכל אנסי לבאו המרעים : (שם)

- (א) הגפן הזאת התחדד אותה הורדוס המלך בכנין בית שני, אמנם אחרי כן נתוספה הרבה מאד עם נדבות יחידי העם התמידים :
 (ב) נכרשת הזאת התנדבה אותה היליגיה המלכה בכנין בית שני :

היה נרחק מן הסלע לאחוריו ונעשה אברים אברים, היה מלבין ארמונות הלשון הזה כלכנת הזמר הנקי : כחך האולם לפני השער הזה קרוב אליו, היה מקום מוכן לשבת בו הנשיא לפני ה' לאכול שמה את מנות זבח השלמים אשר יקריב : פשפש קטן היה ככותל ההיכל נתון לזר הרומי מזה השער, לבעבור יבואו בו למסבה שהיתה שמה לחוק עוביו של כותל לעלות ולרדת אל התאים המיוחדים לבנין ההיכל סביב, אשר כס ושימו גם כן במשמר (א) את הזהב ואת הכסף ואת כל כלי יקר לבית ה', כאשר ישימו בחוק גנוי האולם (ב) ופשפש אחר היה לזר לפני מהשער הזה, אשר היה משרת ליכנס לתאים אחרים :

מהשער

הזה נכנסים לחלק הראשון מן המקדש הנקרא (ג) היכל ה', ארבע ארבעים אמות ועשרים אמות רחבו וגובה ארבעים, וכתליו סביב סביב מאבני שיש טהור מששה אמות ברוחב, ומזופים מללעות ארזים מבית, ומפותחות מכרובים ופטורי זיזים, וכלן מציפות זהב טהור וכל אבן יקרה לרוב משוכלת על הקירות סביב סביב, קרקע הבית הזה היה כלו מצופה מצעות ברושים על האבנים של שיש שהיו מרוצפים שמה בארץ, ועליהם היה צפוי אחר מרוקעי פחי זהב טהור, סיפון הבית הזה הים מקורות עזומות של ארזים, אשר עבים היה שתי אמות, ומנחות על הכתלים לרוחב בנין הבית, ומתחת לקורות אלו, היו קורות אחרות של ארזים מרובעות בעבים, וכלם מפותחות במקלעת פקעים ופטורי זיזים, ומזופים זהב טהור, וכל אבן יקרה לרוב מאד, חלונות הזהב שבהיכל אשר המה משקופים אטומים סביב לבית, היו רחבות מחולה וטרות מבית, עשויות באלכסון ושטוח, כדי שלא יוכל אדם לראות את אשר בבית ופתוחות על הקיר

- (א) התאים האלה שוללו גם כן פעמים הרבה כוונתם מחלפים כאשר כבר נזכר : כימי ואש יהו המלך מלא חלקיהו הכהן הגדול את סער התורה שמוך באחד מן המקומות האלה (מלכים ב' כ"ב), ופארבן בית שני כהן אחד הנקרא יהושע בן טבות הוליא מן המקומות האלה כלי כסף וכלי זהב אשר לכפרת נפשו נתן לטיטוס :
- (ב) לפני הפסעם הזה ראה הכניא יחזקאל את נשי עובדי הכעל אשר היו שמה מככות את החשו, שהיה להם נעת ההיא אחת מעבודות הכפל לגשים, כמיני יללות וכני פעם אחת כשנה גמורש מחו (יחזקאל ט')
- (ג) בחוק המקום הקדוש הזה טס המלך מנשה את פסל סמל הקנאה אשר הוא יעגב :

ראשית דעת

הקיר סביב לשיעור עשרים אמה ומעלה :
לצר מערבו של ההיכל היה הכותל המבדיל בין הקדש (היונו
 ההיכל) ובין קדש הקדשים, הכותל הזה היה מעשרים אמות
 בגובה ורחב עשרים, ומעובי אמה אחת עשויה מללעות ארוזים המוכרים
 ומהורקים יחד בחווק על ידי כריחו זהב טהור העובדים בתוכם מן
 הקצה אל הקצה, והללעות האלה היו משני עבריהם מפותחים מכרובים
 ותמורות ופטורי לזים, והכל מצופה זהב טהור, ממעל לכתל הזה
 עד הסיפון, היה עשוי משרשרות זהב מעשה רשת, לבעבור יכנס
 רוח הקטרת. לקודש הקדשים אל הארון, ובין גקבי הרשת ממולא
 מנוסף ספיר ויהלם וכל אבן יקרה לרוב מאד, בזה הכתל היה שער
 אחד הנקרא שער הדביר משש אמות בגובה ורחב שבע, ושני דלתותיו
 מעלי אפרסמון, מפותחות מכרובים ותמורות ופטורי לזים, והכל
 מצופה זהב טהור, הפרוכת אשר לפני השער הוּס מן הכוץ המשוכח
 והנבחר, מרוקם מתכלת וארגמן וכרמול :

מן השער הזה נכנסים לחלק היותר פנימי למערכ הנקרא קדש
 קדשים או הדביר, (א) ושיעורו עשרים אמה באורך ועשרים
 ברוחב מרובע, וארבעים אמות בגובה, קירותיו משש אמות ברוחב
 מאבני שיש טהור סביב סביב, אמנם מצופים מכית כללעות ארוזים,
 מפותחים מכרובים ותמורות ופטורי לזים, והכל מצופה זהב טהור,
 וכל אבן יקרה קבועים לתהלה ולשם ולתפארת על קירות סביב סביב,
 ממעל לרצפה של שיש סיה לפי של ללעות כרושים, ועליו לפי
 אחד מרקועי פחי זהב טהור, סיפון הדביר היה עשוי כסיפון
 ההיכל, ותחלוטת הזהב היו גם כן עשויים בחלונות ההיכל :
 אבן של שיש טהור משלש כגובה, היחה בקדש סקדשום למערכ,
 הנקראת אבן השתיה, אשר עליה ארון העדות היה מוכח, ומתחת
 לאבן הזאת היו (ב) מעטמוניות עמוקות באורכות עקלקלות שלא

מדעו

(א) כחוק המקום הקדוש היה עם ארון המלך את סלל הסמל אשר היה עובד :
 (ב) כחוק המטמוניות האלה נמצות יאשיהו המלך הצטינו הכהנים את ארון העדות עם
 סני לוחות האבנים אשר היו פחזבו, וגם נצלת ארון ומטה ארון סערה בעת המחלוקת
 של קרה ועדוהו, ויוצא פרה וינץ זין, והארצ' שסלחו הפלסטים דורון לאלהי ישראל,
 והללויות סבו שמן המשחה אשר יעשחו בו הכהנים הגדולים והתכל כלי הקדש, וגם
 מלכי בית דוד :

נורעו, נכונים לעת יגזו הכהנים בהמה, את ארון העדות לעת ה'נורד :

תפרש לי עכשיו הכלים היותר חשובים שבמקדש ?

הרבה כלים חשובי הערך היו במקדש אבל היותר חשובים היו הארון, מזבח העולה, השלחן, מזבח הזהב, והמנורה : הנה ארון העדות אשר בו לוחות האבן אשר נתן ה' יתברך למשה רבינו עליו השלום, היה מעלי שטים אמתים וחצי ארבו, אמה וחצי רחבו, ואמה וחצי קומתו, ולפני מבית ומחוז מרקועי פתי זהב טהור חלקים מבלי לזורים או שום חיקוי, אמתם מעדיפת הפחים החלונים אשר היה לפני בהמה, ועלת על ראשו זר זהב סביב סביב, וכסוי ארון העדות הנקרא כפורת, היא זהב טהור כל מעשהו, וכנס בלמנוס בתוך זר הזהב הנזכר המקיף אתו סביב סביב מעל ראשו, ועל שני קלות הכפורת קבועים שמה שני הכרובים זהב טהור, ואל הארון ארבע טבעות זהב קבועות על שני קלותיו לבעבור ששני בדי השטים מטופים זהב טהור יבואו כס ארכם לרוחב הארון וכל אחד מהבדים סללו ארכו עשר אמות וכסם ישאו את הארון בעת ה'נורד ארבעה כהנים על כתפיהם, והיתה מונחת בבית קדש הקדשים על אבן השתייה הנזכרת: גם לנגנת של זכויות מלאה מן המן שאכלו בני ישראל ארבעים שנה במדבר, היתה נתונה לפני ארון העדות, למען יהיה שמה למשמרת לזרות העתידים, בעבור וראו בעיניהם את הלחם השממי אשר האביל ה' יתברך את אבותינו כאשר הוליאם מארץ מצרים, גם מטה אהרן פורחת בשקדים, היה נתון שמה אשר יהיה לעד ולאות למען אשר לא יקרב איש זר אל המזבח, כי אם זרעו של אהרן הכהן אשר בו בחר ה' לשרתו. קרן של שמן המשחה היה גם כן נתון למשמרת בתוך המקום הקדוש הזה, למשוח בו סכהנים הגדולים לעת ה'נורד, וגם בו מושחים מלכי בית דוד, ואת כל כלי השרת אשר ישרתו כס בקדש, הארנו עם כלי הזהב שכתובו, אשר שלחו הפלשתים דורון לאלהי ישראל, היה גם כן נתון שמה מנר ארון העדות בקדש הקדשים :

מזבח

העולה היה נתון תכף לסוף רוחב עזרת הכהנים ומקום המזבח מכון כיותר ואין משנים אותו לעולם, כי המקום אשר נבנה שמה המזבח הוא המקום בעלמנו אשר בנה שמה אברהם את המזבח להעלות עליו את יצחק בנו, המזבח הגדול הזה נקרא מזבח העולה על דבר מוקדת התמיד על המזבח ושאר הקרבנות אשר יקריבו, מעשהו היה מאבנים שלמות כלו בנוי, אשר לא הניעו עליוסן ברזל,

ר'.
ת'.

ראשית דעת

וגדלו שלשים ושתיים אמות רטוב, וכך היתה מרתו וזרדתו, כאשר עלה
אמה אחת מן הארץ, היה כונס אמה, והכנין המרוכב הזה מגובה אמה
אחת וכמה הזאת כרוחב, נקרא "יסוד המזבח" וכשאר שלשים על
שלשים, שהיו כונסים אמה לכל רוח. נמלאו כונסים שתי אמות באורך
ושתיים כרוחב, ואם כן נשארו שלשים על שלשים, הבנין הזה (היינו
היסוד) היה מקיף את כל המזבח מלמעלה וזמנא מערב, ומלמעלה המזבח
והדרום וכל אמה אחת לכד מסמובת: שני אגמנים זרים וארובים כשל
החוטם (ולכן נקראו אגמנים) היו כתונים בקרן דרומי מערבי מן היסוד,
אחד בחוף לדרום ואחד למערב, ובחוטמין האלם היו שופכים את
דם הזבחים אשר ישאר כתוך הסף, ואחר אשר הכהנים היו ממנו על
ארבע קרנות המזבח, נאדם הוא ירד למטילם אחת הנקראה שית,
אשר היתה מוכנת שם החיפה, וזאת שם עס מן האמה של עין
עיטם העוברת כעורה, וילך לו על ידי לטרות תחת לארץ, ואחר
יבא לנחל קדרון, אכן אחת של שיש מרוכבת אמה על אמה הנקראה
"טבלא" היתה נתונה בארץ אלל קרן דרומי מערבי של היסוד, והיתה
מכסה את פי המחילה הנזכרת, אשר בה יורו הכהנים לנקות הטרות
הנזכרות על אורות רבוי דם הזבחים אשר יקריבו: אחר כך עלום
המזבח חמש אמות וכונס אמה אחרת סביב, וכשאר כ"ו אמות על כ"ו
והבנין הזה נקרא "סוכ" על אורות שהוא סוכב כל המזבח, וכו
ולבו הכהנים סביב להיות מרם הזבחים על קדמתו, אמה אחת למטה
מכניסו, היה נרשם קו ארום על קדמת המזבח סביב, לסביל בין
דמי הסזאות העליונים ודמי הסזאות החסונים, והחוט הזה היה
נקרא "חוט הסקרא": אחר כך עלה שלש אמות וכונס אמה אחרת
סביב למקום הקרנות, נמלאה גב המזבח כ"ו אמות על כ"ו אמות,
אבל לפי שהאמה שבה נמלאות קרנות שבה ארבע זוויות המזבח, איך
הכהנים יכולים לילך שם מפני שהקרנות מפקיקין, אם כן צריך להפריש
אמה אחרת לפנים סביב, להלך רגלי הכהנים, דהיינו אמה לכל
רוח, נשארו כ"ד אמות על כ"ד אמות למקום המערכת, והאמה הזו
שמפרישים נקרא מקום הלך רגלי הכהנים, הקרנות היו אכנים
מרוכבות אמה על אמה ונבזות אמה גם כן, וכתונים לארבע זוויות
נקראו קרנות המזבח, ועליהם מוים הכהנים דם הזבחים, ונקבים
דקים נקובים בארבעתם שופל הדם ויבלע בתוכם, מקום המערכת
הנזכר היה גבוה אמה באופן שזה הגובה יגיע עד גובה הארבעה
קרנות הנזכרות, וזה היה נקרא גב המזבח או התפוח, ועליו היו
מקדחים

מזרח

יסוד הסר

פונב

נכס

הנהלת

מקום

המערנה

הולך

מקום

פונב

פונב

פונב

צפון

יסוד

פונב

אמה

מקום

מקום

המערנה

הנהלת

מקום

הנהלת

מזרח

כבש מונב

כבש גדול

כבש יסוד

דרום

מקדירים מערכות האש, וגם הרשן היתה נחונה שמה בערמה : שני ספלים של כסף היו נחונים על קרן דרומי מערכי של תפוח המזבח סנובר, ובהם היו מנסכים היון וסמים, וכל זה היה יורד על ידי הניטורות תחת לארץ ואחר יולא לנחל קדרון : הכבש אשר ממנו עולים אל המזבח היה עשוי בשלש מעלות מיוחדות אמנם מחוכרות איש לאחיו ואין לכבשים האלה מדרגות אבל היו עולים ממטה כשיפוע ער הניעם אל ראשו ללך דרום, והנה המעלה הגדולה באמצע הנקראת כבש גדול היה ארכו שלשים ושתיים אמות, ורוחב שש עשרה, וכו' עולים הכהנים לראש המזבח להשליך שם על האש את איברי הזבחים אשר יקריבו, והשנים כבשים קטנים ויולאים מהכבש הגדול שבהם פונים ליקוד ולסוכב, וזה שפונים בו לסוכב יולא במזרחו של כבש לימין, ומתחיל כשיפולו של כבש, ונמשך עולה כאלכסון עד שמגיע לסוכב, והפונה ליקוד יולא למערבו, ומתחיל ללאת כשיפולו של כבש רחוק מן המזבח, כדי שיהא נוע לשפע וליולך ליקוד :

הכלים

אשר ישרתו כס המזבח, היו סמחתות הנחשת הנקראות מגרפות, מעשיהם כמעשה כיסוי קדרה, ובהן יולואו מן המזבח את הרשן ויתנוסו בתוך הספסכת שהיא סיר גדול של נחשת מוכן להוליא בו את הרשן ועל שני לידיו היו שתי שרשרות נחשת לאחיו בהם הכהנים כאשר יורידוהו מן המזבח, אחת שמושך בה הכהן מלמטה, ואחת שבהן אחר אוחז בה מלמעלה כדי שלא תתגלגלת שתפק לארץ : גם שם היו המזלגות נחשת משלש שנים הנקראות ניטורות, אשר בהן יהפכו הכהנים את בשר הזבחים שאורף על המזבח, וגם ישתמש בהן להוליא את הבשר מן הקירות ומן הדורים של נחשת, אשר יכשלו בהן הכהנים את בשר הקרבנות, כבתי המכשלים אשר למית : גם מכלי המזבח היו מזרקי נחשת ממורט, אשר יקבלו בהם הכהנים מן דם הזבחים אשר יקריבו : לקרן דרומי מערכי של המזבח, היתה מחתת הכסף נחונה, אשר יתנו בה הכהנים נחלי אש מעל המזבח, ואחר יערו אותם למתתה של זהב, ובה יוליכו את האש תוך ההיכל להקטיר את קטורת הסמים :

רצד

דרומי של המזבח היו נחונים שתי שולחנות אחת של כסף ואחת של שיש, בשל כסף יניחו בה מידו יום כיום שלשה ותשעים כלי כסף וכלי זהב, לשרת כס את קרבן התמיד כמועדו, ועל השלחן של שיש הנקראת שלחן החלבום, ישומו עליה את איברי קרבן התמיד ואת החלבום אשר יקריבו, אחר היותם נכונים להעלות אותם

ראשית דעת

משם אל המזבח : כוזר נחושת אשר לו שנים עשר דדים, הים קבוע ג"כ מן הגר הדרומי למזבח כעבור ורחצו יחד רגליהם ודיחסו השנים עשר כהנים אשר ישרתו בקדש את קרבן התמיד כל הימים : לזר לפוני מהמזבח, היו ארבע ועשרים טבעות ברזל קבועות בארץ, אשר יתנו שמה זארי הבהמות אשר ישחטו, ואלה הטבעות מעשיהם כמעשה הקשת, ושמונה שלחנות של שיש היו קבועות אל הטבעות הנזכרות, ועליהם ירחצו הכהנים את הקרב ואת הכרעים מכל הזבחים אשר יקריבו, והבשר מכל הקרבנות שיבשלו, וגם יניחו עליהם את הכלים אשר ישחטו, העולם והזבח :

שרחן הפנים (הנקרא בן כעבור שטחנים עליו לחם הפנים) הנתון בהיכל, הים מעני שנים כל מעשהו, אמתים ארכו ואמה רחבו ואמם וחצי קומתו, וכלו מפוח זהב טהור, ולזר זהב סביב למסגרתו, ומתחת למסגרת קבועים שמה ארבעה רגלים, וארבע טבעות זהב טהור קבועות בחלק העליון מן הרגלים, ושני כדים המוחזקים נתונים בתוך הטבעות לאורך השלחן, למען ישארו אתו לעת הנורך הלויים על כתפיהם : ושני בזיבי זהב היו שמה, לתת כהמה מלא הקומץ לבונה וזה אשר מירי שבת בשבתו ויקטירו סכהנים על המזבח, כאשר יסירו את לחם הפנים מן השלחן, לשום עלה לחם חם כיום שהוא :

מזבח הקטורת (הנתון בהיכל גם כן) היה מעני שנים כל מעשהו, ומדתו אמה ארכו ואמם רחבו רבוע ואמתים קומתו, אמנם לפי מרחצו פחו זהב טהור, וארבע טבעות זהב ושני כדי עני שנים נתונים בס לשאת אותו הלויים לעת הנורך : ועל המזבח הזו יקטירו הכהנים את קטורת הסמים כבוקר ובערב, מירי יום כיומו כל (א) הימים :

מעשה המנורה (הנתונה ג"כ בהיכל) היתה זהב כלה, ומשקלה כבר זהב, אמנם מקשה ומעשהו מחתוכה אחת בלבד, גבוהם שלש אמות ורחבם אמתים מלמעלה מכפגד ראשיה ששה קנים היו לאים משני זדיה, שלשם קני מנורה מזרה האחד ושלשה קני המנורה

(f) א! המקום הזה נכנס מיהו המלך להקטיר, ובעת פחה שמה הרעת במלואו, אשר לז סרה ממנו עד יום מותו (מלכים א' ו') :

המנורה מזרה השני, ובקניס האלה קבועים נבועים כפתורים ופרחים משוקדים, וכראש השכעה קניס האלו, יקבע הכסן המדשן המנורה שכעס נרות או כויכין, אשר יתנו בהם הפתילות והשמן להאיר בקודש: אכן אחת מאבני שיס היתה כתונה שמה לפני המנורה מצובה אמה וחצי ובה שלש מעלות לעלות לכהן כהמם להטוב את הנרות לפניו, כלי זהב טהור הנקרא כוז, הים נתון על המעלה השניה, עם שבע פתילות הנרות של מנורה, והמלקחים, אשר בהמה יקח הכהן פתילה אחת מאלה, וירליק אותה מן האש אשר היו מביאים מהמזבח הקטורת אשר שמה, וגם כף אחת קטנה של זהב טהור, אשר בה יוליף הכהן את שאר השמן הנמלא בתוך הנר אשר כבה: ויהי שמה נ"כ ללוחיות לתת בהם שיעור השמן אשר כשכעה אלה הנרות הים דולק מידו יום ביומו כל הלילות, ואלה יתנו על פיהם צמיד פתיל, ויחתמום כחותמו של כהן גדול:

פרק שנים עשר

ד' רצו עבשיו שפרש לי בקצרה מאיזה בהמות היה מותר להביא מהם קרבן בזמן שבית המקדש הים קיים, וכמה מיני קרבנות היה ראוי להקריב?

ה' כל הקרבנות היו באים מחמשה מיני נפש חיה בלבד, מן הכקר, מן הכבשים, מן העזים, ומן התורים, ומן בני יונה, וכל הקרבנות הן ארבעה מינים, עולת, וחטאת, ואשם, ושלמים, ונוסף עוד שלשה מיני קרבן שסם הפחה הכבוד והמעשר:

ו' ובין הלכור, ובין היסוד סוטרשאי להם להביא כל אחד ואחד מהקרבנות וממיני נפש חיה שזכרת?

ז' כל קרבנות הלכור הם עולם או חטאת, ואין בקרבנות הלכור שלמים, חוץ משני כבשים סבאים עם לחם התטפה בעלרת, והם נקראים זכתי שלמו לבור, ואין הלכור מקריב אשם לעולם, ולא עוף: מה הם קרבנות הלכור?

ח' כל הקרבנות הלכור הם שני תמידים של כל יום, ומוספי שבתות וראשי חדשים וסמועדות, ושעיר תעלות של יום הכפורים, ושעירו עז, ופר העלם דבר של לבור:

ט' אם טוב בעימך תפרש לי אחד לאחד הקרבנות סללו? השני תמידים הם שני בבשים שמקריבים אחד בכקר ואחד בין העריכים

ראשית דעת

והם עולות : . מוספי שבתות הם גם כן שני כבשים , ושניהם עולות :
מוסף ראש חדש הם פרים שנים , ואיל אחד ושבעה כבשים , הכל
עולות , ושעיר עזים חטאת : מוספי המועדות היוו , שכפסת מקריבים
קרבן מוסף בכל יום מיום הראשון עד יום השביעי כמוסף ראשי חרשים ,
וכיום שני של פסח שהוא יום ששה עשר בניסן , מקריבים יותר על
מוסף היום כבש לעולה עם עומר התנופה : (באמור לקמן פרק
י"ד) וכיום החמישים מספירת העומר והוא חג שבעות הנקרא עזרת ,
מקריבים קרבן מוסף כמו מוסף ראש חדש , ומפני שמביאים כיום הזה
השתי הלחם (לקמן פ' י"ד) , מקריבים עם הלחם פר ושני אלים
ושבעה כבשים הכל עולות , ושעיר חטאת ושני כבשים זבח שלמים :
באחד בתשרי , דהיינו יום ראש השנה מקריבים מוסף היום פר ואיל
ושבעה כבשים הכל עולות , ושעיר חטאת : וזה מוסף היום יתר
על מוסף של ראש חדש ; דידוע דיום ראש השנה הוא גם כן ראש
חדש , לפיכך אם חל להיות בשבת היו שם שלשה מוספין , מוסף שבת ,
ומוסף ראש חדש , ומוסף היום : כיום הראשון של סוכות מקריבים
מוסף , היונו שלשה עשר פרים , ושני אלים , וארבעה עשר כבשים ,
וכלן עולות , וכן בכל יום ויום , משבעת ימי החג , מקריבים שני
אלים , וארבעה עשר כבשים , ושעיר חטאת , אבל הפרים פוחזים
אחד אחד בכל יום , כשני מקריבים שני עשר , בשלישי אחד עשר ,
עד שימלא קרבן יום השביעי פרים שבעה אלים שנים כבשים ארבעה
עשר , ושעיר חטאת : כיום שמיני עזרת מקריבים מוסף היום ,
פר ואיל ושבעה כבשים כלם עולות , ושעיר חטאת : כיום הכפורים
מקריבים מוסף כמוסף ראש השנה פר ואיל , ואיל זה נקרא איל העם ,
ושבעה כבשים כלם עולות , ושעיר חטאת והוא נאכל לערב , ועוד
מקריבים הלכור שעיר חטאת , והוא כשרף שבין זוגו שעיר המשחלת :
וכל החטאות של ראשי חרשים ושל מועדות כלם הם חטאות הנאכלות :
אם שגגו בית דין הגדול כהוראה על ענין ע"ו , והורו להחיר , ושגגו
העם בהוראתן ועשו וסס קומכים על הוראתם , ואחד כך נודע לבית
דין שטעו , הרי הבית דין חייבים להכיר קרבן חטאת על שגגתן .
אעפ"י שלא עשו הם סמעסם בעצמם , ואחר העם פעורים מן הקרבן
מפני שחלו בבית דין , ואם כן מביאים פר לשלם ושעיר לחטאת מכל
שכט ושכט , ואם בשאר כריתות שחייבים על שגגתן חטאת קבועה
שגגו והורו , מכיר כל שכט ושכט פר חטאת : נמנחת למד שאם
שגגו בית דין הגדול כהוראה בע"ו , מביאים כל הקסל שנים עשר
חטאות

חטאות והם נשרפות, והן נקראים שעירי ע"ז, ואם בשאר המצות שנגזרו, מכיחם שנים עשר פרים חטאות, והם נשרפות, וכל פרמהם נקרא פר העלם דבר של זכור :

ומה הנה קרבנות היחיד ?

ר'.
ק'.

הכבוד המעשר והפסק והתנינה והראיה וקרבן הגר, והנדר ואומתנדב עולה או שלמים, ושלמים הבאים עם הלחם הם נקראים תורה, וכן קרבנות הנזיר, וקרבנות המזורע, וקרבנות זבים ויולרות, וקרבן חטאת לשונג, ואשם תלוי, ואשם ודאי, וכן איל העולה ופר החטאת שמקריב כהן גדול משלו ביום הכפורים, קרי הם קרבן יחיד, ופר זה הוא הנקרא פר יום הכפורים :

רטוני גם כן שתפרש לי אחד לאחד כל אלו העניינים שזכרת בקרבנות היחיד ?

ר'.
ז'.

הכבוד והמעשר, כבר הם מפורשים (לעיל פרק ה'), הפסק, מצות עשה לשחוט ביום י"ד לחדש ניסן אחר חטאת, קרבן אחד הנקרא קרבן פסח, ואין שוחטין אלא מן הכבשים או מן העזים כלבד, זכר בן שנה, ואחד טאיש ואחד טאיש טייבים כמאס וז, ומי שכיטל מטהו כודון, ועבר יום י"ד אלא הקריב, תיב כרת ואין שוחטין את הפסח אלא למנויח, שנאמר תכוסו על השה מלמד שנתמנים עליו כשהוא חי, ואלו המתמנים על הפסח, נקראו בני חבורה, וכליל ט"ו לחדש ניסן אוכלים אותו, והיא מצות עשה, שנאמר ואכלו את הכשר כלילה הזה ללי אש ומצות על מדורים ואכלהו, ומצוה מן המובחר לאכול כשר הפסח אכילת שובע, ואסור לשכר העלמות מקרבן הפסח, ואחד השוכר את העלם כליל חמשה עשר או ששבר בו עלם טבעוד יום, או ששבר אחד כמה ימים הרי זה לוקה :

התנינה והראיה: שלם מצות עשה נלמדו ישראל ככל רגל משלשה

רגלים (היונו חג המצות חג השבועות וחג הסוכות), ואלו הן, הראייה, שנאמר יראה כל זכורך, והתנינה, שנאמר תחוב לה' אלהיך, והשמחה, שנאמר ושמחת בחנך, הראייה, היא שנראה פניו בעזרה כיום טוב הראשון של חג; ויביא עמו קרבן עולה בין מן העוף בין מן הכהמה, התנינה היא שיקריב שלמים ביום טוב הראשון של חג, כבואו להראות, והדבר ידוע שאין השלמים באים אלא מן הכהמה, והשמחה האמורה ברגלים, הוא שיקריב שלמים יתר על שלמי תנינה :

קרבן

ראשית דעת

קרבן

הגה, בשלשה דברים נבגדו ישראל לברית, כמילה, וטבילה, וקרבן, מילה היתה בעצמים שנאמר וכל ערל לא יאכל בו, ומל אותם משה, וטבילה היתה כמרכב קודם מתן תורה, שנאמר וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם, וקרבן שנאמר וישלח את כערי ישראל ויעלו עולות על ידי כל ישראל הקריבום, וכן לרורות כשירצם העעף להכנס לברית ולהסתופף תחת כנפי שכינת ויקבל עליו עול תורה, לרוך מילה, וטבילה, והרצאת קרבן, ואם נקבם היא, טבילה וקרבן, שנאמר ככם עבר, קרבן הגר הוא עולת כהמה, או שתי תורים או שני בני יונה ושניהם עולם:

קרבנות

הכוזר, הכוזרות הוא מדר מכלל מדרי אסור, שנאמר כו יודר נדר מוד, ואיש כו יודר להזור לה', לרדק שיגדל שער ראשו, שנאמר גדל פרע שער ראשו, וכן אסור להטמא למתים, או לאכול מכל אשר ילא מנפן היין כל ימו כוז, ואם עבר זגלח, או נטמא, או אכל מנפן היין, לוקח שמים, אחד משום לא יחל דברו שכולל כל הנדרים, ואחד משום אותו דבר שעבר עליו שאקורים איסור מיוחד לכוזר, סתם כוזרות שלשים יום, כיצד, מי שאמר הריני כוזר, אין פחות משלשים יום, ואפילו פירש זמן פחות משלשים, כגון שאמר הריני כוזר יום אחד, או גשרה ימים, או עשרים יום, הרי זה כוזר שלשים יום, שאין כוזרות פחותה משלשים יום, ודבר זה סלבה מפי הקבלה, כשיצטרף סמור ימו כוזרות, וזה נקרא תגלחת הטמא, מכיון שלש בהטמא, ככס לעולם, וככסה לקטאת, ואיל לשלמים, ומכיון עם איל השלמים ששה עשרונות ושני שלישי עשרון סולת, ואושה מהן עשרים חלות, עשרה מטת, ועשרה רקיקים, ואחר כך מגלח את שערו בעזרת נשים כלשכת הכוזרים שהיתה שם בקרן מזרחית ררומית, ומבשל שם השלמים, ותוקח מן הרוטב של זכחי השלמים וטוחן על השער, ואח"כ משליכו לאש תחת דוד השלמים:

קרבנות

המטדע, לרעת האדם הוא מן ענע הכהה לאדם בעור כשרו, וכן כראשו או כזקנו, ואז נקראם כשם נתק, ואם יהיה באדם אחת מנגעים אלו, ויהיה בה המרדא והשיעור שנאמרו למשה, הוא טמא ומטמא אדם וכלים, ועוד מטמא כביאתו לבית, שאם נכנס לבית, נטמא כל אשר בבית, בין אדם בין כלים, אף על פי שלא נגע בהם, אכל הטומאה והטהרה תלויה ככהן, דהיינו ראף אם יהיה אדם אחד מטדע כודאי, אינו טמא עד שיראנו הכהן, ויאמר

ויאמר לו שהוא טמא, וכך הוא מלוחו, אדם כיו יכיה כו נגע צרעת והוכה אל הכסן, והוא פוטר, או מסנידו שכעת ימים או מחליטו, ומלוח עשה שיהיה המזרע המוחלט מכוסה ראש כל ימי חלוטו, ועוטה על שפס כאכל, ופורס בגדיו ומרדיע העובדים עליו שהוא טמא, ודינו בעיירות המוקפות חומה בארץ ישראל, שיהיה לו מושב לבדו, חוץ לעיר, שנאמר מחוץ למחנה מושבו, וכשיטהר מטומאתו, בא שנית אל הכהן, ומביא מורק אחר של חרש חדש, ונותן לתוכו רביעית מים חיים, ומביא שתי ליפורים דרור טהורות לשם טהרת צרעת, ושוחט את הברורה שכשתיהן על המים שכלי חרש, וממלא עד שיהיה הדם ניכר כמים, וחופר, וקובר את הלפור השחוט בפניו, ונוטל עץ ארוז ואזוב ושני חלעט ואת הלפור החים, וטובל ארבעתן במים שכליו וברם שעליהם, ומוה שבע פעמים על אחד ידו של מזרע ומשלת את הלפור, דהיינו שהכהן עומד בעיר, וזורקת חוץ לחומה, ואחר מגלח הכהן את המזרע שמעביר תער על כלבשרו הנראה, ואחר כך מכבס בגדיו וטובל, ואינו מטמא עוד כביאתו לבית, ומותר לו ליבס לפנים מן החומה, ומנה שכעת ימים, אכל עדיון הוא טמא ומטמא אדם וכלים אם נגע בהם וכיום השכיבי מגלחו הכהן תגלחת שנייה כראשונה, ומכבס בגדיו ויטהר מלטמא אחרים, ומותר לו לאכול במעשר, העריב שמשו מותר לו, אם הוא כהן לאכול בתרומה, וכשהביא כפרתו, מותר לו לאכול בקדשים, היינו דביום השמיני לטהרתו, מביא קרבנו שלשה כבשים, אחד עולה, ואחד אשם, וכשכה לקטאת ולוג שמן ואם אין ידו משנת מביא קן אחד עולה ואחד קטאת וכבש לאשם ובשעת קריבת קרבנותיו, מקבל הכהן מעט מן הדם של האשם בכפו ונותן מן הדם שכבפו על תנוך אוזן המזרע הימנית, ועל כוסו ידו הימנית, ועל כוהן דגלו הימנית, ואחר כך נותן מן השמן על מקום דם האשם בתנוך אוזן, וכוהן ידו וכוהן רגלו, ואחר מן השמן שכבפו יתנו על ראש המטהר:

קרבנות

הזבים ויולדות, הזבח היא אשה שתוב זבדמה שלשה ימים זה אחר זה בלא עת נידתה, ואז היא נקראת זכה גדולה, ולריכה לספור שכעת ימים, ותטכול, ומביאה ביום השמיני קרבן, וכן הזב היא טומאה היוצאה מנוף האדם ומטמא אוחו, וגם הוא סופר שכעת ימי טהרה, וטכול ביום השכיבי, ומקריב קרבנותיו ביום השמיני, וכן האשם שתלד היא טמאה לדם ארבעים

ראשית דעת

יום אם ילדה זכר, ושמונים לנקבה, וטובלת כיום ארבעים או כיום שמונים, ומביאה כיום ארבעים ואחד, או כיום שמונים ואחד, את קרבנה, קרבן הזב והזובה הוא שיביא כל אחד מהן, שתי תורים, או שני בני יונה, אחד עולם ואחד חטאת, והיולדת קרבנה כבש עולה, וכן יונה או תור לחטאת, ואם אין ידה משנת מביאה שתי תורים או שני בני יונה, אחד עולה ואחד חטאת:

קרבן

חטאת לשונג, כל העובר בשגגה על אחת ממצות לא תעשה שיש בה מעשה שחייבין עליה כרת הרי זה חייב להקריב קרבן חטאת קבועה, ועל ארבע ועשרים עבירות היחיד חייב על שגגתו קרבן חטאת קבועה, ועל כל עבירות שחייבים על זדונה כרת, חייבים על שגגתה חטאת קבועה, חוץ משלש עבירות מגדף, ומבטל מילה, וקרבן פסח, הפסח וסמולה מפני שהן מצות עשה, וסמנרף מפני שאין בו מעשה, וחוזן מטמא שאכל קודש וטמא שכנס למקדש, ששניהם אין מביאים חטאת קבועה אלא קרבן עולה ויורד:

אשם

תלוי, כל חטא שחייבים על שגגתו חטאת קבועה, חייבים על לא הודע שלו אשם תלוי, היונו אם נסתפק לו אם שגג כדבר הזה או לא שגג, חייב להקריב אשם, וזה נקרא אשם תלוי, מפני שהוא מכפר על הספק וחולה לו עד שידע לו כוראיו שחטא בשגגה, ויקריב חטאתו:

אשם

וראי, על חמש עבירות מביאים קרבן אשם וראי, ונקרא כן מפני שאינו בא משום ספק, ואלו הן א' הכא על השפחה חזיה שפחה וחזיה בת חורין ומקדשת לעבר עברי והיא לוקה, והוא חייב קרבן אשם, ונקרא אשם שפחה חרופה, כ' הנחל שזה פרוטה מושראל, בין שגזלו, בין שגנבו, בין שהפקדו אצלו, או הלוקה, או משאר דרכים, וכפר בו ונשבע לשקר בין כזרון בין בשגגה, חייב להחזיר הממון שכדורו לכעלו עס החומש, ולהביא אשם על חטאתו, ונקרא אשם גזילת, ג' הנחנס משה פרוטה מן ההקדש בשגגה, מחזיר מה שנהנס ויוסף חומש, ויקריב אשם ויתכפר לו, וזה נקרא אשם מעילת, ד' הנויר שנעמא כמת; סותר כל הימים הקודמים, וחייב להביא שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת, וכבש בן שנתו לאשם, חס נקרא אשם נויר, ה' איש כי יטהר מזרעו, מביא אשם הנקרא אשם מטרע:

ר'. הרבה פעמים זכרת חטאת קבועה וכי יש חטאת שאינה קבועה?
ת'. שני מיני חטאות קמה, הראשון נקרא חטאת קבועה, דהיינו שחייב

סחייב החוטא להביא כהמם לחטאתו בין שהיה עשיר או עני, והשני כקרא קרבן עולה ויורד, מפני שאינו קבוע, אלא אם היה החוטא עשיר מביא חטאת בהמה ואם עני, מביא עוף או עשירית האיפה: וכמה המה שמנותן להביא קרבן עולה ויורד?

ל'.
ת'.

הם ששה ואלו הן, א' סוולדת, שאם היתה עשירה מביאה כבש בן שנתו לעולה ובן יונה או תור לחטאת, ואם אין ידה משנת הרי קרבנה ויורד, ומביאה שתי תורים או שני בני יונה אחד עולה ואחד חטאת, ב' המטרע כשיטהר מביא שלש בהמות, היונו שני ככשים אחד עולה ואחד אשם, וכבשה לחטאת, ואם אין ידו משנת, מביא שתי תורים או שני בני יונה אחד עולה ואחד חטאת וכבש לאשם, ג' שבעת העדות, עדים שירעו עדות ממון, וחכעם בעל העדות להעיד לו, וכפרו בעדותן, ולא העידו, ונשבעו שאינם יודעים לו עדות, ד' שבעת ביטוי, נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להטיב, היונו כגון לאכול או שלא לאכול שאכל או שלא אכל ונשבע לשקר בשונג, ה' עמא שנכנס למקדש בשונג, ו' עמא שאכל קודם בשונג: על כל אחד מאלו ד' עבירות חייב החוטא להביא כבשה או שעירה לחטאת כשאר חטאות הקטניות, ואם אין ידו משנת מביא שתי תורים או שני בני יונה אחד עולה ואחד חטאת, ואם אין ידו משנת לעוף, מביא עשירית האיפה סלת, והיא הקרויה מנחת חוטא:

מאיזה מין נפש חיה היה מותר להביא העולה, ובן החטאת, האשם, והשלמים?

ל'.
ת'.

כל עולת בהמה אינה באה אלא מן הזכרים בלבד, והיא באה מן הככשים ומן העזים ומן הבקר, בין גדולים בין קטנים, ומן התורים ובני יונה, ואחד בסן זכר ונקבה:

החטאת באה מסמשת המינים האלו, מן הזכרים ומן הנקבות, בין גדולים ובין קטנים:

האשם אינו בא אלא מזכרי הככשים בלבד זש אשם בא מגדולי מין זה ויש אשם בא מן הקטנים, השלמים באים מן הככשים ומן הבקר מזכרים ומנקבות מן הגדולים ומן הקטנים, ואין העוף בא שלמים: הקטנים הם מכן שמונת ימים עד שנת תמימה מיום ליום, והגדולים, בבקר עד שלש שנים שלימות מיום ליום, ובכלאן, עד שתי שנים שלימות מיום ליום, ותר על זה הרי הוא זקן ואין מקריבים אותו:

ראשית דעת

כל מקום שנאמר בתורה כבשאו כשכה, או ככשים, הרי אלו בני שנה, וכל מקום שנאמר איל או אילים, הם הזכרים בני שנה, ושיכנס כשנה שניה אחר ושלשים יום נקרא איל, וכל מקום שנאמר עגל הרי זה בן שנה, פר כן שנים, שעיר עזים בן שנים, וכל שנת שנה נקרא שעיר:

ר'. באיזה שם נקראו הקרבנות?

ת'. כל הקרבנות נקראים זבחים, וכל העולות וחטאות והאשמות ושני כבשי שלמים של עזרת נקראים קדשי קדשים, ושלמי יחוד והבכור והמעשר והפסח נקראים קדשים קלים:

ר'. ומה הן חלקי הקרבן אשר נקראו בשם אימורין?

ת'. האיברים שזרפים אותם על גבי המזבח מן החטאות הנאכלות, ומן האשמות, ומן השלמים הם נקראו אימורין, ואלו הן האימורין של שור ושל עז, החלב אשר על הקרב, ובכללו חלב שעל הקיבה, ושתי הכליות וחלב שעליהן עם החלב אשר על הכסלים ויותרת הכבד, ונוטל מן הכבד מעט עם היותרת, ואם היה הקרבן ממין הכבשים מוסיף על אלו החליות תמימה, מן החוליות שבשרה עד מקום הכליות: וכל האימורין נשרפין על מזבח היתון:

ר'. בכל זמן היה מותר להקריב הקרבנות?

ת'. כל הקרבנות אינן מקריבים אותם אלא ביום, לפיכך אינן שוחטים הזבחים אלא ביום ואין זורקים הדם על המזבח אלא ביום השחיטה:

ר'. איך מחשבה זריק שתהיה לעובר בשעת העבודה?

ת'. כל הזבחים זריק העובר שתהיה מחשבתו לשם זבח, ולשם כעליו, בשעת זכיחה, ובשעת קבלת הדם, ובשעת הולכת הדם, ובשעת זריקתו על המזבח, ולזריק שתהיה מחשבתו בשעת שחיטת העולה לשם ששה דברים, לשם הזבח, ולשם הזבח, ושחיטתו להשם כרוך הוא, ושיקטירו לאישים, ושהקטרתו לריח כלבד ושיריח זה נחתרות לפני השם, והשוחט חטאת ואשם, זריק שתהיה מחשבתו לשם אותו החטא שכל עליו:

ר'. עכשיו אני תאב שתפרש לי מעשה הקרבנות?

ת'. ערס כל דבר הוא הסמיכה, היינו כל קרבנות בהמה שיקריב היחוד בין חובה בין נדבה, סומך עליהם כשחם חיים, חוץ מן הבכור, המעשר, והפסח, וכן קרבן הבא מן העוף אינו טעון סמיכה, ואין סמיכה בקרבנות הבכור חוץ משנים, על שעיר המשתלח, שסומך בהן גדול שתי ידיו עליו ומתודה עונות הקהל, ועל פר העלם דבר, ששלשה

ששלה מן הסנהדרין קומכים עליו : הקמיכה נעשית בעזרה , וכמקום שקומכים שוחטים , ותכף לקמיכה שחיטה , וזריך הסומך לסמוך ככל כמו בשתי ידיו על ראש הכהמה , ואם היה הקרבן קדשי קדשים מעמידו כלפון העזרה ופניו למערב , והסומך עומד במזרח ופניו למערב , ומניח שתי ידיו בין שני קרניו ומתורה , על חטאת עון חטאת , על אשם עון אשם , ועל העולה מתורה עון עשה ועון לא תעשה שניתק לעשה , וידוי זה הוא שאומר חטאתי עויתי פשעתי , ועשיתי כך וכך , וחזרתי בתשובה לפניך , וזו כפרתי , היה הקרבן שלמים , סומך ככל מקום שירצה מן העזרה במקום שחיטה , וכתב הרמב"ם ז"ל שאינו מתורה על השלמים ח"ל אומר דברי שבח :

אמרנו שתכף לקמיכה שחיטה , ואם כן אחר סמיכה שוחטים הקרבן , ואין שוחטים אותו לכתחילה ח"ל בכלי שרת , והשחיטה כשרה בזרים , ומכאיוס מזרק אחד ומקבלים הדם , ומקבלת הדם ואילך מנות כהונה , וכל הזבחים קבול דמן בכלי שרת כיר כהן ' אבל מקום שחיטתו ומקום קבול דמן אינו שוק בכלן , קדשי קדשים אין שוחטים אותם ח"ל כלפון המזבח (וכל מקום שזוכר מזבח הוא מזבח החיצון אם לא שנפרש מזבח הזהב או מזבח הפנימי) וקדשים קלים שחיטתו וקיבול דמם ככל מקום בעזרה :

אחר קבלת הדם וזרקו אתו על המזבח , העולה , והאשם , והשלמים בין של יחיד בין של זכור , וזריקת דם שלשתן על גבי המזבח שוק לעולם , ובזר הוא עושה , וזרק הכהן ממנובמזרק שתי זריקות על שתיוזיות המזבח כאלכסון מחזי המזבח ולמטה היינו למטה מחוט הסקרא (לעיל פ' י"א) על קרן מזרחית לפוגית ועל קרן מערבית דרומית , ומחפזין כשיזרוק הדם על הקרן שיהיה הדם מקיף על סגיות כדי שימצא הדם על ארבע כהלי המזבח , וזריקה זאת נקראת שתי מתנות שהן ארבע , ושירי הדם נשפכין על יסוד הדרומי (לעיל ע"ס) :

החטאות הנאכלות , דמן עזון ארבע מתנות על ארבע קרנות המזבח , מחזי המזבח ולמעלה , היינו למעלה מחוט הסקרא (לעיל ע"ס) , וכיזר עושה , לוקח הכהן המזרק של הדם ועולה על הכבש (ע"ס) , ושונה לזמינו ומהלך על הכובכ (ע"ס) , ועובל אלכעו הימנית הקמוכה לגורל ברם , ונותן בקרן דרומית מזרחית תחילה , כנגד חורה של קרן , ואחר כך בקרן שניה הסמוכה לה , שהיא מזרחית לפוגית ,

ראשית דעת

לפנינו, ואחר כך בקרן שלושה הסמוכה לה, שהיא לפניה מערבית, ואחר כך בקרן רביעית הסמוכה לה, שהיא מערבית דרומית, ועל יסוד אותה הקרן שהשלים בה המתנות הוא שופך שירי הדם :

בל החטאות הנשפכות דמם נכנס לפניהם להיכל (שם) ומזים ממנו שם, ושירי הדם שופכו על יסוד מערכי של מזבח החולין, שהוא פוגע בו תחלה בלאתו מן ההיכל, וזה רינס פר ושעיר של יום הכשורים, דם כל אחד טעון שמנה הזיות על בין בדי הארון (שם), ושמנה על הפרוכת (שם) ומערכ דם הפר והשעיר וזוה משניהם ארבע הזאות על ארבע קרנות מזבח הזהב שבהיכל (שם), ושבע הזאות על אמצעו של מזבח זה : פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים, וזרק הדם של כל אחד מהם שבע הזאות על הפרוכת המבדלת בין הקדש ובין קדש הקדשים, וארבע הזאות על ארבע קרנות מזבח הזהב : הכטור והמעשר והפסח, דם כל אחד מהם טעון מתנה אחת בשפיכה כנגד היסוד, כאיזה רוח שירצה משלש זוויות המזבח, שהרי קרן מזרחית דרומית לא היה לו יסוד (שם) :

אחר זריקת הדם מקטורין אמוריהן על גבי המזבח, וכל הזבחים מפשיטום אחת, ואחר כך מוליאים אמוריהם, ואין מפשיטום אחת עד שזרוק הדם, חוץ מחטאות הנשפכות שאין מפשיטום אחת כלל, ועורות קדשי קדשים הן לכהנים וכל העורות מחלקין אותן אנשי המשמר (לציל פ' ג') כיניהם מערב שכת לערב שכת, ועורות קדשים קלים לבעלים, וזה הוא סדרן, מעשה החטאת הנאכלת, שחטו וזרק הדם כמו שאמרנו, ומפשיט ומליא האימורין ומלחן, וזורקן על גבי האישים, ושאר הבשר נאכל לזכרי כהונה בעזרה וחטאת העוף, מולק אותה בקרן דרומית מערבית, היינו שירד כלפרנו בעזר עד שיחתוך הסימנים או רוב אחד מהם, ואינו מכדיל הראש מן סנוף, וזו אחת מעבודות קשות שבמקדש, וזוה מדרמה על קיר המזבח למטה מאמצעו, ושירי הדם מתמזים על היסוד, ואין למזבח בה אלא דמה, והשאר נאכל לזכרי כהונה כבשר חטאת הכהמה, מעשה האשמות בין אדם ודאי ובין אשם חלוי, שחט, וזרק הדם כמו שאמרנו, ומפשיט, ומוליא את האימורין ומלחן וזורקן על גבי האישים, ושאר בשרם נאכל לזכרי כהונה בעזרה כחטאת :

השרמים הם ארבעה מינים, האחד שלמי זכור, והשלישי שלמי יסוד, מעשה שלמי זכור, שחט, וזרק דם כמו שאמרנו, ומפשיט, ומליא האימורים ומלחן ומקטורין, והשאר נאכל

נאכל לכהנים לזכרו כהונה בעזרה כחטאת וכאשם, שלמי יחיד שלשה מינים, האחד, שלמים כלה לחם, כנון שלמי חגיגה ושמחה, וזה הוא הנקרא שלמים, השני, שלמים הבאים עם הלחם כנדר או נדבה, וזה הוא הנקרא תורה, ואותו לחם נקרא לחם תורה, והמין השלישי שלמים שמקריב הנזיר כיום מלאת נזרו, והם באים עם לחם, וזה נקרא איל נזיר, מעשה שלשתם כך הוא שחטו וזורק הדם כמו שאמרנו, ומפשיטו ומזיח את האימורים, ואחר כך מנתח את הבשר, ומפריש הקזח ואת שוק הימין, ונותנס עם האימורים על ידי הבעלים, וכהן מניח ידו תחת ידי הבעלים ומניף הכל לפני ה' כמזרח, היינו שמוליד ומכזב מעלה ומזריר, אם היה הקרבן, תורה, לוקח מן הלחם הכא עמה אחר מעשרה, ומניחו עם חזה והשוק והאימורים, ומניף הכל על ידו הבעלים כמו שאמרנו, היה הקרבן איל נזיר, מזיח האימורים ומפריש חזה ושוק, ומבשל שאר האיל בעזרת נשים, ולוקח הכהן הזרוע בשלה מן האיל עם אחר מעשרה מן הלחם הכא עמו, עם החזה והשוק והאימורים, ומניח הכל על ידי הנזיר והכסן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף כמו שאמרנו, ואחר החנפה של שלשה קרבנות האלה, מולח האימורים ומקטירן על גבי המזבח, החזה והשוק נאכל לכהנים, ושאר השלמים נאכלים לבעלים, וכן הלחם שמניף בתורה ובאיל נזיר והזרוע הבשלה נאכלים לכהנים, ושאר הלחם עם שאר הבשר נאכל לבעלים: הלחם שמניפים עם חזה ושוק נקראים מורס מתורה, והזרוע בשלה עם החזה והשוק ועם הלחם שמניף, הם נקראים מורס מאיל נזיר: חזה ושוק של שלמים, ומורס מתורה, והמורס מאיל נזיר, נאכלים לכהנים בין זכרים בין נקבות ואף לעבדי הכהנים, ונאכלים ככל העיר, הינו ככל מקום תוך חומת ירושלים:

מעשה

הכזר והמעשר והפסח, אחר שזרק הדם כמו שאמרנו, מפשיט ומזיח האימורים ומולחן ומקטירן, ושאר הבשר הבכור נאכל לכהנים, ודינו כחזה ושוק של שלמים, ושאר בשר המעשר נאכל לבעלים, ושאר בשר הפסח נאכל למנויו, ושניהם ככל העיר:

מעשה

חטאות הנשרפות כך הוא שחט, וזורק הדם כמו שאמרנו, ואחר כך קורעם ומזיח האימורים ונותנס בכלי, ומולחם ונותנס על גבי האזנים, ומזיח שאריתם חוץ לירושלים למקום הנקרא בית הרשן, ומנתחים אותם שם, ושורפים אותם:

מעשה

ראשית דעת

מעשה העולה כך הוא, שחט, וזרק הדם כמו שאמרנו, ומפשיט, ומנחת, ומקטיר כל הנחתים על גבי המזבח, ואם היתה עולת העוף כך הוא עושה, עולה לכבש ופונה לסוכה, וכא לו לקרן דרומית מזרחית, ומולק שם את ראשה ממול ערפה ומכרול הראש מן הגוף וממלה דם הראש ודם הגוף על קוד המזבח למעלה מן החוט הסיקרא, ונוטל את הראש וסוכנו כמלח וזורקו על גבי האיש, ואחר כך בא לו לגוף והסיר את המראה והעור שעליה כידו עם הנוצה, ואת בני מעים היוצאים עמה, ומשליכן לבית הדשן, ומשסע אותו בכנפיו כידו וסופגו כמלח וזורקו על גבי האיש:

ועד כמה מותר לאכול בשר הזבחים?

החטאת, האשם, ושלמי זכור, אינם נאכלים אלא כיום הזבחה והלילה שלאחריו, וכן התודה ואיל נזיר והלחם הבא עמהם, כיוצא בהם בין חלק הכהנים ובין חלק הכעלים, אבל השלמים נאכלים כיום הזבחה וכל הלילה, וכל יום המחרת עד שתשקע החמה, נמזאת למד שהם נאכלים לשני ימים ולילה אחת, בין חלק הכהנים, ובין חלק הכעלים, והוא הדיון לכבוד ולמעשר, ואם עבר זמנם, אסור לאכלם שאז נקראו כותר וצריך לשרפם, והאוכל כוית מבשר קדשים שנוחר, אם כמזיד חייב כרת, ואם בשוגג חייב להביא קרבן חטאת קבועה, וכל קרבן הנאכל ליום ולילה מן התורה חכמים גזרו לאוכלו קודם חטות כדי להרחיק אדם מן העבירה:

ובתוך הקרבנות לאיש כי אם קרבן בהמה או עוף?

המנחות גם כן הנה ממין הקרבנות:

והמנחות הן הנה קרבן יחיד או קרבן זבוח?

מהן קרבן זכור ומהן קרבן יחיד:

ובמה הנה מנחות זכור, ומנחות יחיד?

שלוש מנחות לזכור, א' עומר התנופה והוא קרב למזבח כיום ט"ז ניסן, ב' שתי הלחם הקרבים בעזרת, והם לחמי חמץ, ואינם קרבים לגבי מזבח, ג' לחם פנים שעושים ככל שבת, ואינו קרב לגבי מזבח, אלא כלו נאכל לכהנים: מנחות היחיד הן תשע וכלן קריבין למזבח: והלו הן א' מנחת חוטא, והיא המנחה שמקריב העני בשיתחייב חטאת ולא תשיג ידו, ב' מנחת סוטה, היינו איש שמקנא לאשתו שמביאה לכהן להשקותה מי הסוטה, ומביא עמה מנחה הנקראת מנחת קנאות, המנחה שמקריב כל כהן תחיל' כשיכנס לעבודה, שמקריב אותה כידו, והיא הנקראת מנחת חנוך, ד' מנחת שמקריב

הבקר

הכהן גדול בכל יום, והיא הנקראת מנחת חביתין, ה' מנחת הסולת, והיא כאם כנדר ונדבה ו' מנחת המחבת, והיא כאם גם כן כנדר ונדבה ו' המרחשת, והיא כמו כן כאם כנדר ונדבה, ח' מנחת מאפה תנור, ט' מנחת ריקקים וכחות גם הן כנדר ונדבה:

כל המנחות באים מסולת סטים, חוץ ממנחת סוטה, ועומר סתופה, שהן מן השעורים: חמש מנחות הבאות כנדר ונדבה, יש לו להתגדב ולנדור מהן כל מה שירצה, אפילו אלף עשרון, אבל מנחת העומר, ומנחת חוטה ומנחת קנאות, ומנחת חנוך, ומנחת חביתין, כל אחת מהן עשרון אחד לא פחות ולא יותר:

כל המנחות הקרבות לגבי המזבח טעונות שמן ולבונה, לת שמן לכל עשרון, וקומץ לבונה לכל מנחה, חוץ ממנחת קנאות, ומנחת חוטה, שנאמר לא ושים עליה שמן, ולא יתן עלים לבונה, וחוץ ממנחת חנוך, ומנחת חביתין, שמוסיף לכל אחת מהן שמו, וכל המנחות הקרבות לגבי המזבח היו באות מלחם מזה, וכל המנחות הקרבות לגבי המזבח נקמטות ומקטיר הקומץ על גבי המזבח, והשאר כאכל לכהנים, חוץ ממנחת זכרי כהונה שאינה נקמטת אלא מקטירים אותה כלה, הא למדת שמנחת חנוך, ומנחת חביתין, וכאן שהביא מנחת חוטה או מנחת נדבה, אינן נקמטות:

ר'. ומה הם הנקראים נסכים?

ט'. היון והסולת שמביאים עם הקרבן הם נקראים נסכים, והסולת לבדה נקראת מנחת נסכים, השמן בו כוללים את המנחה, והיון מנסכים אוחזו על המזבח:

ר'. ומה המה הקרבנות הטעונות נסכים?

ט'. אין טעון נסכים אלא עולת כהמה ושלמים כלבד, בין היו קרבן זבוח, או קרבן יחיד, או כבש חולדת, ואילו של כהן גדול הואיל והן עולות, אבל העוף והאשמות והקטאות, אין מביאים עמהן נסכים, חוץ מחטאת מזורע ואשמו:

ר'. כמה הוא שעור נסכים?

ט'. נכסי כבש או כבשה עשרון סולת כלול ברכיעות שהין שמן, ויין לנסך רכיעות ההין, וכן נסכי העו בין קטן בין גדול, בין זכר בין נקבה, או נסכי רחל אף על פי שהיא גדולה, אבל נסכי איל, הם שני עשרונים סולת כלול בשלושית ההין שמן ויין לנסך שלושת ההין, ונסכי ספר וסעגל בין זכרים בין נקבות שלשה עשרונים סולת

ראשית דעת

כלל כחצי ההין שמן, ויין לנסך קצי ההין, אלו הם הנסכים כיון לעולה כיון לשלמים כשעור הזה לכל אחד ואחד, איך מוסיפים על השעורים הללו ואין גורעים מהם חוץ מכבש העולה שמקריבים כיום הנפת העומר שהנסכים שלו שני עשרונים כלל כרביעית ההין שמן ויין לנסך רביעית ההין:

ר'. אמרת שהחטאות והאשמות אינן מביאים עמהם נסכים חוץ מחטאת ואשם של מזרע, ומה המה נסכיו?

ת'. המזרע מביא על שלשה ככשים שלו שהם חטאת ואשם ועולה שלשה עשרונים, ומשם שמועה למדו שהם באים ככלל הנסכים שלו עשרון עם כל כבש כלל כרביעית ההין שמן, וכרביעית יין עם כל עשרון משלשתם כשאר נכסי הככשים:

דהין הוא שנים עשר לוג, והעשרון הוא העומר, שהוא שעור חלה:

ר'. ומה המה המחשבות הפוסלות את הקרבנות?

ת'. שלש מחשבות הן שפוסלן את הקרבנות, ואלו הן, מחשבת שנוי השם, ומחשבת המקום, ומחשבת הזמן: מחשבת שינוי השם, היינו שהשוחט את הזבח שוחטו שלא לשמו, כגון שהיה עולה, ויחשוב שהוא שלמים, או ששחטו שלא לשם בעליו: מחשבת המקום, כגון ששחט הזבח לשמו, על מנת לזרוק דמו או להקטיר ממנו דבר הראוי להקטרה, חוץ לעזרה, או לאכול ממנו דבר הראוי לאכילה, חוץ למקום אכילתו, וזכחים שחשב בהם מחשבה זו, הם הנקראים זכחים שאשחטם חוץ למקומם: מחשבת הזמן, כגון ששחט את הזבח לשמו, על מנת לזרוק דמו מאחר שתשקע החמה, שאינו זמן זריקתו, או להקטיר ממנו דבר הראוי להקטיר למחר, מאחר שיעלה עמוד השחר, שאינו זמן הקטרתו, או לאכול ממנו דבר הראוי לאכילה לאחר זמן הראוי לאכילתו, וזכחים שחשב בהם מחשבה זו, נקראים זכחים שנשחטו חוץ לזמנם: ואחד הזבח שחשב בהם אחת משלש מחשבות אלו כשעת שחיטה, או שחשב כשעת קבלת הדם, או כשעת הולכתו למזבח, או כשעת זריקתו על המזבח:

כל הזכחים שנעשו אחת מארבע עבודות האלה שזכרנו במחשבת שנוי השם, כיון כקרבנות יחיד, כיון כקרבנות לבור, כשרים, אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה, חוץ מן החטאת וכפסח, שאם נעשו כמחשבת שנוי השם פסולים: ואם חשב מחשבת

מחשבת המקום, סקרכו נקרא פסול, ואם חזק מחשבת הזמן נקרא אוחו קרכו פגול: כל קרכו שהיא פסול, האוכל ממנו כזית כמזיד לוקח, וכל שנתפסל במחשבת הזמן הנקרא פגול, האוכל ממנו כזית כמזיד חייב כרת, ואם אכל ממנו בשנגה, מכיון קרכו חטאת קטעה:

פרק שלישה עשר

- ר'. תאמר לי כמה מועדיו קדש המה בתורה שהם אסורים לעשות בהם מלאכה?
- ת'. הנה הם שבעה, וראש לכולם הוא יום השבת שאסורין בו כל המלאכות כלן ואפילו מלאכת אוכל נפש:
- ר'. ומאיוס טעם אנו מקדשים את יום השבת?
- ת'. ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, את הים ואת כל אשר כס וינח כיום השביעי, וברכו וקדשו ועל כן טעו כי ששת ימים מתוך לנו לעבוד ולעשות כל מלאכה, וביום השביעי נשבות ואסור לנו לעשות מלאכה: יום שבת קדש הוא האות הגדול והברית שנחתן הקב"ם לישראל, והוא יסוד האמונה, לירעשהעולם מחודש, כראוי ה' יתברך מאין ומאפס הנמור, וכיון שכרא הכל הוא ארון הכל, ואנחנו עבריו ומחוייבים לעשות רצונו ולעבדו בכל נפשנו ונפשנו וממונינו, כי הכל שלו:
- ר'. היכן מלינו שלונו ה' יתברך לשמור ולכבד את יום השבת?
- ת'. שנים עשר פעמים מלינו בתורה שהזהיר לנו ה' יתברך על שמירת יום השבת, אבל ראש לכלן הוא המעמד הנכבד של הר סיני, כאשר נגלה לנו האל יתעלה לתת לנו את תורתו תורת אמת, ובתוך העשרת הדברים אשר שמענו מפיו שהם יסוד סדת והאמונה, שם נאמר (שמות כ"ח) וזכור את יום השבת לקדשו, ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך, ויום השביעי שבת לה' אלסיך, לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך ובהמתך ונך אשר כשעריך כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר כס וינח כיום השביעי על כן כדך ה' את יום השבת ויקדשו:
- ר'. אמרת שכיום השבת אסור לנו לעשות מלאכה ומס הוא אשר נקרא מלאכה?

ראשית דעת

ת'. דבר זה אינו מפורש בתורה, מפני שהכתוב לא אמר אלא לא תעשה כל מלאכה, אבל עדיין אין לנו יודעים איזו דבר נקראת מלאכה, ומפי השמועה למדנו שלא נקראת מלאכה לענין שבת, כי אם המלאכות אשר היו זריכות למלאכת המשכן :

ר'. וכמה המה אלו המלאכות הנזכרות למלאכת המשכן, ואסורות לעשות כיום השבת?

ת'. מניינם ארבעים חסר אחת :

ר'. ומה המה?

ת'. אלו הן : הזורע, הסורג, הקוצר, המעמר, סדש, הזורה, סבורר, סטוחן, המרקד, הלש, והאופה את הפת, אוסמכשל את המאכל או סממנים וכל דבר, הנוזל את הלמר, המלכט, המכפט, הזוכע, הטווה, המיסך, העושה שתי כתי גורים, האורג שני חוטין, והפועשני חוטין, הקושר, המתיר, הסופר שתי תפירות, והקורע על מנת לתפור שתי תפירות, הסד זבי, השוחטו, המפשיטו, המולח את עורו, והמשרטט, והממחקו, והמחכתו, הכותב שתי אותיות, והמוחק על מנת לכתוב שתי אותיות, הכונה, והקוטר, המכבה, והמבעיר, המכה בפטיש, והמוזיא מרשות לרשות :

ר'. אמרת שאלו המלאכות היו זריכות למלאכת המשכן, תאמר לי איך היו המלאכות הללו זריכות?

ת'. הו"ג מלאכות ראשונות היו זריכות לסמנים שהיו זוכעים בהם את היריעות, הו"ג הבאים אחריהן, היו זריכות כדי לעשות את היריעות עצמן, הו"ג האחרות כלן היו זריכות כמלאכת עורות אלים ועורות חחשים, השתים האחרות היו זריכות כדי לרשום בקרשי המשכן, לירע איזה קרש כלפון, ואיזה בדרום, ושתיים האחרות, היו זריכות להקמת המשכן, ולסתירתו, ועוד השלשה היו כמלאכת טרפי הזהב למשכן, ומלאכת ההולאה למדט אותם מרכתיבויט משה ויעבירו קול כמחנה לאמר איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש ויכלא העם מהבוא, ועוד מרכתיב אל יכלא איש ממקומו כיום השביעי, ומינים דרשינן אל יכלא איש עם הכלי שכידו ללקט

המן :

ר'. באיזה שם נקראו המלאכות שזכרת?

ת'. הן נקראין אבות :

ר'. אמרת שנקראו אבות, מכלל שיש לאלו בנים, ואיך נקראו?
 ת'. נקראו תולדות
 ר'. והאיך נבחין מלאכה אחת מאחה אב היא תולדה?
 ת'. כל מלאכה שרומה לאב אחר כדמיון היא נקראת תולדה מאתו האב:
 ר'. ואיזה עונש חייב העושה מלאכה כיום השבת?
 ת'. העושה מלאכה בין אב בין תולדה, במזיד ויש עדים שהתרו בו חייב סקילה, בלא התראה חייב כרת, כשנגב חייב חטאת,
 ר'. אמרת שהמוציא מרשות לרשות הוא עושה אב מלאכה דאורייתא, וכמה המה הרשויות לענין שבת?
 ת'. הם ארבעה ואלו הן: א', רשות היחיד, והוא מקום שהוא גבוה לפחות עשרה טפחים, ורחב ארבעה טפחים על ארבעה טפחים, והוא מוקף מחיטות, כון שיהיו מקש או תבן וקנים, בין שהעמיד סקנים לאורך, וזה נקרא מחיטות שתי, וכון שהעמידן לרוחב וזה נקרא מחיטות ערב: ב', רשות הרבים, והוא מקום רחב ט"ז אמה על ט"ז, כשוקים שבעיירות, וזה נקרא פלטיא, ואפילו יש חומה לצד מכל הצדדין אם השפירים מכחינים זה כנגד זה, ואין הדלתות ננעלות כלילה, ואם ננעלות כלילה הו' רשות היחיד, רק שצריכה עירוב, וכן הדרכים העוברים מהם מעיר לעיר אם רחב י"ו אמה וזהו סרטיא, וכל מקום שהוא מקורה אינו רשות הרבים: ג', כרמלית, והוא מקום שאינו הולך לרכים כגון הימים והנהרות, ודבר המוקף מחיטות ארבעה על ארבעה ואין גובה המחיטות עשרה טפחים, וכן עיר המוקפת חומה ודלתותיה ננעלות כלילה, כל זמן שלא עירבו יש לה דין כרמלית: ד', מקום פטור והוא מקום מיוחד ברשות הרבים שאין בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים, וגבוה משלשה ולמעלה, וכן חריץ שהוא פחות מארבעה על ארבעה, ועמוק יותר משלשה:

ר'. תפרש לי דין של כל אחד ואחד מאלו הרשויות לענין ההוצאה?
 ת'. המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, או מרשות הרבים לרשות היחיד, בין על ידי הולכה, או שהשיט, או שזרק, וכן המעביר ארבע אמות ברשות הרבים, חייב מדאורייתא, ואינו חייב עד שיעשה עקירה ברשות זה, ויניח ברשות האחר, וכן כמעביר אינו חייב עד שיעקר מתחלת ארבע אמות, ויניח בסוף הארבע אמות, עקר ולא הניח, או הניח ולא עקר, כגון שהיה עומד בפנים, ופשט ידו לחץ, וחפץ בידו, ונטלו חכירו העומד בחץ, או שהעומד בחץ

ראשית דעת

פשוט ידו עם חפץ לפניו, ונטלו מידו זה העומד בפניו, שנמלא זה עוקר וזה מניח, פטור אבל אסור (וכל מקום שנאמר פטור אבל אסור, רוצה לומר שהוא אסור מדרכנו, וחייב העובר מכת מדרות היינו י"ג הכחות), ואינו חייב עד שיעקור ממקום רחב לפחות ארבעה טפחים על ארבעה טפחים, ויניח על מקום רחב לפחות ארבעה על ארבעה, וידו של אדם נחשב כמקום ארבעה: וכן לא ועמוד אדם ברשות היחיד, וישתין או ירוק ברשות הרבים, וכן להפך, ואם השתין או רק חייב:

המוציא מרשות הרבים או מרשות היחיד לכרמלית, או מכרמלית להם פטור, אבל חכמים אסרו להוציא מהם לכרמלית או מכרמלית להם, וכן אסרו לטלטל בכרמלית וותר מארבע אמות, כדון רשות הרבים:

במקום פטור מותר להוציא בין מרשות הרבים או מרשות היחיד, ולהניחו כמקום פטור, ולחזור ולהניחו ברשות הרבים, או שיעמוד אדם על מקום פטור, ויקח חפץ מרשות היחיד ויניחנו ברשות הרבים, דאף על פי דמדאורייתא מותר, כיון שכבר הים מונח החפץ כמקום פטור, וכן כשהוא עומד על מקום פטור, מכל מקום אסרו חכמים שאם נתירו לו זה, יבא להתיר גם כן ליקח חפץ מרשות היחיד וילך עמו לרשות הרבים דרך מקום פטור, או להפך, וכיון שסוף הולך, הליכה לאו כהנחה דמי, ואז חייב מדאורייתא, שאז עקר מרשות היחיד, והניח ברשות הרבים, וכן המוציא או מושיט, או זורק מרשות היחיד לרשות הרבים, או להפך, דרך מקום פטור חייב מדאורייתא, ולכן גזרו אפילו כעומד במקום פטור, ליקח חפץ מרשות היחיד, ולהניחו ברשות הרבים, או להפך: אמרת למעלה שבעיר המוקפת חומה ודלתותיה נעולות בלילה, יש לה דין רשות היחיד, אלא שצריכה ערוך, רלוני שתפרש ליענין העירוב?

ת' תקנו חכמים ז"ל דאף על נכ שהחלרות ומבואות הן כתיקונון במחיצות גמורות, מכל מקום אסיד לטלטל בהן מן הכתים לחלרות או מחלרות לבתים, וכן מן הכתים למכו, אלא אם כן ערכו יחד, לפי שהמכו הוא כמו רשות הרבים, וכן החלרות, נגד הכתים, לפי שהכות מיוחד לאחר, והחצר משותף לכל הדריס בחצר, מיקווי ברשות הרבים, ואם יהיה מותר לטלטל בלא עירוב, יבואו לטעות שיהיה מותר לטלטל גם כן מרשות היחיד לרשות הרבים, לפיכך תקט, שכל הכעלוי בתים שכתלר

שכחלר ותערבו יחד, היונו שכל אחד ותן קצת לחם, ויתנו הכל בכלי אחד רוקח, ויניחו הכל בכית אחת, ואז כיון שרעתו של אדם נגרר אחר המקום שמאכלו שם, סוי כאלו כלם דרים בכית זה, ונמצא כאלו אינו דר בחזרוה אלא אחד, ואחר כך ותערבו כל החזרות יחד, ויניחו הכל בחזר אחת, ונמצא כאלו אינו כמבוי אלא חזר אחת : כשעת העירוב מברך אקב"ו על מנת עירוב, ויאמר הנוסח המובח בהפוסקים, היונו שהוא מפרש דעתו, שכזה העירוב יהיה מותר לטלטל מהבתיס לחזרות ומחזרות למבואותוכו :

אמרת שכיוס השכת אסור לו לאדם להעביר חפץ כרשות הרבים ארבע אמות, וכשאין אללו שום חפץ, מותר בשכת לילך כרגליו כל הדרך שהאדם רוצה לילך בה ?

כתוב אל ינח ממקומו כיוס השביעי, ויש מגדולי הפוסקים דסברי דזהו אזהרה שאל ינח אדם בשכת אפילו כלי שום חפץ חוץ לשלשה פרסאות, וכונת הכתוב ממקומו, רטוט לומר מקום מחנה ישראל שהיט שלשה פרסאות, ויש אומרים דאינס אלא אסמכתא, ובל דין תקומין אינו אלא מדרכנו, היונו ששלמה ובית דינו נזרו שאסור לנחת בשכת חוץ לשני אלפים אמה, סוף דבר אסור לו לאדם לנחת חץ למקום שקנה שם שביחה שני אלפים אמה, ואם אינו יודע היכן כלום, מהלך שני אלפים פסיעות בטויות, לפי שכל פסיעה נחשב לאמה :

וכל דבר שאינו מלאכה או חולדה, מותר לעשותו בשכת ? כתוב אם תשיב משכת רגליך, עשות חפליך כיוס קרטי, וקראת לשכת עונג, לקדוש ה' מכובד, וכבדתו מעשות דרכך, ממטא חפליך ודבר דבר, מהפסוק קום למרו חכמינו ז"ל דברים סרבה שאסור לעשותן כיוס השכת, וכל זה הוא נכלל בטווי אשר הסירטו לכבר ולקדש את יום הקדוש הזה : ואם בן מדכתוב וכבדתו מעשות דרכך, למרנו מכאן שלא יהיה הילובך של שכת כהילובך של חול, לפיכך אינו לרוץ בשכת אלא אם כן הוא לרבר מטום : ועוד מדכתוב וממטא חפליך דרשו חז"ל חפליך אסורים אפילו ברבר שאינו עושה שום מלאכה לפיכך אסור לו לאדם להלוק להשתדל בחפציו בשכת, אפילו ברבר שאינו עושה שום מלאכה, ונס אינו מדבר שום דבר, אם הדברים נכדים שעושה כן כשכיל חפצו שיקים מוכן לעשות כמולאי שכת, ואסור לאדם להלך בחוך שדותיו ונגותו, לראות מה הן גריבין, ואיך הן פירותיהן, וכן שאר נכסיו, וכן לא יטויל למטא קום או

ראשית דעת

או עגלה לנחת כהן למחר, 'שסרו זה עוסק בחפציו בשבת, ואף על פי שאינו ניכר כלל, אסור: ומדכתיב ודבר דבר, למדנו שלא יהיה דבורך של שבת כדבורך של חול, הלכך אסור לומר דבר פלוני אעשה למחר, או קחורה פלונית אקנה למחר ואפילו בשבת דברים בטלים אסור להרבות, ועוב וכוון להרבות ביום הקדוש הזה בתלמוד תורה: וכל מה שאסור לישראל לעשותו, אסור גם כן לומר לגוי לעשותו בשבילו:

ר'. ולא יש כי אם הדברים האלו אשר אנו מצווים בהם כדי לקדש את יום השבת כראוי?

ת'. מזה על כל אדם מישראל לקדש ולענג יום השבת ככל מה שיוכל, ולכן מזה להשכים בבקר בערב שבת להכין לרכי שבת, כדכתיב וקיה ביום הששי והכינו, משמע תיכף שיהיה יום הששי, וכוונתו, ומזה על כל אדם, שיכין בעצמו גם כן שום דבר לרכי שבת לכבודו, אף על גב שיש לו משרתים, ולהרבות כסעודות שבת בכשר ודגים ומטעמים: וכן ללבוש בגדים לבנים ונאים, ולרחוץ גופו בערב שבת, וישמח בבואת השבת, כיוצא לקראת המלך: ומטעם גם כן להדליק נרות בביתו בליל שבת, ולקרר שלחנו, וגם לקדש את יום השבת בקדוש היום על היון קודם לאכול, וכל אחד מישראל חייב לאכול בשבת שלשה סעודות, אחת בלילה, ושתיים ביום, ואסמכה אקרא דכתיב שלשה פעמים בפרשת המן, היום: ומזה גם כן להכדיל על הכוס כמותאי שבת, כדי לפרש ולהכדיל מיום הקדש לימות סחול:

ר'. ולא יש שום דבר או ענין שמתיר לנו לחלל את יום השבת?

ת'. כל חולי שיש בו סכנה, מחוייב כל אדם לחלל שבת בשבילו בכל מלאכות, ובלבד שתהא הרפואה ידועה על פי מומחה, או שידוע לכל שקיף רפואה ברובה, ומותר גם כן לכבות הנר בשביל שיזן החולה שיש בו סכנה: כשמחללין השבת על החולה שיש בו סכנה, אם אפשר לעשות בלא דיקווי ובלא איחור, על ידי שנוי או על ידי גוי עושים אבל במקום שיש לחוש שיתעלל הגוי או יתאחר כשיעשה על ידי שנוי אסור לעשות על ידי גוי, אלא על ידי אנשים גדולים מישראל, וכל הזריו לחלל הרי זה משוכת, ואסור לשאול כלל, אלא כיון שידוע שצריך לדבר זה על ידי רופא מומחה או מה שידוע לכל שצריך לו, חייב לחלל שבת, ואם רצו עשרה בני אדם לעשות דבר אחד לחולה הצריך לאותו דבר ולהביאו, שכל אחד מהם לא ידע מחבורו, יש להס

שכר טוב : וכן על כל דבר שיש בו סכנה מותר לחלל את השבת, דקיימא לן ספק נפשות דוחה את השבת :

וכוזר אנו מתנהגים בחולי שאין בו סכנה ? ר'.

בחולי שאין בו סכנה, אנו מפלגין בין מיוחד בעלמא, לחולי שחלה ת'.

כל גופו : כי מי שיש לו מיוחד בעלמא, או שיש לו אחזה כאב, אבל הוא מתחזק והולך ככריח, אף על פי שיש לו קצת גער, אסור לעשות לו שום רפואה אפילו על ידי גוי, אבל מי שחלה חולי שחלה כל גופו, או שיש לו כאב גדול ומטער על ידי זה כל גופו, אף על פי שהולך, כנופל למשכב דמי, ומותר לעשות לו כל רפואות על ידי גויים, ואפילו דברים שיש בהם מלאכה דאורייתא :

ולא אסרו חכמים דבר אחר עוד כדי להכריח יום הקדוש סוה משאר סימנים ? ר'.

גורו גם כן על סמוקלה - ס'.

תפרש לי ענין סמוקלה ? ר'.

ארבעה מיני מוקלה הם, א' מוקלה מחמת מיאוס, ב' מוקלה מדעת, ג' מוקלה מחמת איסור, ד' מוקלה מחמת מטה: מוקלה ת'.

מחמת מיאוס הוא כגון נר חרס וכן שהדליקו בו, ושפור של עץ שחולים בו דגים, וכלים הזואים וזוואא בוס, ומותר לטלטלו כשבת דאין חרס מוקלה מדעתו דבר הראוי להשתמש בו, כיון שיש עליו תורת כליו : מוקלה מדעת נחלק לתשעה אופנים, וארבעה מהם התירו לטלטל כשבת, והחמשה מהם אסרו :

הצד הראשון הוא, דבר שראוי למאכל אדם ובהמה, אף על פי שהקלה אותו מדעתו מלאכול כשבת מחמת שאינו מאכל אדם אלא על ידי הדחק, כגון דגים שמתחן בערב שבת, וכן כשר חי דך ואוכלין אואו על ידי הדחק אפילו לא נמלח כלל, גם זה מותר לטלטל כשבת :

הצד השני, דבר הראוי לאכילה אפילו בלא דחק, אבל הקלה אותו מדעתו לאכלו מטעם שהקלה אותו לסחורה, אף על פי שנתנו לאוור, וכן ביצים שמתחין תחת התרנגולת לגדל אפרוחים, אבל עדין הם ראויים לאכילה, ואפילו חטים שזרעם בקרקע, אף על פי שדמאם כדמים ונתכוון לזריעה, כיון שעדיין לא נשרשו וראויים לאכילה, אין סקלתו כלום, דדעתו של אדם לחזור ולזמלך לאכילה :

ראשית דעת

הצד השלישי, דבר שהוא ראוי למאכל בסמס, אך בערב שבת לא היה מוכן לכך, כגון כהמה ופוף שמחו בשבת, אף על פי שכין השמעות עדיין היו כרויאים, וכשר חי הנסרח בשבת, אף על גב דמאחזמול לא היה עומד לכלבים, דמה שראוי להרס אינו נותן להכול לכהמה, מכל מקום מותר בשבת לטלטלו:

הצד הרביעי, דבר שראוי להשתמש בו אלא שנשתנה בשבת ממה שהיה ואינו כעין נולד; שכבאר לקמן, מכל מקום כיון שאינו מעשה חדש, גם זה מותר בשבת, כגון כלים שנשכרו בשבת, ואין ראויים למלאכתן שהיו קודם השכירה, מכל מקום ראויים לכסות בהן: אלה הם הארבעה אופני המוקצה המותרים בשבת:

הצד החמישי, למעלה מזה דברים העומדים לאכילת אדם או לתשמיש, ואמנם כיון שכשבת אינם ראויים אפילו על ידי הדחק, אסורים לטלטל, כגון הגיס שלא נמלחו כלל וכחצא בו ואף על גב דזה על כל פנים ראוי לכלבים, כיון שהוא ראוי למאכל אדם לאחר זמן, אין דעתו ליתנו לכלבים, ואם כן הקצה דעתו ממנו בערב שבת:

הצד השישי, למעלה מזה דברים שאינם מוכנים כלל לתשמיש אדם, ולא לאכילת אדם וכהמה, אף על גב דלפעמים משתמש בהם דרך עראי, מכל מקום כיון שלאחר התשמיש תכף זורקו, אסור לטלטל בשבת, וזה נקרא מוקצה מנופו כגון אבנים ולבנים העומדים לכינון, ותיבות ברזל וזכוכית, ומעות, וכל בעלי חיים אפילו כהמות ועופות שהן כחף כיתו וכיוצא לזה:

הצד השביעי, למעלה מזה שלש מיני מוקצים חמורות, ראפילו ר' שמעון דלית ליה מוקצה כלל, מודם באלו האסורים: המין הראשון, מוקצה מחמת חסרון כים, דהיינו כל דבר שמקצה אדם מדעתו מלהשתמש בו, מפני שמקפיד עליו שלא יתקלקל או לא יתלכלך, או בליס המיוחדים לסחורה ומקפיד עליהם:

הצד השמיני, מין שני תם בזה כלם כאחד מורים דהוי מוקצה, והוא נולד גמור שנעשה מעשה חדש, כגון אפר שכבדים שהוצא בשבת על ידי גוי, דמעיקרא עמיס והשתא אפר, וכיזה הנוגס בשבת, וחלב שנחלב בשבת לקערה ריקנית:

הצד התשיעי, מין שלישי דבר שמקצה אותו מדעתו, ומדמה אותו כדיום למת, עבד שהיו ראויים ונאותים לאותו דבר, וכן השמעות עדיין אינו ראוי וגם נדחה ממה שסיה ראוי וזה

נקרא מוקצה דגרוגרות ולמוקק שמיחון לוכש, וטבע פירות אלו שמשעה שמתחילין להתויבש עד שיתויבשו לגמרי, מסריחים ואינם ראויים לבלוע, ולכן אם בין השמשות לא היו עדיין יבשים, אף על פי שכשכת כבר נתיבשו לגמרי, אסור, וכן כושים שהניתן תחת התרנגולת וכבר נסדחו:

מוקצה מחמת איסור, כחלק לשני אופנים, אחד, מחמת איסור בעלמנו, כגון פירות הנושרים, או שתלשם גוי אוקטן, וכן רגים שניזדו וכיוצא בזה, שני, מחמת איסור מלאכתו כגון כלים המיוחדים למלאכה שאסור בשבת לעשותה, כגון מכתשת, וריחים, וקורנס, וקררוס, שמבקעין בו עלים, ומרא שחופרין בו וכיוצא בזה:

מוקצה מחמת מצוה, הוא כגון נוי סוכה, אף על פי שיכול ליעולן בלא שום איסור מלאכה, ושמן המטפטף מן הנר בשבת, כיון שכבר הוקץ אותו השמן למצוה בין השמשות, ואף על גב שכבר נפל הטוי וכבס הנר אתקלאי לכוילי יומא, ואסור בשבת אפילו לטלטלם:

ארבעה כללים כאמרו במוקצה:

א' כל דבר שהיה מוקצה בין השמשות של ערב שבת, והיה אסור בטלטול, אמרינן מנו דאתקלאי לבין השמשות אתקלאי לכוליה יומא, ואם היה ראוי בין השמשות ואירע דבר שנתקלקל ביום השבת, ואחר זה נתקן בו ביום, חזר להיתרו שאין מוקצה לחני שבת:

ב' כל דבר שהיה מוכח עליו הסתקה בין השמשות, אף על גב שהוא בלי שמלאכתו להיתר, כעשה בסיס לרבר האיסור, ודינו כאילו סיה טרא המוקצה:

ג' כשם שאסור לטלטל המוקצה, כך אסור ליתן בלי שיפול בו המוקצה, חס נקרא כיטול בלי מהיכנו, דהדי על ידי שיתן הכלי תחת הסתקה, והסר לטלטל הכלי, וידחה כאלו חברו שם בסוד:

ד' כל דבר שהקומו הכעלים שלהם מחמת שאינו חשוב אללם, כגון שהוא עשיר ואינו חשוב אללו אותו דבר, הו מוקצה אף לעניים, דמוקצה לעשיר, הוי מוקצה אף לעני:

מאיוה עעס אסרו חכמינו ז"ל לטלטל המוקצה אף על פי שאין בו שום גרדא דמלאכה לא דאדחתא ולא דרבנן?

ראשית דעת

טעמא דהאי מילתא כתבו סגשר הגדול הרמב"ם ז"ל זה לשון, ומה
אם הזהירו הכנאים שלא יהיה הטובך של שבת כהלכותך של חול, ולא
שיחת שבת כשל חול, קל וחומר שלא יהיה טלטול שבת כטלטול של
חול, כדי שלא יהיה בעיניו כיום חול, ויבא לתקן ולהנכיח כלים
מפנה לפנה ומכית לכית, ולהציע אבנים וכיוצא בו, שהרי יושב
בביתו בטל, ומבקש דבר להתעסק בו, ונמצא שלא שבת, ובטל
הטעם הכתוב בתורה למען ינוח, ועוד כשיבקר ויטלטל כלים
שמלאכתן לאסור, אפשר שיצטעק בהם מעט ויבא לדין מלאכה,
ועוד מפני שמקצת העם הם טיילים, ויושבו קדנות, וכל ימיהם
הם שוכחים ממלאכה, ואם יהיה מותר לילך ולדבר ולטלטל כשאר
הימים, נמצא שלא שבתו שבתם הנזכרת, לפיכך שכיחות כדברים
אלו, היא שכיחה מאוד לכל אדם, ומפני זה אמרו שלא יטלטל אלא
כלים המצויים להם עכ"ל:

אמרת למעלה שאם הוסיף כלי תחת המוקצה נעשה כיום לרבר האסור,
ואסור לטלטל גם הכלי, תאמר לי אם זה הוא כלל גמור, וככל ענין
וענין כך הוא הדין?

כלי שמלאכתו להיתר אשר הונח תחת דבר המוקצה, אינו נעשה
כיום לו להיות נחשב כנוף המוקצה, אלא על פי שבעה אופנים,
ואלו הן, א' שיהיה מונח עליו כן השמשות, דאז אמרינן דאתקלאי
לכין השמשות אתקלאי לטולים יומא, אבל אם הניחו גוי, או קטן,
או הוא בעצמו בשוגג כיום השבת, אף על גב דכל זמן שהמוקצה
מונח עליו אסור לטלטל הכלי, מכל מקום אחר שהוסר המוקצה ממנו,
אין עליו דין כיום עוד וצריך לטלטלו: ב' לגדולי הפוסקים לא
נעשה כיום אלא אם כן היה דעתו שהיה מונח שם כל השבת, אבל
אם דעתו שיוסר המוקצה כיום השבת על ידי גוי לא היו כיום,
ויש לסמוך בזה במקום פסידא אבל בלאזה קיימא לן בגדולי הפוסקים,
דסברי דאפילו דעתו לסלקו היו כיום, כיון שבין השמשות היה
המוקצה עליו, ג' דוקא כשהניחו עליו ככוונה, אבל אם שבת,
ואפילו הניחו עליו בחול ככוונה, והיה דעתו לסלקו קודם השבת
ושבת, לא היו כיום: ד' שיהיה מונח חמוקצה על כלי שלו,
או של חבירו שנתן לו רשות, אבל אם הניח חמוקצה שלו על כלי
חבירו שלא ברשות, קיימא לן אין אדם אוסר דבר שאינו שלו,
ומכל מקום אם נתן ראיובן חמוקצה של שמעון בכלי של שמעון, אפילו
שלא מדעתו, היו כיום, דמסתמא ניחא ליה לשמעון שלא יבא אותו

דבר לדו הפסד : ה' שיהיה מונח שם המוקמה כשכיל שתויג עליו כעוב : אבל מה שמניחין בדרך אקראי, כמו שמניחים חפלים כתיבם אלו על אלו, מפני שאין לר ריוח לפנות לכל חפץ מקום בשולי התיבה, לא היו כסים, אבל יש חולקים וסברו להו דגם זה חשוב כסים : ו' שיהיה מונח על עיקר הכלי, אבל כים התשור כנגד, ומעות מוכחים ככיס, כיון שאינם על עיקר הכגד, לא היו סכגד כסים : ז' אלא מקרו כסים, אלא כשמונח עליו דבר איסור בלבד, אבל אם מונח עליו גם דבר היתר, והחיתר חשוב אלו יותר מן האיסור, לא היו כסים, ודוקא שחשוב לו, אבל אם אינו חשוב לו, אף על גב שלאחרים חשוב, לא נקרא חשוב :

פרק ארבעה עשר

ר" חמרת שהמקראי קדש הכתובים בתורה הן הנה שבעה, וראש לכולם הוא יום השבת, ומה המה הששם הנותנים ?

ת' אלו הן, חג המצות, וחג השבועות, וחג הסוכות, ושמיני חג העצרת, ואלו נקראו רגלים : ועוד ראש השנה, ויום הכפורים,

ד' וכל המלאכות האסורות לעשות בשבת, אסורות גם כן לעשות באלו המקראי קדש שזכרת ?

ת' כל החמשה מקראי קדש הנוכחים, לבר מהשבועי, קיינו כיום הכפורים, שוים המה ליום השבת כין באיסור המלאכה, שכל המלאכות האסורות בשבת מדאורייתא או מדרבנן אסורות כיום טוב, וכן כל דבר שאסור לעשות כלרכמי אף על פי שהין בו מלאכה, וכל דבר שאסור לרכרכו אסור גם כן כיום טוב : כללו של דבר אין כן יום טוב לשבת, אלא אוכל נפש בלבד, אלא שכשבת חייב העובר, סקולה, או קדבן חטאת, וכיום טוב לזקה, אם עבר כמזיר, חץ ממלאכת אוכל נפש כגון השחיטה, והאפים והבישול, וההולאה של אוכל נפש מרשות לרשות, וההבערה לכשל בה אוכל נפש, דכל אלו מתירים אם הן לטורף אכילה, וכן מכשירי אוכל נפש שלא היה אפשר לעשותם מערב יום טוב, אבל האוכל, אפילו היה אפשר לעשותו מערב יום טוב, מותר לעשותו כיום טוב :

ראשית דעת

וההוצאה וההכערה אינן מותרות בו אם לצורך אוכל נפש ?
ת' קיומה לן מתקן שמתרו אלו סמלכות לצורך אוכל נפש, הותרו גם כן שלא לצורך אוכל נפש, כגון להוציא לטיול, או להדליק רכוי כרות לשמחה ולכבוד מותר, אבל לכבות את הכר או את האש, אסור :

ר' וכיום טוב נוהגים בו דין המוקלה ?
ת' כענין המוקלה מחמירין ביום טוב יותר מביום השבת, דאם סמוקה מחמת מואס ומותר לטלטלו בשבת, יש אומרים דאסור ביום טוב משום דקיל יותר מיום השבת ודאשמיש מאי, ואחי לולאלי ולהוציא אף אבנים וכוונא בו שלא לצורך כלל, וגם סארבעס מיני מוקלה מדעת, המתירים לטלטל בשבת, אסורים ביום טוב :
ר' וכל המלאכות המתרות לעשות ביום טוב, מותר לעשותן לצורך יום המחרת ?

ת' כל המלאכות המתרות לעשות ביום טוב חייב דוקא לצורך אותו היום, אבל לצורך המחרת אפילו ליום טוב שני אסור, ומיהו למלאכת קדרה של בשר וכוונא בו, אף על פי שאין בדעתו לחטול אלא כוונת והכשאר כאכל ליום המחרת, מותר :

ר' אמרת שכיום טוב אסור להכין ביום אחד למחרתו, וכשחל יום טוב בערב שבת, כיצד נעשה כדי להכין ארזי האכילם ליום השבת ?

ת' זה נעשה על ידי ערוכי תבשילין
ת' תפרש לי סענין הזה ?

ת' אף על גב דעדאורייתא סיס מותר לבשל ביום טוב שחל להיות בערב שבת לצורך השבת, דהא אי מקלעי אורחים חוי ליה לאתני חיס, מכל מקום מדרבנן אסור לכתחלה לבשל מיום טוב לחול, וזאת הדין לשבת, ואף על פי שראוי היה להסיר לצורך שבת אף לכתחלה, דלא נרע כבוד שבת מהאי שהתירו לשחוט בהמה מסוכנת משום חסד ממונו, מטעם הואיל והותרם לצורך סותרם נמי שלא לצורך, מכל מקום לא רטו חכמינו ז"ל להתיר אלא על ידי ערוכי תבשילין, סייט שערב יום טוב מכין איהו תבשיל לצורך השבת, ועל ידי כך נעשה כאלו התחיל כבר לבשל מערב יום טוב לשבת ועכשיו נמיר כדי שיאמרו, מה מיום טוב כל שבת אין עבשילין, קל וחומר מיום טוב לחול, ועירוב זה עושין אותו כפת ותבשיל, ואם עשאו מתבשיל כבר מותר, ונעשה שמניח את העירוב מכרך אקב"ו על מטת עירוב, כדין עירובא והא

והא שרי לנו לאפסוד ולכשולו ולאמסותו ולאדלוקי שרגא זלמעפד כל זרכנא מיוס טוב לשבת : ואף על פי שהנחת העירוב, אינו יכול לבשל מיוס טוב ראשון לשבת, בנח אס אירע יוס טוב כיוס חמישי ושאיאסור לבשל כיוס חמישי לטורף השבת, דלא תיקנו עירובי תכשילין שיעיל אלא לבשל כיוס השני, אבל כיוס חמישי לא תקירו :

ר'. ביזר נהנין כמקדס חולי כיוס טוב ?

כל דינו הרפואה כיוס טוב דינו כמו כיוס השבת, ודוקא כיוס טוב ראשון, אבל כיוס טוב שני אס יש לו חולי הכולל כל הנוף, או אפילו חושש באחד מאבריו שעל ידי זה מרגיש הצער בכל הנוף, מותר לישראל בעצמו לעשות מלאכה דרכן, חוץ מיוס טוב שני של ראש השנה שדינו כיוס טוב ראשון וקדושה אחת היא, אבל מלאכה דאורויתא אסור על ידו. ישראל אפילו כיוס טוב שני :

ק'.

מדברויך אלה נראה דקול יוס טוב שני מיוס טוב ראשון חוץ מיוס שני של ראש השנה רטנו שחפרש לי הטעם ?

ר'.

יודע ומפורסם הרבה שלא צאקס סתורס לקדש כי אס יוס אחד לבד בכל המקדאיו קדש, וכחן המלות לקדש נס כן יוס ששכיעו' ולקדש כמו כן יוס השמיני. של סוכות ולעשות חג בפני עצמו הנקרא שמיני עצרת, לפיכך כשהיה בית המקדש קיים שהיו מקדשין את החדש על פי הראיה, (דהיינו שבאים העדים להעיד לפני הסנהדרין ובארץ ישראל, או בית דין הסמוכים בארץ ישראל שנתנו להם הסנהדרין רשות, שראו הלכנה, ועל פי העדות הנה, סיו מקדשים את החדש) היו בני ארץ ישראל עושים חג המלות ושכובות וסוכות וכן שמיני עצרת אלא יוס אחד לבד יוס טוב, מפני שאחד שקדשו קדש, היו יוצאים מוד השלוחים בכל מקום, להודיע אס קדשו יוס שלשים או יוס הראשון מהחדש הבא, והיו יודעים בבירור באיזה יוס יעשו יוס טוב, אבל בני חולה לארץ שלא היה אפשר להם לידע בבירור באיזה יוס קדשו בית דין את החדש מפני שלא היה אפשר לשלוחו בית דין להגיע להם בזמן הראוי, היו עושים יוס טוב שני ימים מספק, אבל כיוס טוב של ראש השנה (שהוא יוס ראש חדש בעצמו) נס רוב בני ארץ ישראל היו עושים אותו שני ימים מספק, לפי שלא היה אפשר להם לידע באיזה יוס קבעו בו בית דין את החדש, לפי שאין השלוחים יוצאים כיוס טוב, ולא עוד אלא אפילו בירושלים עצמה, שהיו מקום בית דין, פעמים רבות היו עושים יוס טוב של

ק'.

ראש

ראשית דעת

ראש השנה שמי ימים, מפני שאם לא באו ספרים כליוס שלשים, נובנים היו באותו יום שמנפים לערום קרש, ולמחר קרש: כומן הזה אין לנו מקדשים את החדש על פי הראיה אלא על פיהשכון, היונו שרבי הלל הכניא בנו של ר' יהודה הנשיא (הנוכר למעלה פרק עשירי) מפחידת שסתלק בית דין קבוע מארץ ישראל, סידר לנו חשבון העבור, וקידש כל החדש כפי הדרך אשר אנחנו מחננים בו בכל תפוזות ישראל עד היום הזה ועד כיאת גואלנו, ונמלא דגם לנו בני חולה לארץ בקיאים היום כקבועא דירחא, ויודעים גם לנו בכירור איוז יום הוא הראש חדש, אבל אף על פי כן תקנו חכמינו לל שבני ארץ ישראל יתמידו במנהגם שהיו עושים כומן שכית המקדש היה קיום, ואנו כני הגולה שנתמיד כמו כן לעשות שני ימים יום טוב, כמו שהיו עושים בני חולה לארץ גם בימים הקדמונים מספק, ואם כן בהיות יום טוב שני דרכנו הקילו בו במקום חולי, כשכות דרכנו (מוץ מיום טוב שני של ראש השנה דחשיב כיומא אריבאוקדושה אחת היא וכמו שאמרנו) אבל בכל שאר דברים אין חילוק בין יום טוב ראשון ליום טוב שני וכל מה שאסור בראשון אסור בשני ואין הפרש ביניהם אלא לענין מת, דיום טוב שני לגבי מת כחול שויוסו רבנן:

והשכיחת המלאכה בלכד לנו מקיימים כל מה שטנו ה' יתברך לנהוג בכלל הימים טובים?

ת' מלכד שאנו מחוייבים ללכד כל ימים טובים ולענגם כמו יום השבת, שנאמר ולקדוש ה' מכובר וכל ימים טובים נקראו מקראי קדש, חייב אדם גם כן להיות בהם שמח וטוב לב, הוא ובניו ואשתו וכל הנלוים אליו, שנאמר ושמחת בחגך, ומחוייבים חנו גם כן להאכיל לבר ליתום ולאלמנה ולכל שאר עניים האומללים, אבל מי שאינו מאכיל לעניים עליו נאמר וזרחי פרש על פניכם פרש חניכם, וכמו כן כשאדם שמח ברגל, לא ימשוך בשוק וקלות ראש שאין זה שמחה של מטה, אלא של הוללות וסבלות, ולא נלשונו על ההוללות, אלא על שמחה של מטה ושיש בה עבודת יוצרנו:

ר' לא יש עוד שום חיוב פרטו לקיים באלו הימים טובים מלכד השמחה?

ת' מלכד מחנ השבועות ויום שמיני עצרת מחוייבים לנו בכל הנשארים לקיים בכל אחד מהם מטות פרטיות כאשר טנו ה' יתברך בתורתו:

כי הנח כחג הקיבית מסויכים לנו לישב בסוכה , כמו שכחוב
 בסוכות חשבו שבעת ימים , כי בסוכות הושכתי את בני ישראל
 ביום הוציאי אותם מארץ מצרים , ואלו הסוכות אשר ישבו בהן בני
 ישראל כאשר היו במדבר , הן סנה משני עינים , המין האחד
 סוכות משני בצעם שלבו העיירות במלקחת סיסוף ועוב , והמין
 השני הענני הכבד , אשר הקיפם הכורא יתכרך בהם בכל הדרך
 אשר הלכו לכל יום שרב ושמש , וזה השם יתכרך מזה ז'
 בחג חשוי , ולא בחג נוסן שהוא זמן יולדת מצרים , משום
 דבחדש חשו כבד החולו ימות הנשמים , ודרך העם ליהקף
 אל הכתים ולא לישב בסוכות , ומתוך כך ניכר שאנו יושבים בהן
 לשם מטה . וכתב הקדוש הזה מלויים לנו כמו כן ליקח בידנו
 הארבעה עינים היינו לולב חג , ואחרונ אחר , ושני כדו ערבה ,
 ושליש כדו חרס , ועצם למטה זו סוף , כי ימי החג הם ימי
 שמחה גדולה כי הוא עת אסיפת התבואה ופירות האילן בבית ,
 ומפני זה נקרא גם כן חג האסיף , ואו ישמחו בני אדם שמחה
 רבה , וזה האל לעמו , לעשות לפניו חג באותו העת לזכותם
 להיות עיקר השמחה לשמו , ובהיות השמחה מושכת הקומר
 הרבה , ומשכחת יראת אלהים , לנו השם יתכרך לקחת בין ידנו
 דברים המזכירים אותנו , כי כל שמחת לבנו לשמו ולכבודו ,
 וסיה מרטנו שיקיה המזכיר אלו השבעה מינים , שהם מדומים
 לאיכרים היקרים שבאים , שהאחרונ דומה ללב , לרמח שיצבור
 כיראה בכל לבו , והלולב דומה לאדמה , שהיא העיקר שבאדם ,
 לרמזו שיושיר כל גופו לעבודתו כרוך הוא , וההדס דומה לעינים ,
 לרמזו שלא יתור אחר עיניו ביום שמחת לבו , והערבה דומה
 לשפתים , שבהם ינמזר האדם כל מעשהו כדבור , לרמזו שישום
 דמן כפיו , ויכוין דברו , ויורא מהשם יתכרך , אבל ביום שמיני
 עזרת אין לריך שום זכרון שהוא בלו להשם יתכרך כי יום זה
 קדוש סוף לאלהינו , משל למלך שזימן לבנו לכך ימים , וכיום
 המוגבל להפרד בנו ממנו , עכבם עור יום אחר להראות להם
 אהבתו אותם , כי היתה פרידתם קשה עליו , וכמו כן כחשכועות
 אין לריך שום אזכרה , כי עיקר הרגל אינו אלא מצד מתן תורתנו ,
 וסוף זכרונו הגדול , לישר כל ארקותינו :

ראשית דעת

ר'. ומה אנו מחוייבים לעשות ביום ראש השנה?

ק'. ידוע אצל כל בעל דת כי יום ראש השנה הוא היום הטוער מקדם לרון בו כל בני עולם, וכמו שאמר רבותינו ז"ל בראש השנה כל באי עולם עוברים לפניו ככני מרון, כלומר שהשנתו על-מנשה כל אחד ואחד בפרט, ואם זכותיו מרובים ולא זכאי, ואם עונותיו מרובים בכדי שראוי לחייבו מחוייבים אותו למות או לאחת מן הנזירות כפי מה שהוא חייב, על כן צריך כל אחד להעיר טבעו לבקש רחמים על חטאיו מארון הרחמים, כי אל חנון ורחום הוא נושא עון ופסע וחטאה ונקה, לשכיס אליו ככל לבם, ועל כן טובו האל יתברך לשמוע קול שופר ביום הקדוש הזה, כדי לעורר האדם מתרדמתו, כדרך בני אדם בעת מלחמה יריעו אף וצרחו, כדי שיתעוררו ויפת למלחמה, ויתן אל לבו בשמוע קול התרועע המשכר את הלב, לשבור יצר לבו הרע בתאוות העולם, ולהכניע את לבו לאביו שכשמים :

ר'. ובחג המצות מהו החיוב הפרטי שאנו מחוייבים בו?

ק'. מלבד שאנו מחוייבים להרחיק עלמנו ובתונו מכל חמץ ושאר , ולאכול בו מצה ומרור, לזכר כי המצרים מררו את חיו אבותינו בעבודה קשה, ובשעה שהשם יתברך גאל אותם משם ולא בכחפזון ולא הספיק בלָקֶס להחמיץ ואפו אותו עונות מלח, וכשהיה בית המקדש קיים הייט מחוייבים גם כן להקריב ולאכול את קרבן פסח, להודות כי בשעת אשר נגלה השם יתברך כחוק ארץ מצרים להרוג את בכוריהם פסח על בתי בני ישראל ולא נתן המשחית לבוא אל בתיהם לבגוף, מחוייבים אנו כמו כן לספר ביציאת מצרים כליל ע"ו בניסן עם בנינו וכני בתנו, שנאמר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר, ובתיב זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים, וצריך לדע כי חמשים פעמים הוזכר בתורה ענין יציאת מצרים, וגם בכל התפלות והברכות אנו אומרים זכר ליציאת מצרים, לפני שהנס הזה הוא אית ומופת נטור על חדוש העולם והוא אחד משרשי האמוכה, ויש רמז נטון פמקראות המדברים בכל הענין של יציאת אבותינו ממצרים : שהשם יתברך מצוי, שנאמר אני ה' כל דבר אל פרעה, שהוא אחד, שנאמר למען תדע כי אין כמוני בכל הארץ, שהוא משגוח בפרטים, שנאמר כי אני ה' בקרב הארץ, שהוא גומל לטובים, ומעניש לחייבים, שנאמר למען

למען חרעון אשר יפלה ה' בין מצרים ובין ישראל, שהוא מנבא את הנביאים ההולכים בשליחותו, שנאמר לכם ואשלחך אל פרעה, שנבואת משה רבינו למעלה משאר הנביאים, שנאמר ואהרן אחיך יהיה נביאך, שהשם יתברך מתקדש נסים ונפלאות בשמו הטוב בכל עת שירצה; וזה הוראה גמורה על חידוש העולם, שהוא חידשו והמליאו מאפס המוחלט, כחשנו הפשוט כאשר עלה ברטנו; כל המכות וזכותו כי כל מעשה שמים וארץ ימים וכל אשר בהם, שינו את תפקידם בגזירת יוצרם, שהוא עשאו ויבוננם, וביון שהוא מתקדש בכל יום תמיד מעשה בראשית, הוא וראי קדמון לו, שהוא יורע העתידות שכלכות בני אדם ידיעה שלימה, שנאמר ואני ידעתי כי לא יתן אתכם מלך מצרים להלך ולא ביד חזקה, שהרשות נתונה ביד כל אדם להיות לרוך במשה, או רשע כפרעה, שנאמר ויחזק לב פרעה, שהקב"ה שומע לעקת דלים וסעווקים, שנאמר וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל, שהוא עתיד לבאול אותנו על ידי נביא, כאשר גאל את אבותינו עליהם משה רבינו עליו השלום, שנאמר ואזכור את בריתי דהיינו דהיינו לעתיד, מלבד רמז אהיה אשר אהיה, דהיינו אחים אחים כנלות זה ואהיה עמהם כנלות אחרת, ומלבד מאה נחמות המופרשות לנו, שלא יאמר האדם על המאורעות הבאות עליו מתקדם הם, כמו שעשה פירעה תולה, אלא יפשט כמעשה ויתודה, כמו שעשה פרעה לבסוף שנאמר ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים, שהשם יתברך עושה שליחותו אפילו על ידי בריה קלה, והן מוסרין עצמן למיתה לקיום מצותו, כמו שראינו ענין הצפדעים בתנורים, וכל שכן האדם שחייב למסור גופו כפשו ומאורו לעשות רטון יוצר, שאינו חפץ בהשחתת עולמו ולא באכידת הרשע, אלא רטנו יתברך שישוב ויחיה, ראה מבמת התראות שעשה לפרעה, שהוא עמית ומחיה, מוחץ ורופא, מתנה שנהפך לנחש, ומענין ידו של משה שנלטרעה ונתרפאת, שהתורה היא מן השמים, שנאמר בהוליאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על החר הוה, שהקב"ה שונא חמס וגזל, שנאמר ואת העשוי לכם במצרים: ולכן רצה השם יתברך, וחובה עלינו לזכור בכל יום תמיד וכפרע כיום קבוע שינא לו, את כל נפלאותיו אשר

ראיית דעת

אשר עשה לנו ולאבותינו בלאחנו ממלכים, כי בקיום מצות זו אנו מודים ככל שרשי האמונה:

ומה היא מצות ספירת העומר שאנו מקפידים כיון פסח לעשרת ?
 ק' ידוע שבזמן שהיה בית המקדש קיים, היה מטל החיוב עלינו להקריב ביום שני של פסח שהוא יום ששה עשר בניסן, יתר על קרבן מוסף מנחת העומר, שנאמר והבאתם את עומר ראשית קצירכם, מנחה זו היא עומר אחד של שעורים, ועמה כבש תמים בן שבתו לעלה, זלפות שהשעורים היא הקבוצה המבכרת יותר מן החטים, לפיכך היתה בזה שיעורים, ולנו קבורה ותברך לספור מיום הבאת העומר, יום יום ושבע שבע, עד מלאות תשעה וארבעים יום, שהם שבעה שבועות תמימות, שנאמר וספרתם לבם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהנונה, ופעם ספירה זו, כדי לחכך עליהם את התורה שמיים וליהם מפגרים היו עוממים לקבל התורה, שנאמר בהוליאך את העם ממלכים תעבדון את האלהים על סהר הזה, ולפיכך טיהר לספור ימים ושבעות, עד זמן קבלת התורה, כמו שיערו המלך לתת לו מתנה טובה ביום פלוני, שהוא שונה הימים לומר מתי יגיע הזמן הוא ואזכה כחפץ הטוב הזה, ולהביא (בזמן בית המקדש), כיום התמימים מהקדש העומר שהוא חג שבועות הנקרא עשרת, שתי הלחם חמץ, עם הקרבנות הבאים בגלגל הלחם מלבד קרבן מוסף היום:

ר' אמרת למעלה שכל המקדשי קדש שזים אלו לאלו לבד מיום הכפורים, אם כן מה חילוק יש בין יום הכפורים לשאר מקדשי קדש ?

ק' מחסיי האל ותברך על כדיותו היה לקבוע להם יום אחד בשנה לכפרה על חטאיכם עם התשובה שישאכר, שאלו יתקבצו עונות הכריות שנה שנה, תמלא סאתם לסוף שנתים או שלש או אחר, ויתחייב העולם כליות ח"ו, על כן ראה בחכמתו בדרך הוא לקיים העולם, לקבוע יום אחד לשנה לכפרת חטאים, לשכים אלו בכל לב, ומתחלת כריאת העולם ויערו וקדשו לכך, ואחרי שיער האל בדרך הוא איתו היום לכפרה, נתקדש היום וקבל כח הזכות מאתו ותברך עד שהוא מסייע בכפרה, ועל פן ביום קדוש

הקרוש הזה, לנו האל יתברך כתורתו, לענות את כפשינו
 כמה שכתוב תענו את נפשתיכם, וכל הפירוש שהענוי הזה
 הוא שכיום זה אסור בו אכילה, שתייה, סיבה, נעילת הסנדל,
 ותשמיש המטה, לפי שהמאכל והמשחה ויתר ההנאות, מעוררים
 החומר להמשך אחר התאוות והחטא, ואין ראוי לעבד ביום
 כואו לדין לפני אדוניו, לכוא כנפש חשוכה ומעורבכת מתוך
 המאכל והמשחה במחשבות החומר, אלא ראוי להגביר נפשו
 ולהבניע החומר באותו יום הנכבד, למען תהיה ראויה לקבל
 כפרתה בלתי שום מונע: וכן כל מלאכה שקיימים עליה העובר
 ביום השבת, חייב גם כן ביום הכפורים, וכל שבשבת פטור
 אבל אסור, גם ביום הכפורים כן, אלא שבשבת זדונו בסקילה,
 ויום הכפורים כרת, וכן כל האוכל או שותה ביום הכפורים
 חייב כרת, וכל שאסור לטלטל ביום השבת, אסור גם כן
 לטלטל ביום הכפורים, וכשם שצריך לערב ערובי חמרות לשבת כן
 צריך ביום הכפורים:

ת"ו ש"ל ב"ע

